

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TÜRKİYE AKADEMİSİNDE GÖÇ VE KÜLTÜR ÇALIŞMALARI

Asuman Kübra BAŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

TÜRKİYE AKADEMİSİNDE GÖÇ VE KÜLTÜR ÇALIŞMALARI

Asuman Kübra Baş

Danışman: Doç. Dr. Aşlı ILGIT

Jüri Üyesi: Doç. Dr. İlke ŞANLIER YÜKSEL

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Rabia KARAKAYA POLAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Aslı ILGIT

(Danışman)

Üye: Doç. Dr. İlke ŞANLIER YÜKSEL

Üye: Prof. Dr. Rabia KARAKAYA POLAT

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2021

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

20/ 10/ 2021

Asuman Kübra BAŞ

ÖZET

Türkiye Akademisinde Göç ve Kültür Çalışmaları

Asuman Kübra BAŞ

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Aşlı ILGIT

Ekim 2021, 74 Sayfa

Türkiye toplumu, 2011 yılından bu yana, Suriye’den göç eden insanlarla neredeyse 10 yıllık bir birlikte yaşama tecrübesi edinmiştir. Bu zaman dilimi içerisinde Türkiye’de göç çalışmaları ve araştırmalarına ilgi hızla artış göstermiş, projelere gelen destek ve fonlarla birlikte daha fazla saha çalışmasının önü açılmış ve konuyla ilgili yazılan rapor, tez, makale vb. yayınların sayısında yükselen bir ivme yakalanmıştır. İstihdam, eğitim ve sağlık gibi konuların yanı sıra aynı mekânı paylaşan iki toplumun birlikte yaşama pratiği ve kültürü de pek çok kavram altında tartışılmaya başlanmıştır. Sürecin misafirlikten kalıcılığa uzanan yapısı gerek siyaset yapımında gerek akademik literatürde entegrasyon, uyum, çokkültürlülük gibi kültürü de içeren kavramların/yaklaşımların ön plana çıkmasına neden olmuş ya da çıkması gerekliliğini doğurmuştur. Bu araştırma, göç ve bir arada yaşama konusunda önemli bir yer teşkil eden kültür kavramının Türkiye akademisindeki çalışmalarda nasıl yer aldığını, dolayısıyla Türkiye akademisinde Suriye göçü ve kültür konusunun nasıl çalışıldığını anlamaya çalışmaktadır. Bu amaçla Dergipark üzerinde yapılan taramayla elde edilen makaleleri biçim ve içerik açısından 12 farklı kategori altında değerlendiren bu araştırma, Türkiye’de konuyu çalışan akademik makalelerin artışta olduğu, en çok doktor öğretim üyelerinin konuyu çalıştığı, yazılan makalelerin %55.9’un tek yazarlı olduğu ve %55.9 oranında kadın yazarlar tarafından yazıldığı ve makalelerin en çok *entegrasyon* ve *uyum* kavramlarını kullandığı gibi birtakım sonuçlara ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç çalışmaları, Suriye göçü, kültür, Türkiye akademisi

ABSTRACT**Migration and Cultural Studies in Turkish Academic Literature****Asuman Kübra BAŞ****Master Thesis, Department of International Relations****Supervisor: Doç. Dr. Aşıl ILGİT****October 2021, 74 pages**

Since 2011, Turkish and Syrian societies have gained nearly ten years of "living together" experience in Turkey. Throughout this period, migration research and study has rapidly developed, fundings for research and projects have significantly increased, resulting in opportunities for field research and rise in the number of reports, theses, and articles. In addition to issues such as employment, education, and health, politicians and scholars have begun to explore the daily practices and culture of the two communities sharing the same country/place under a variety of concepts. Syrians were viewed as temporary guests at first, but later their situation has become permanent. This circumstance has caused or necessitated the emergence of cultural concepts/approaches such as integration, social cohesion, harmony, and multiculturalism in both politics and academic writing. This study aims to determine how the notion of culture, which plays an important role in migration and cohabitation, is addressed in Turkish academic studies, and thus how the issue of Syrian migration and culture is examined in Turkish academia. The research examined the academic articles accessed through a Dergipark search in terms of form and content in 12 different categories. According to the findings, the number of academic articles written on the topic has been increasing in Turkey, 55.9% of the articles were single-authored and 55.9% were written by female authors, and the concepts of integration and cohesion are mostly used.

Keywords: Migration studies, Syrian migration, culture, Turkish academia

ÖNSÖZ

Bu tezin ortaya çıkabilmiş olmasının temel nedeni, tüm süreç boyunca hocalarımın farklı açılardan benimle daima dayanışma içerisinde olmasıdır. Tezin konusu ve dizaynı üzerinde düşünürken vaktini ve fikirlerini benimle paylaşmaktan hiç kaçınmayan Doç. Dr. İlke Şanlıer Yüksel'e henüz teze başlarken bir şeyleri hala tutkuyla yapmanın ve kendi küçük devrimlerini yaratmanın hissiyle dolu olmanın ne demek olduğunu hatırlattığı için çok teşekkürler. Ayrıca göçle ilgili araştırma projesinde bana yer vererek tezle ilgilenmediğim dönemlerde de konu içerisinde kalmama yardımcı olan Prof. Dr. Rabia Karakaya Polat'a bu düzende hala etik bir çalışma ortamının var olabileceğini ve ilgilendiğin konuda çalışmanın ne denli keyifli olabileceğini gösterdiği için sonsuz teşekkür ederim. Son olarak, tezin benim için en güzel kazanımı olan danışmanım Doç. Dr. Aslı Ilgıt hakkında yazacağım hiçbir şey kendimi yeterince ifade etmeme yetmeyecek olsa da; başladığımız günden bu yana her konuşmamızda çalışmaya dönebilmemi sağladığı, her gerektiğinde benimle zamanını ve bilgisini paylaştığı ve her anlamda şahane bir insan olduğu için kendisine çok minnettarım.

Elbette süreci rahat bir şekilde geçirebilmem her türlü desteği sağlayan ailem ve dostlarım, sizler iyi ki varsınız.

Dayanışmayla...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY.....	3
ETİK BEYANI.....	4
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	5
ÖNSÖZ	6
İÇİNDEKİLER	7
KISALTMALAR	10
TABLolar LİSTESİ	11

BÖLÜM I GİRİŞ

1.1. Problem.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	7
1.3. Araştırmanın Önemi	8
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
1.5. Sonuç	9

BÖLÜM II KAVRAMLAR ETRAFINDA GÖÇ VE KÜLTÜR

2.1. Asimilasyon	12
2.2. Çokkültürlülük	16
2.3. Entegrasyon ve Sosyal Uyum	18
2.3.1. Entegrasyon	18
2.3.2. Sosyal Uyum.....	22
2.4. Kültürleşme.....	25
2.4.1. Kültürleşme Modelleri.....	26
2.5. Bourdieu'nün Teorik Çerçevesi.....	27

2.5.1. Alan, Habitus, Sermaye	28
2.6. Sonuç	30

BÖLÜM III

METODOLOJİ

3.1. İçerik Analizi	31
3.1.1. İçerik Analizinde Kullanılan Kaynak Tipleri	32
3.1.2. İçerik Analizinde Ölçüm.....	33
3.1.3. İçerik Analizi Nasıl Uygulanır?.....	34
3.1.4. Kod cetvelinin oluşturulması.....	35
3.1.5. Verilerin Çözümlemesi.....	35
3.2. Ön Tarama ve İçerik Analizinin Uygulanması	35

BÖLÜM IV

VERİ ANALİZİ VE BULGULAR

4.1. Yıllara Göre Makale Sayısındaki Artış-Azalış	41
4.2. Yazar Sayısı	42
4.3. Cinsiyet	43
4.3.1. Toplam Yazar Sayısına Göre Cinsiyet Dağılımı	44
4.3.2. Yazarların Cinsiyetlerine Göre Makalelerin Dağılımı	44
4.4. Unvan Dağılımı	45
4.5. Fakülte ve Bölüm.....	47
4.6. Bölüm Benzerliği / İnterdisiplinerlik.....	49
4.7. Şehir	51
4.8. Bölge.....	53
4.9. Kültür	54
4.9.1. Makalelerde Kullanılan Kavramların Dağılımı	55
4.9.2. Makalelerin Ana Amaçlarının Kültür Kavramıyla İlişkisi	56
4.10. Sonuç	57

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Betimsel Verilerin Sonuçları Üzerine.....	60
5.2. Makalelerin “Kültür”e Yaklaşımı Üzerine	64
5.3. Tartışma	66
KAYNAKÇA.....	70
ÖZ GEÇMİŞ	74

KISALTMALAR

- ECRE** : European Council on Refugees and Exiles (Avrupa Mülteciler ve Sürgün Konseyi)
- GİGM** : Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- TDK** : Türk Dil Kurumu
- UNCHR** : The UN Refugee Agency (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği)

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 2. Agar ve Strang’ın Entegrasyon Şeması	19
Tablo 3. Forrest ve Kearns’ün Sosyal Uyum Tablosu	24
Tablo 4. Dergipark Arama Motoru Kodları ve Anlamları	37
Tablo 5. Dergipark Makaleleri İçin Oluşturulan Kategori ve Kodlar	39
Tablo 6. Suriye Göçü ve Kültür Konusundaki Makalelerin Yıllara Göre Artış-Azalış Grafığı	42
Tablo 7. Yazar Sayısı	43
Tablo 8. Toplam Yazar Sayısına Göre Cinsiyet Dağılımı	44
Tablo 9. Yazarların Cinsiyetlerine Göre Makalelerin Dağılımı.....	45
Tablo 10. Unvan Dağılımı.....	46
Tablo 11. Makale Yazarlarının Fakülte ve Bölüm Dağılımları.....	49
Tablo 12. Birden Fazla Yazarlı Makalelerde Bölüm Benzerliği.....	50
Tablo 13. Şehir Dağılımı	52
Tablo 14. Bölge Dağılımı.....	54
Tablo 15. Makalelerde Kullanılan Kavramların Dağılımı	55
Tablo 16. Makalelerin Ana Amaçlarının Kültür Kavramıyla İlişkisi	57

BÖLÜM I

GİRİŞ

“Yaşam bizi eziyor, sıkıştırıyor ve yıpratıyor.”
Azareen V. D. V. Oloomi

Yukarıda okuduğunuz cümle, İran, Hollanda ve İskoçya kökenli Amerikalı yazar Oloomi’nin (2020) geniş vizyonunu her bir cümlesine işlediği “Bana Zebra Deyin” isimli kitabında Türkiye sınırına doğru göç ederken, annesi ölmüş bir çocuğa babası tarafından söyleniyor. Elinizdeki çalışmanın yazım aşamasında ve öncesinde, kimi pandemi sırasında kimi pandemi öncesinde, “Bana Zebra Deyin” gibi hem göç etmiş kişiler tarafından hem de göçmenlere dair yazılan sayısız kültürel çıktı ile karşılaştım. Bunlar röportajlar, şiirler, kitaplar, online seminerler vb. çalışmalardan oluşuyordu ve hepsi herhangi bir insan için bu tip çalışmalarda kendine ne kadar dışa vurma olanağı buluyorsa o kadar bu olanağı sağlıyordu. Elbette pek çoğunda göçmenliğin onları sıkıştırdığına dair doneler bulunuyordu fakat bu durum eserlerin/işlerin hiçbirini eksik ya da fazla yapmıyor, ancak özgün ve besleyici kılıyordu.

Öte yandan, göç ve göçmenlerle ilgilenen ve 2011’de başlayan göç hareketleri sonunda bugün sayıları 4 milyona yaklaşan Suriyeli insanla aynı topraklar üzerinde yaşayan biri olarak kısa temaslar (örneğin “uyum etkinliği”ne katılmak, üniversitede söyleşide denk gelmek) haricinde devamlı iletişimde olduğum bir Suriyeli’nin bulunmaması, “uyum yılı”¹ ilan edilen bu yıla gelmiş olmamıza rağmen, yukarıda bahsettiğim kültürel çıktılar dışında birincil olarak onların kültürüne neredeyse hiç tanıklık etmemiş olmamama tekabül ediyor. Bu tanıklık edememe durumunun “yalnızca” benimle ve benim hayatımın koşullarıyla veya pandemi döneminin getirdiği sosyal kısıtlarla ilgili olduğunu zannetmiyorum. Bu durumun genel olarak toplumun büyük bir kesiminde gözlemlenebileceği ve Suriyeli göçmenler ve kültür konusunda tecrübe ve bilgiye sahip olan kesimin oldukça sınırlı olduğu savunulabilir. Öyleyse, tanımadan, birincil ve ikincil yollarla temas etmeden

¹ 2019 yılında ulaşılan göçmen sayısı ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti uyum çalışmaları üzerine çalışmalarını hızlandırmış ve bu bağlamda 2019 yılı “Uyum Yılı” ilan edilmiştir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü & İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, 2019.

ve hatta çoğu zaman karşı karşıya bile gelmeden bir arada yaşama pratiğine ve kültüre dair neler söyleyebiliriz? Bu sorunun cevabı elbette başka bir araştırmanın ve tartışmanın konusu olabilir. Ancak bu soru, bu çalışmanın temel inceleme konusu olan bir diğer önemli sorunun ortaya çıkmasına yol açtı: “Şimdiye kadar bu konu hakkında neler söylendi?”

Sosyal bilimlerdeki pek çok kavram gibi, göç kavramı da kavramın genişlik ve yoğunluk parametreleri üzerinden çok sayıda tanıma ve tipolojiye sahiptir. Nitekim göç kavramı ve tipolojisiyle ilgili literatürde araştırmalar ve tartışmalar devam etmektedir (King, 2012, s. 7-14). İnsanların savaş, şiddet, doğal afet gibi nedenlerle evlerinden ayrılmak zorunda kaldıkları durumlar literatürde *zorunlu göç* olarak ifade edilmektedir (Yüceşahin & Özgür, 2006). Tarih boyunca sık sık karşılaştığımız iç savaşların zorunlu insan hareketliliğine neden olması, bu göçlerin çoğunlukla savaşın yaşandığı ülkenin bulunduğu bölgeye kimi etkilerini de beraberinde getirmiştir (Bahçekapılı & Çetin, 2015, s. 1). Bu sonuç, göçmen kitleye ev sahipliği yapan toplum ile göçmen topluluk arasında yeni ilişkilere yol açmıştır.

Bu yeni ilişkileri anlamak ve toplumlar/topluluklar hakkında geçerli analizler yapabilmek için parçaları doğru bir bakış açısı üzerinden anlamak önemlidir. Göçmenleri sıkça ve basitçe sayılarla, azınlık olmaları vb. gibi saiklerle, “ayrı bir grup” veyahut “öteki” olarak tanımlayan görüş ve düşünceler sıkça karşımıza çıkmaktadır. Oysa Türkiye’de tartışılan ve çözüm aranan pek çok konuda göçmenleri konunun dışına alarak çözüm aramak mümkün görünmemektedir. Bu durum, sayıca az olmanın aslında önemsiz bir nicel değerden ibaret olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Türkiye’deki kayıtsız işçilik konusunu ele alan bir araştırmada Suriyeli göçmenleri ele almamak pek de mümkün görünmemektedir. Bu örnekte olduğu gibi, kültür de bir arada yaşama pratiğini içeren entegrasyon, uyum, çok kültürlülük vb. gibi kavramların/yaklaşımların içerisinde kendisini diğer önemli konularla birlikte göstermektedir. Yani göçmenlerin uyumu ya da entegrasyonundan bahsederken kültür konusunu ele almamak konuya dair perspektifimizi daraltabilir. En azından bu çalışma, kültürün böyle bir önemi olduğunu da varsaymaktadır. Bu önem, bana göre, göçmen topluluğun marjinalleştiği ya da entegre olduğu geniş bir spektrumdaki her türden bir arada yaşama pratiğinde kendine yer bulmaktadır. Burada anlatmak istediğim “kültür olmadan göç” çalışılmaz gibi bir keskin hat

değildir. Elbette bilimsel çalışmalarda değişkenler sabitlenebilir ve kimileri dışarıda bırakılarak geçerli ve güvenilir araştırmalar yürütülebilir. Ancak nasıl konu Türkiye’deki enformel ya da kayıtsız işçilik olduğunda Suriyeli göçmenleri dışarıda bırakamıyorsak, bir arada yaşama pratiğine katkı sağlamayı hedefleyen entegrasyon vb. çalışmalarda da az ya da çok kültürün kendine bir yer bulması gerektiği söylenebilir.

Pandemi dönemi de dahil olmak üzere, göç ve kültür günlük hayatımızda gün geçtikçe daha sık karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu durum aslında şaşırtıcı değildir. Zira 2011’den bu yana 10 yıl geçmiş ve dolayısıyla Türkiye’ye yerleşen ve Türkiye’de yaşamını sürdüren² bir topluluğun varlığı her geçen gün daha da . Hem siyasi söylemler hem de akademik araştırmalar, durumun kendisine içkin olarak, bu konuyu daha çok gündeme getirir hale gelmiştir. Burada işaret etmeye çalıştığım nokta, göç ve kültür bağlamında karşımıza çıkan konuların yalnız yukarıdan aşağıya yapılan tam bilinçli politikalar olarak görülemeyeceğidir. Nitekim, karşılaştığımız konular aynı zamanda aşağıdan yukarıya giden bir gereklilik olarak da ortaya çıkabilmektedir. Göç ve kültür üzerinde daha fazla düşünülmesi ve çalışmalar yapılmasının hem günümüz hem de gelecek için çok önemli olduğunu düşünmeme neden olan iki değişimin bulunduğunu söyleyebilirim:

Bunlardan birincisi, başlangıçta “geçicilik” düşüncesinin hakim olması ve Türkiye’ye gelen Suriyelilerin daha çok kurulan kamplarda bulunması nedeniyle topluluklar arası temasın ve bir araya gelmenin doğal olarak daha zor olması. Yani hem düşünsel (misafir algısı) hem fiziksel (kamplarda bulunma) düzlemde kültürü içeren bir yaklaşıma, anlayışa ya da araştırmaya ihtiyaç bulunmaması ya da ihtiyaç olabileceğinin düşünülmemesi. Bu düşüncenin değişmesinde ve Suriyeliler’in Türkiye’de kalıcı olarak bulunduğunun varsayılmaya başlanmasında 2014’te Suriye’de IŞID’in bir aktör olarak devreye girmesi ve o güne kadar Esad yönetiminin kısa zamanda devrileceği düşüncesinin, Esad’ın üçüncü defa seçildiğini duyurmasıyla birlikte sarsılmış olmasının özellikle etkisi olduğu söylenebilir. Böylece Suriye’deki durumun uzun zaman boyunca devam edeceği kanısı ortaya çıkmış, nitekim 2014’ten sonra Suriye’den gelenlerin sayısında oldukça fazla artış gerçekleşmiştir. “Misafirlikten” “vatandaşlığa” doğru uzanan bu geniş skalada pek

² Burada varlığını sürdürmekten kastım iyi ya da kötü yaşam koşullarına işaret etmek değil, salt olarak Türkiye’de yaşıyor olma durumundan bahsetmektir.

çok dönüşüm geçiren Suriye göçü konusunda gelinen noktada kentte yaşamayı tercih eden aileler ve hatta Türkiye’de doğan, okula başlayan veya devam eden nesillerin varlığı söz konusudur. Öyleyse sadece bu cümleden bile iş yerleri, hastaneler, okullar, marketler vb. yerlerde, yani Türkiye toplumunun var olan mekanlarında iki toplum arasında süregelen bir etkileşimin var olduğunu söylemek mümkündür. Etkileşim boyutunun, yani bir arada yaşama pratiklerinin oluşturulmasının, kültürden bağımsız olarak gerçekleştiğini varsaymak indirgemeci kalabileceği gibi, bunu tamamen kültür üzerinden açıklama çabası gütmek konuyu, diğer bağlamlardan koparma tehlikesi yaratabilir. Burada önemli olan, kültürün bu süreç içerisinde yer alan kavramlardan en azından biri olduğunu görmektir. Burada kültüre yüklenen görev, iki toplumu nihai bir *ideal kültürel etkileşime* ulaştırmak değil, süreçte kendiliğinden var olan bu nosyonun önce yerini tespit edebilmek ardından da değerlendirmektir.

Değiştiğini varsaydığım ikinci durum ise 2014’te kalıcılık düşüncelerinin artmasıyla birlikte kente gelmeye başlayan Suriyelilerin ilk dönemlerinde önceliğinin kentte ayakta kalmak ve buna bağlı olarak elbette barınma, istihdam gibi gerekliliklerini gidermeyi öncelemesidir. Elbette hem siyaset sahnesinde hem de akademi dünyasında bu konular öncelikli olmuş, tartışılmaya, anlaşılmaya ve çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Bugün, bu durum da değişmiştir. Nitekim bugün Suriyelilerin kentlerde yaşamayı tercih ettiğini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Erdoğan, 2020). Suriyelilerin kent yaşamında yer almaları ve süreç dahilinde bunu bir şekilde sürdürmeleri nedeniyle -doğal olarak- onların kültürel beklentileri ve kentte yaşayış biçimleri ortaya çıkmış ve buradan doğan temas Türkiye toplumunun beklentisini de ortaya çıkarmıştır. Böylece konu, çeşitli kavramlar altında literatürde giderek daha fazla yer almaya başlamıştır. Sonuç olarak bu iki değişen durum etrafında düşünerek yapılabilecek bir çıkarım; Suriyelilerin kalıcılılaşmasının bugün ve ileride göç, kültür, uyum ve bir arada yaşama gibi kavramların giderek daha da önem kazanacağına işaret etmesinin yanı sıra, “10 yıllık tecrübenin ardından şu an neredeyiz?” sorusunun önemini de içerisinde barındırıyor olmasıdır.

Yukarıda da belirttiğim gibi, 2011 yılından bugüne kadar gittikçe artan ilgi ve büyüyen göç literatüründe haklı gerekçelerle oldukça sık tartışılan güvenlik,

ekonomi, eğitim ve istihdam gibi konuların yanına örneğin uyum gibi bir arada yaşamayı işaret eden kavram ve politikaların eklenmesi hiç de şaşırtıcı değildir. Türkiye'nin yaşanan göç bağlamında gelecekte en çok tartışacağı şeylerden biri belki de bir arada yaşamının nasıl sağlanabileceği ve bunun nasıl daha akılcı, konsensus hedefleyen politikalarla gerçekleştirilebileceği konusudur. Bu bağlamda sosyal hayata katılım, yan yana gelme, kültürel paylaşım gibi konular pek çok yeni tecrübeye ve elbette Türkiye toplumları ve Suriye toplumunu içerisine alan yeni gelişmelere gebe dir. Dolayısıyla kültürü, 3 milyonu aşkın Suriyeli insanla bir arada yaşadığımız bu ülkede birbirimizi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olabilecek bir nosyon olarak görmek yanlış olmayacaktır. Nitekim literatürde de çoğunlukla benim bir arada yaşama çatısı altında toplamayı tercih ettiğim entegrasyon, çokkültürlülük, uyum gibi kavramlar altında kültür kavramına yer verilmektedir. O halde yola çıkmak için mevcut duruma dair bir analiz görmek ve Türkiye'deki Suriye Göçü'nün kültür çerçevesinde nasıl ele alındığına bakmak hem akademik olarak hem de pratikte ve uygulamalarda göç ve kültür ilişkisinden ne anladığımızı ortaya çıkarması bakımından yararlı bir başlangıç noktası oluşturabilir. "Türkiye akademisinde göç ve kültür konusu nasıl çalışılıyor?" sorusunun cevabı hem çalışmalarda mevcut olan bakış açısını ortaya koymamıza yarayabilir hem de bu bakış açısının var olan duruma, çözüm bekleyen konulara ve ihtiyaçlara karşı nerelerde yardımcı olan ya da olmayan bir çizgide durduğunu söylememize katkı sağlayabilir. Ayrıca bu durum en nihayetinde konu üzerinde yeniden düşünmek için bir zemin yaratmaya da neden olacaktır.

Son olarak, Türkiye'de göç konusu geçmişten bugüne gündelik hayatın içerisinde kendine sıkça yer bulmakla birlikte akademide de ciddi bir yazın oluşturacak kadar popüler bir çalışma alanıdır ve göç çalışmalarının son dönemlerde giderek arttığını söylemek mümkündür. Sirkeci ve Yüceşahin (2014, s.3), Türkiye'nin giderek göç alan bir ülkeye dönüşmesiyle göç konusuna ilginin artmasının paralellik taşıdığını söylemektedir. Nitekim son dönemlerde üniversitelerde çok sayıda göç araştırma merkezleri ve göç konusuna odaklanan lisansüstü programlar açılmıştır. Avcıoğlu'nun (2020, s. 79) Türkiye'de göç literatürüne odaklandığı makalesinde Türkiye'de sadece 2017'de açılan göç araştırma merkezi sayısı 20'den fazladır. Yine aynı makalede Kitapyurdu sitesinden

yapılan göç ile ilgili kitaplar taramasında 2018’de 72 kitap tespit edilmişken 2020’de bu sayı 278 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla bu tez böylesi sık çalışılan bir alanda, kültür konusunun nasıl ele alındığına dair son 10 yıllık literatürün resmini çizmesi açısından da önemlidir.

1.1. Problem

2011’de Suriye’de başlayan insanlık krizinin ardından, coğrafi yakınlık ve buna bağlı olarak Türkiye’nin *transit ülke* olarak görülmesi, akrabalık ilişkileri ve Türkiye’nin açık kapı politikası gibi nedenlere bağlı olarak Suriye’den Türkiye’ye doğru yoğun bir zorunlu göç hareketi başlamıştır. Göç hareketiyle birlikte gelen barınma, istihdam, eğitim gibi konular siyasetleri harekete geçirdiği gibi elbette akademiye de tesir etmiştir. Hükümetin ilk başlarda “kardeşlik” söylemine dayanan Suriye göçü politikaları, geline nokta “Suriyeli meselesi” olarak adlandırılan ve bir problem olarak algılanan bir hale bürünmüş, hakkında sosyal bilimler altında yürütülen akademik araştırmalar ağırlıklı olarak güvenlik, ekonomi, istihdam, eğitim gibi konular üzerinde birikmiştir. Bu önemli konularla birlikte göç ve kültürün kesiştiği alan özellikle son yıllarda daha da dikkat çekmeye başlamış, hem akademi hem de yerel ve merkezi yöneticiler tarafından uyum, entegrasyon gibi konulara da önem verilmeye başlanmıştır. 2019 yılının hükümet tarafından “uyum yılı” (Ankara İl Göç İdaresi & İGAM, 2019) ilan edilmesi bu bağlamda anlamlı görünmektedir.

“Uyum yılı” ilan edilen 2019 yılı içerisinde gerçekleştirilen Suriye Barometresi araştırmasına göre “Önümüzdeki 12 ay içerisinde Suriye’ye dönmeyle ilgili planınız nedir?” sorusuna yalnızca yüzde 6,8’lik bir oran “geri dönmeyi planlıyorum” cevabı vermiştir. Genel olarak, Suriye’ye dönmek konusundaki tutumlarının sorulduğu soruya ise “Suriye’ye dönmeyi hiçbir şekilde düşünmüyorum” cevabını verenlerin oranı yüzde 51,8’dir (Erdoğan, 2020). Bu durum, Türk vatandaşlarıyla birlikte yaşamakta olan ve sayıları 3 milyon 718 bini³ bulan bir topluluğun var olduğu gerçeğini yeniden hatırlatmaktadır. Erdoğan’ın (2020) çalışmasına göre, kısa veya uzun vadede en azından yüzde 50’lik bir kesimin burada yaşamayı kafasında netleştirdiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla,

³ Belirtilen sayı 7 Ekim 2021 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nden alınmıştır. Güncel rakamlar için bkz: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

toplulukların bir arada huzur içerisinde yaşamalarını sağlamak için geliştirilen yaklaşımların öneminin daha da artacağını veya yeni yaklaşımlar geliştirme gerekliliğinin oluşabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Bu yaklaşımların çoğu kültür konusunu içkin olarak barındırmaktadır. Bu nedenle göç ve kültürün kesiştiği alanları tanımak ya da tanıma çabasında bulunmak ve bunun nasıl yapılabileceğini anlamak son derece önem arz etmektedir. Sonuç olarak, birlikte yaşama pratiğinin önemli sacayaklarından bir tanesinin kültür konusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tüm bu önem arz eden bağlamlarına rağmen, göç ve kültür konusunun akademik çalışmalarda nasıl ele alındığına dair kapsamlı bir inceleme bulunmamaktadır. Literatüre bakıldığında son yıllarda konuya dair yapılan çalışmaların arttığı görülse de çalışmaların nasıl planlandığını biçim ve içerik bakımından ele alan bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu nedenle bu tezin en temel problemi “Suriye göçü çerçevesinde Türkiye akademisinde göç ve kültür konusu nasıl çalışılıyor?” sorusuna cevap vermektir. Araştırma, bu soruya cevap verirken bir yandan konuya dair betimsel bir veri seti oluşturmayı diğer yandan bir içerik profili ortaya koymayı hedeflemektedir. Özetle bu tez, Türkiye’de Suriye göçü çerçevesinde gerçekleştirilen göç ve kültür yazının profilini çıkarmayı ve konu hakkında öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın, bu konuda varılan noktayla ilgili anlamlı sonuçlar elde etmesinin yanı sıra ileride yapılacak olan çalışmalara bir kılavuz kaynak olarak literatüre katkı sağlaması da hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, sistematik bir şekilde, Türkiye akademisinde Suriye göçü konusunda “Göç ve Kültür” üzerinden yapılan çalışmaların resmini ortaya çıkarmak ve ardından bununla ilgili bir değerlendirme yapmaktır. Bu bağlamda amaçlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Konu hakkındaki veri setini çeşitli parametreler üzerinden ortaya çıkarmak ve betimsel bir profil ortaya koymak: Örneğin, konuyu daha çok kimler, hangi araştırmacılar çalışmış, hangi şehirlerde ve yaş grubunda konu daha çok ele alınmış vb.

- Veri setini çıkardıktan sonra Türkiye’deki Suriyeli göçü ve kültür literatürünün bize neler sunduğunu tartışmak ve genel bir değerlendirmesini yapmak: Örneğin, yapılan çalışmalarda kültür konusu nasıl çalışıldığını, hangi bağlamlarda ele alındığını vb. tespit etmek.

Bu çerçevede bu çalışma, çeşitli yaklaşımlar altında sık sık karşılaştığımız kültür kavramının Türkiye’deki göç çalışmaları içerisinde nerelerde ve nasıl çalışıldığını ortaya koyarken, var olan literatüre dair bir profil çıkarmayı ve bunu tartışmayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmanın temelde dört önemli yönü bulunmaktadır. Birincisi, bu çalışma özellikle son 10 yıldır Suriyeli mülteciler çerçevesinde gelişen Türkiye göç/kültür literatürünün bir envanterini oluşturup haritalandırmasını yapacaktır. Böylece konuya dair şu ana kadar yapılmamış olan bir veri setini oluşturacaktır. Bunu yaparken pek çok parametreye bakacak olması, konu bağlamında bütüncül bir resmi ortaya çıkarması ve detaylı bir analizin yolunu açması bakımından önem kazanmaktadır.

Çalışmanın ikinci önemi, konu hakkında ortaya çıkardığı betimsel ve anlamsal profil sayesinde “Türkiye akademisinde Suriye göçü ve kültür nasıl çalışılıyor?” sorusuna cevap verdiği kadar “Nasıl çalışılmıyor?” sorusuna da cevap vermesidir. Bu bağlamda bu tez, kültür ve göç konusundaki araştırma gündemine katkı sağladığı ve “Şu ana kadar neler yapıldı/yapılmadı?” sorularına cevap verdiği için, Uluslararası İlişkiler disiplini altında konuyu çalışmak isteyenler için de yol göstermesi veya başlangıç noktası oluşturması bakımından önemlidir.

Üçüncü olarak, göç yazını, kapsamı açısından hem Türkiye’de hem dünyada farklı bağlamlarda, farklı bakış açılarıyla oldukça sık çalışılan multi-disipliner bir alandır. Çalışmanın göç literatürü içerisinde göç ve kültür kavramına odaklanacak olması hali hazırda çok çalışılan bir alanın son 10 yıllık portresini çizmesi bakımından önemlidir.

Son ve önemli bir diğer nokta, araştırmanın tekrar edilebilir olmasıdır. Tezin tartıştığı soruları ve bu soruları tartışma biçiminin yinelenerek yeni veri tabanları

oluşturmaya müsait oluşu, çalışmanın açtığı yolun literatüre artarak katkı sağlama potansiyelini içerisinde barındırmaktadır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın, Korona Salgını sürerken, yüksek lisans tez yazımı süresince yapılması planlandığından, zaman ve erişilebilirlik gibi faktörler göz önünde bulundurulmuş ve konu Türkiye'deki akademik dergileri içerisinde barındıran Dergipark'ın veri tabanı üzerinde sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda diğer veri tabanlarıyla karşılaştırılmaya gidilmemiştir. Kapsam, Türkiye sınırları içerisinde Dergipark'ta yayınlanmış makalelerden oluşmaktadır. Dergipark'ta yer alan İngilizce makalalar çalışmaya dahil edilmiş olmakla birlikte, diğer veri tabanları kullanılmadığından yurtdışında konu ile ilgili yayın yapan akademisyenlerin yayınları ele alınmamıştır. Çalışmanın sonuçlarından biri Bourdieu'nün teorik çerçevesinin ve bir arada yaşam kavramının Türkiye akademisinde sık kullanılmadığıdır. Oysa yurtdışında teori çalışmaları oldukça gündemdedir. Çalışmaya yurtdışında yayımlanan makalelerin dahil edilmemesi, bu sonucu etkilemiş olabilir. Yine kültür çalışmaları oldukça girift bir yapıya sahip olduğundan, kitapların çalışmaya dahil edilmemesi örneğin çalışmanın sonuçlarından biri olan "Türkiye akademisinde kültür kavramına özel bir yaklaşımdan ziyade genel bir yaklaşım mevcuttur" sonucunun çıkmasına neden olmuş olabilir.

Bir diğer sınırlılık, 2014'ten önce Suriye göçü bağlamında göç ve kültür konusunu ele alan çalışmaya rastlanmadığından çalışmanın 2014-2020 yılları arasındaki makalelere odaklanacak olmasıdır. Bu bir sınırlılık olarak görülse de anlamlı sonuçlar elde edilmesini engelleyecek bir faktör olarak görülmemektedir.

Bunlar dışında araştırma, Suriye göçü üzerinden göç ve kültür konusunu çalışan makalelere odaklanmaktadır. Nitekim Türkiye'de yaşayan diğer göçmen gruplara bu perspektiften bakan çok az çalışma bulunmaktadır.

1.5. Sonuç

Bu bölüm, çalışmanın amacını, problemini, literatüre katkısını ve sınırlılıklarını net bir şekilde ortaya koymayı amaçlamıştır. Devam eden bölümlerde önce göç ve kültür konusunu yan yana getiren kavramlar özetlenecek ardından

Çalışmanın yöntemi anlatılacaktır. Devamında Türkiye akademisinde yer alan makaleler literatür ve metod bağlamında değeriendirilip, sonuç bölümünde tartışmaya açılacaktır.

BÖLÜM II

KAVRAMLAR ETRAFINDA GÖÇ VE KÜLTÜR

2011’de Suriye’de başlayan çatışmalar ve şiddetin zaman içerisinde geçirdiği dönüşüm, dünya siyaseti, güvenlik, uluslararası ilişkiler, toplumsal yapı değişiklikleri ve demografik değişim gibi birçok konuya dokunan, küresel ve yerel etki alanına sahip bir durum haline gelmiştir. Mevcut tablodan en çok etkilenen ülkelerden biri hem dış siyasetteki aktif rolü hem de açık kapı politikasıyla dünyada en çok Suriyeli sığınmacıyı barındıran Türkiye olarak görülmektedir. Son dönemlerde yapılan çalışmalar, Suriyeli toplumun Türkiye’de kalıcı olduğu yönündeki inancın arttığını belirten veriler ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2020). Bu nedenle bu iki toplumun karşılaştığı alanları değerlendirmek ve öneriler sunmak için alanda yapılan çalışmaların daha da önemli hale geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Göç, yapısı gereği geçici ya da kalıcı bir “bir arada yaşama pratiği” oluşturmayı gerektirmektedir. Konu sık sık ve doğal olarak ekonomi, güvenlik, dünya siyaseti, toplumsal yapı gibi kavramlarla yan yana çalışılmaktadır. İki farklı toplumun kitlesel hareketliliği takiben bir arada yaşamaya başlaması bu konuları içerisinde barındırdığı gibi kültür konusunu da içermektedir. Nitekim uluslararası ilişkiler literatüründe entegrasyon ve uyum gibi başlıklar altında bu konuların çalışma sıklığı da artmaktadır. Bununla beraber, göç ve kültür gibi çok yönlü, karmaşık ve disiplinlerarası iki olgunun Türkiye akademisinde nasıl çalışıldığına, kültür çerçevesinde göçün ve göç çerçevesinde kültürün nasıl ele alındığına dair bir analiz bulunmamaktadır. Literatürün göç ve kültür hakkında ne söylediğini ortaya çıkarmak, gelişmekte olan bu yazının eksileri ve artılarını değerlendirmek, Türkiye’nin özellikle son 10 yıldır deneyimlediği insan hareketliliğinden kaynaklı değişimleri, sosyal dönüşümleri, insan pratiklerini anlama, değerlendirme ve ilerisi için politika önerileri sunma konusunda bir yol haritası çizmesi açısından önemlidir. Bu bağlamda literatür taraması çalışmanın içerik profilini ortaya koymada faydalı olabilecek bir yol gösterici niteliği taşıyacaktır.

Kültür ve göç konusunda literatürün söylediklerinin yanında, hangi kavramların altında konunun tartışıldığı da önemli bir noktadır. İlgili kavramların çoğunun sosyal bilim disiplinlerinin altında çıktığı görülmektedir (İhlamur Öner & Şirin Öner, 2018). Bu kavramlar homojen kavramlar olmadığından, çalışma verileri için yapılan ön tarama sırasında farklı disiplinlerin bu konuyu çalıştığı görülmüştür. Dolayısıyla kavramlar, tek bir literatüre ait olmak yerine, zamanla her disiplinin katkı sağlamasıyla *göç literatürüne ait kavramlar* şeklinde ortaya çıkmaya başlamıştır. Devam eden bölümde göç ve kültürün yan yana geldiği *asimilasyon*, *çokkültürlülük*, *entegrasyon*, *sosyal uyum*, *kültürleşme* ile Bourdieu'nun kültür alanındaki kavramsal çerçevesi ele alınacak ve bu kavramların aynı zamanda kültür konusunu analiz etmek için birer parametre olarak kullanılacaktır.

2.1. Asimilasyon

Asimilasyonun sözlük tanımlarına bakıldığında, “Farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme” olduğu görülmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2020). Dolayısıyla buradaki temel hedeflerden birinin kültürel farklılığı azaltmak olduğu söylenebilir. Alba ve Nee (2011, s. 11) de “biz ve onlar” ayrımının çeşitli sosyal ve kültürel farklılıklarda gömülü olarak bulunduğunu ve sonuç olarak asimilasyonun bu farklılıkları azaltmayı hedeflediğini belirtmiştir. Bu etnik farklılıklardaki azalma sosyal yaşamda “çıkıntı” olarak görülebilecek durumları ortadan kaldırmaya neden olacaktır. Böylece azınlık olan toplum ev sahibi toplumun kültürel saikleri sahiplenecek ve hatta sahiplenmekle kalmayıp kendi kültürünü bu yeni kültürle tamamen ikame ederek farklılıkları ortadan kaldıracaktır.

Göç olgusu ve çalışmalarında da kullanılan asimilasyon kavramı, yüklendiği “negatif” anlamlar sebebi ile modası geçmiş bir terim olarak görülse de hem söylemde hem de pratikte tartışılmaya devam edilen bir kavramdır. Örneğin, Glazer (1993, s. 123) “Is Assimilation Dead?” isimli çalışmasında asimilasyonun popüler bir terim olmaktan çıktığı söylerken, Berry (2005) karşılıklı etkileşimin bireysel boyuttan çıkıp toplumsal olarak algılandığı durumlarda asimilasyon sürecinin gündeme geldiğini savunmaktadır. Bu çerçevede, asimilasyon kavramının göç ve

kültür ilişkisi içinde ele alınışını ve zaman içerisinde yüklendiği anlamları görmemiz iki açıdan önemlidir.

Birincisi, asimilasyonun aslında gerçekleşemeyen bir şey olduğu varsayımıyla hareket eden tartışmalardır. Düşününce, bugün homojen bir toplum neredeyse kalmamıştır. Üstelik toplumlar her geçen gün daha da heterojen hale gelmektedir (Taylor, Appiah, Habermas, Rockefeller, & Wolf, Çokkültürcülük: Tanınma Politikası, 2018). Dolayısıyla bu noktada, temelde *kültürel birikimin* kaybolmasını hedefleyen asimilasyon sürecinde kültürün ciddi bir direnç noktası oluşturduğunu varsayabiliriz. İkinci olarak, asimilasyon tartışmalarının göç ile ilgili diğer kavramları ve uygulamaları anlamamıza yardımcı olmasıdır. Kavram üzerine yürütülen tartışmalar devam eden bölümde verilecek olan tartışmalara düşünsel bir katkı sağlamıştır. Örneğin, asimilasyon kavramının ve teorilerinin literatürde daha az yer bulmaya başlamasıyla çokkültürlülük çalışmalarının artması birbirini takip eden dönemlerde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kavramı döneminin zihniyeti içinde anlamak, sonraki dönemlere ait kavramsal tartışmaların arkasında nasıl bir zemin yattığına dair ipuçları vermektedir. Asimilasyonun kültürü negatif bir konuma yerleştiren nadir politika ve kavramlardan bir tanesi olması, konu hakkında tersten düşünebilme olanağı sunmaktadır. Tarih sahnesinde bu politikaların sonuçları nesiller boyu aktarılan travmalar ortaya çıkarmış, hükümetlerin politikalarını etkilemiş ve toplumların kültürel farklılıklara olan bakış açısını da değiştirmiştir. Amerika’da göçmenlerin mekânsal olarak ayrı yerlerde yaşaması ve etnik asimilasyonu üzerinden İngilizce konuşma becerisi, vatandaşlık ve evlilik gibi parametrelere bakan bir araştırma etnik grubun mekânsal ayrılığının büyüklüğünün asimilasyon derecesini artırdığını söylerken, yüksek düzeyde ayrılmış gruplarda vatandaş olmaya, İngilizce konuşmaya daha az yatkınlık ve gruplararası evliliğin daha az olduğu görülmüştür. (Lieberson, 1961) Yine örneğin Tayland’ta Çin kökenli insanların pek çoğu Çince konuşmamaktadır ve Çince’den Tayca’ya bu geçişin nedeni olarak asimilasyon politikaları gösterilmektedir. (Morita, 2003) Görüldüğü gibi asimilasyon, aslında göçmen grubun kimlik ve kültürel değerlerini yok ederken, bir yandan gruplararası etkileşim ve deneyimin de doğal olarak önüne geçecek sonuçlar üretmektedir.

Asimilasyon alışmaları, başlangıçta genellikle Amerikan toplumunu inceleyen çalışmalar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu noktada bahsedilmesi gereken en önemli çalışmalardan biri Chicago Ekolü'nn temsilcilerinden Robert E. Park ve Ernest Burgess'ın ortaya koydukları “Asimilasyon Teorisi”dir. Bu teoriye göre asimilasyon, kişi ve grupların diğerlerinin anılarını, deneyimlerini, tarihlerini ve duygularını paylaşarak ortak bir kültürel yaşama dahil edildiği bir karışma ve kaynaşma sürecini ifade etmektedir (Park & Burgess, 1921, s. 735). Asimilasyon kavramı, doğası gereği tek yönlü bir kavram olarak ele alınmış olup göçmenlerin kendilerine has özelliklerinin geride kaldığı bir duruma tekabül etmektedir. Nitekim, Asimilasyon Teorisi'nin işaret ettiği kültür de tek ve bütün bir kültürdür. Öte yandan Albaa ve Nee (2003) gibi asimilasyona tek yönlü bir kavram olarak bakmayıp, azınlık grubunun sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleriyle göç edilen toplumun özelliklerinin birlikte etkileşime girdiği bir süreç olarak ele alan araştırmacılar da bulunmaktadır.

Park ve Burgess'n çalışmalarının ardından asimilasyon teorileri arasında Gordon'ın çalışmalarıyla tartışmalar çeşitlenerek sürmeye devam etmiştir. Gordon'ın çalışmaları devam eden bölümlerde “Kültürleşme Modelleri” başlığı altında daha detaylı açıklanmış olsa da, kısaca çalışmasında asimilasyonun tek boyutlu olup olmadığına dair bir sorgulama yaptığını söylemek mümkündür. Gordon (1964, s. 71) bu sorgulamaya bağlı olarak aşağıda tabloda verilen bazı asimilasyon tipleri belirlemiştir.

Tablo 1.

Gordon'ın Asimilasyon Değişkenleri

Alt Süreçler/Şart	Asimilasyonun tipi/Aşaması	Özel Kavram
Ev sahibi toplumun kültürel paternlerine doğru değişim	Kültürel ya da davranışsal asimilasyon	Kültürleşme
Ev sahibi ülkenin kliklerine, kurumlarına, kulüplerine birincil düzeyden giriş	Yapısal asimilasyon	-
Geniş çapta evlilikler	Evlilikle asimilasyon	Karışım
Özellikle ev sahibi ülkenin birliktelik anlayışına dayalı anlayışın gelişmesi	Tanımlamaya dayalı asimilasyon	-
Önyargıların yok olması	Kabullenilmiş durum asimilasyonu	-
Ayrımcılığın yok olması	Kabullenilmiş davranış asimilasyonu	-
Güç ve Değer çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	-

Not. Gordon'ın Yayın Oxford University Press tarafından yayımlanmış olan "Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origin" (s. 71); 1964, Basım Yeri: New York, Oxford University Press 1964 çalışmasından alınmıştır.

Sonuç olarak Gordon çalışmasında asimilasyonu aşamalı bir süreç olarak belirtmiş, bu aşamaları sosyal yapı ile (toplum üyelerini kalıcı ya da geçici, resmi olarak organize eden sosyal ilişkiler kümesi; okul, organizasyonlar vb.) kültürü (insanın sosyal mirası; dil, değer vb.) ayırarak tanımlamıştır (Gordon, 1964, s. 35-80).

Asimilasyon teorileri ve pratikleri çoğunlukla Amerika toplumunu baz alarak oluşturulmuş, tartışılmış ve uygulanmış olsa da zaman içerisinde Amerika'da da asimilasyon kavramının popülerliği azalmıştır. Her ne kadar kimi araştırmacılar teorilerin başka toplumlara uyarlanabileceğini söylese de değişen konjonktür ve toplumların devrim halinde bulunan yapısı hem yapısal olarak asimilasyonun gerçekleşmesini zorlaştırmış hem de asimilasyon kavramının kendisi toplumların hafızasında negatif bir anlam yüklenmiştir. Elbette dünyada ulus-devlet nosyonunun güçlenmesi ve toplumların millet olmaya ve dolayısıyla o *milletin kültürüne* sahip çıkmaya yönelik anlatılar geliştirmesi asimilasyon kavramını çağın dışlanan

kavramlarından biri haline gelmesine katkı sağlamıştır. Devam eden süreçte çokkültürlülük tartışmaları literatürde kendisine daha fazla yer bulmaya başlamıştır.

2.2. Çokkültürlülük

Çokkültürlülük literatürü en temelde, asimilasyonun tersine, çeşitliliği ve farklılığı kabul eder ve farklılıkların bir arada yaşaması üzerine yöntemler düşünen yaklaşımları içerir (Duman, 2009, s. 102; Horton, 1993, s.2; Atalay, 2019, s. 162-164). Ancak farklılığı kabul etme fikri, elbette pek çok yaklaşımda bulunmakta ve karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada çokkültürlülük çalışmalarının esas amacı farklılığın nasıl kucaklanacağı ile ilgili kendi yollarını ortaya koymaktır. 1970’li yıllarda Kanada’nın çokkültürlülük politikasını uygulamaya başlamasıyla birlikte çokkültürlülük çalışmaları da literatürde kendine yer bulmaya başlamış ve tartışmalar genel olarak haklar temelinde yürütülmüştür (Özensel, 2012). Haklar konusunda birey ve grup bazlı çeşitli yaklaşımlar ortaya konmuştur.

Çokkültürlülük çalışmalarının tarihi, oldukça yenidir. Jupp ve Cleyne (2011, s. xiii) “Multiculturalism and Integration: A Harmonious Relationship” isimli kitapta çokkültürlülüğün Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya’daki demokrasilerde kırk yıldır kullanılan ve tartışılan bir kavram olduğunu belirtmiştir. Bryson (2005, s.27), çokkültürlülüğü en genel haliyle birden çok kültürün bir arada olması olarak tanımlarken, bu kültürlerin birbiriyle nasıl ilişki kurabileceğinin bir tanımdan ötekine değişkenlik gösterdiğini söylemiştir. Tanımı farklı kültürleri bir arada olması durumunu içeren bir kavramın -her zaman azınlık haklarını içermek zorunda olmasa da- azınlık haklarıyla ilişkili olabildiği bağlamların ortaya çıkması beklenebilir. Bu nedenle çokkültürlülük, Bryson’ın (2005, s. 27) da belirttiği gibi hem dar hem de geniş anlamlarda kullanılabilen bir kavramdır.

Taylor, Appiah, Habermas, Rockefeller ve Wolf’a (1994) göre, çokkültürlülüğü azınlık gruplarının tanınma talebi bağlamında tartışmaya açmıştır. Tanınmanın insanlara borçlu olunan bir nezaket değil, elzem bir insanlık ihtiyacı olduğunu belirten Taylor vd. (1994, s. 63), toplumların gün geçtikçe daha heterojen ve çokkültürlü hale gelirken göçe daha açık hale geldiğini ve çokkültürlülük tartışmalarının kimi kültürlerin kendilerini diğerlerine dayatmasıyla ve dayatan kültürün kendisini üstün görmesiyle ortaya çıktığını düşünmektedir. Taylor vd., bu

durumun ortaya çıkmasında Batılı liberal toplumların sömürgeci geçmişleri ve kendi toplumlarında bulunan farklı kültürleri marjinalleştirmelerinin etkisi olduğunu belirtmektedir. Bir anlamda Taylor vd.'ne göre, çokkültürlülük Batı'nın kendi yarattığı durumla başa çıkma stratejilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumların “Burada işleri böyle yaparız” cevabının ötekileştirici ve aşağılayıcı bir anlamı kendisinde barındırdığını savunan Taylor vd., farklı kültürlerin makul seviyeler içerisinde tanınmasının önemine vurgu yapmaktadır. Burada önemli olan, kültürlerle sadece yaşam izni vermek değil, her birinin sesinin siyasal düzeyde eşit olduğuna inanmak ve böylece yukarıda belirtilen insani ihtiyacı karşılamaktır (Taylor, 1994, s. 64).

Taylor'un farklı kültürlerin siyasal düzeyde eşitliği bağlamında ele aldığı çokkültürlülük kavramını, Habermas da demokratik anayasal devletlerde vatandaşlık üzerinden ele almış ve tartışmıştır. Modern kurumların varlığını vatandaşların gönüllü olarak bir araya gelerek oluşturduğu modern yasalara borçlu olduğunu söyleyen Habermas (1994, s. 107), bu kadar bireysel bir öze sahip haklar teorisinin, kolektif kimliklerin eklenmesi sürecini yerine getirme potansiyeli olup olmadığını sorgulamasını yapmıştır. Kolektif kimliği tanımakla eşit kültürel hak istemin arasında ayrım yapan Habermas'a (2018, s. 127) göre, marjinalleşmiş yaşam ve gelenek biçimlerinin tanınması demokratik anayasal devletin öz tanımını sarsacak bazı kolektif haklar gerektirmektedir. Dolayısıyla bu bağlamda her türden azınlığın ulus-devlet ile özsel bir çatışma içerisinde bulunduğu söylenebilir. Kültürel tanınmanın bulunmayışını toplumsal ayrımla ilişkilendiren Habermas (2018), bu ikisinin birbirini beslediğini belirtmektedir.

Son olarak Kymlicka (2015), hemen her ülkenin kültürel çeşitlilik gösterdiğini ve Soğuk Savaş'tan bu yana etnik-kültürel çatışmaların siyasal şiddetin en yaygın haline dönüştüğünü belirtmiştir. Bu durumu tartışmanın temel zeminine oturtan Kymlicka, konuyla ilgili bazı temel kavramları ve azınlık haklarına ilişkin liberal bir yaklaşımın nasıl olabileceğine dair bir tartışma yürütmüştür. Kymlicka'ya göre geleneksel insan hakları, kültürel azınlıklarla ilgili kimi önemli noktalara cevap verememektedir. Örneğin, göçmen ve mültecilerden hangi oranda kültürel bütünleşme isteneceği bunlardan biridir. (Kymlicka, 2015, s. 33). Nitekim göçmen ve mültecilerle ilgili çok sayıda kavramın var olması ve kavramların dönem dönem

yükselişe geçmesi bunun bir nedeni olarak görülebilir. Kymlicka'ya göre (2015, s. 147), “Modern dünyada bir kültürün yaşayabilmesi ve gelişebilmesi için toplumsal bir kültür olması şarttır”. Onun kültürden kastı, üyelerine sosyal, eğitsel, dinsel ve hatta eğlenceye ve ekonomiye ilişkin tüm etkinliklerde anlamlı hayat tarzları sağlayan bir toplumsallık kültürüdür. (Kymlicka, 2015, s. 142) Yani kültür onun için bir anlamda kolektif bir bilinçlilik haline de işaret etmektedir. Kymlicka (2016, s. 144), ‘çokkültürcülük’ ya da ‘çoketniklilik’ taahhüdü göçmenlerin bütünleşip bütünleşmeyeceklerini değil, egemen kültürle nasıl bütünleşeceklerine ilişkin bir değişikliktir”. Dolayısıyla, kültürün dayanaklarından birini oluşturan dil konusu gibi bazı konular örneğin üçüncü nesle geldiğinde bu politikaların içerisinde erimeye başlayabilmektedir. Parekh’in (Parekh, 2000) de dediği gibi kültürün dil ile başladığını düşünürsek, Kymlicka'ya göre politikaların sürecin kendisini baltalamaya neden olma tehlikesi bulunmaktadır.

2.3. Entegrasyon ve Sosyal Uyum

2.3.1. Entegrasyon

Entegrasyon çalışmaları son birkaç yılda literatürde daha yoğun olarak yer almaya başlamıştır.⁴ Entegrasyon kavramının politika yapımında ve literatürde yer almasıyla birlikte, göç konusunu pek çok kategoride inceleme olanağı doğmuştur. Başarılı bir entegrasyon sürecinin nasıl gerçekleştirilebileceği ile ilgili ekonomik, sosyal, kültürel, politik vb. alanları ayrı ayrı ele alan çok sayıda araştırma bulunmaktadır.

Castles, Korac, Vasta & Vertovec’in (2002) belirttiği üzere, entegrasyon kavramının net bir tanımı olmamakla birlikte, kavramın grupların bir arada uyum içerisinde yaşamasını sağlayan iki yönlü bir anlayışa işaret ettiği söylenebilir. Nitekim Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi’ne [ECRE] göre de entegrasyon, çok boyutlu, iki yönlü ve uzun süreli bir süreçtir ve kişinin kendi kültürel kimliğini kaybetmek zorunda olmaksızın ev sahibi topluma uyum sağlamasını içermektedir (European Council on Refugees and Exiles , 1999). Entegrasyon çalışmaları

⁴ Bkz. İçduygu & Şimşek, 2016; İçduygu & Diker, 2017; Şimşek, 2018.

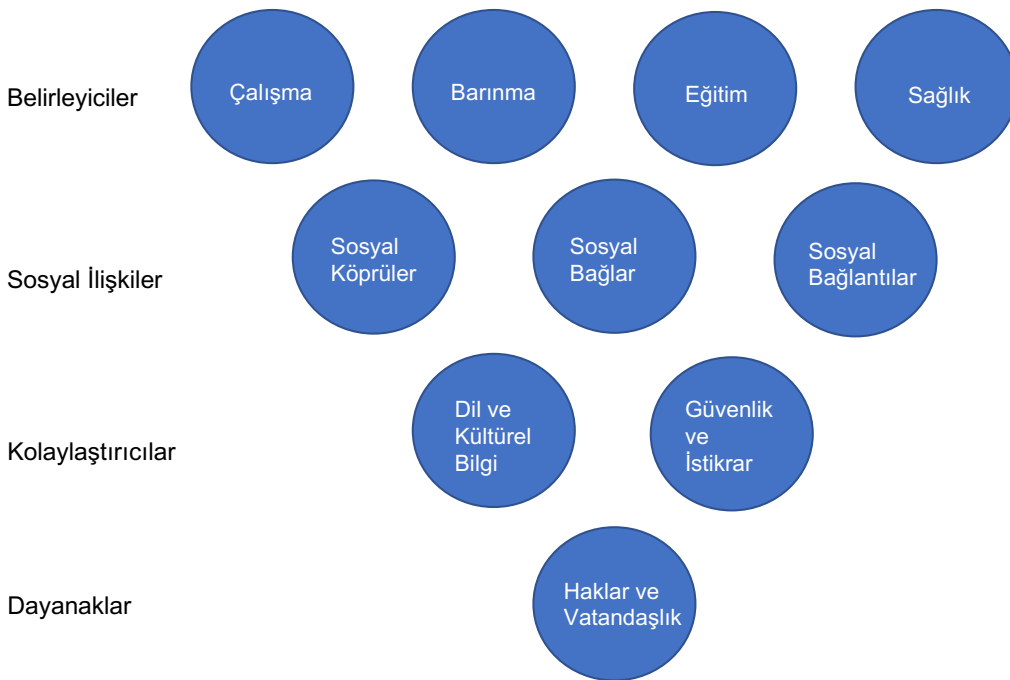
içerisinde sosyal entegrasyon ve kültürel entegrasyon gibi başlıklar altında kültür ve kimlik gibi konular göç süreciyle yan yana değerlendirilmektedir.

Çokkültürlülükte olduğu gibi entegrasyon sürecinde de haklar konusu önemli bir öncül olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki ana nokta, göç eden toplumun kendi kültürel özelliklerini kaybetmeden göç ettiği toplumla karşılıklı olarak girdiği ilişkiler bütününden bahsedilmesidir. Dolayısıyla göç eden toplumun belirli hakları ellerinde bulunduramadığı bir durumda, entegrasyonun gerçekleşmesi mümkün görünmemektedir. Ager ve Strang de (2003, s. 170), entegrasyon konusunda etkili bir politika geliştirmek için hükümetlerin vatandaşlık ve dolayısıyla mültecilere tanınan hakları açıkça ifade etmesi gerektiğini belirterek Tablo 2’de özetlenen entegrasyon için gerekli temel alanları tanımlamışlardır.

Tablo 2

Agar ve Strang’in Entegrasyon Şeması

Entegrasyonun temel alanlarını tanımlayan kavramsal çerçeve

Not: Agar ve Strang’in “Understanding Integration: A conceptual Framework” (2008, Journal of Refugee Studies, sayı 21, no.2, s.170) adlı çalışmasından alınmıştır.

Haklar ve vatandaşlığın bir dayanak olarak sunulduğu bu tabloda, mültecilerin acil ihtiyaçlarından, hukuki statülerine uzanan bir skalada entegrasyon sürecinin ne kadar kompleks bir yapı olduğu açıkça görülmektedir. Başarılı entegrasyon için nelerin gerekli olduğuna dair oluşturulan bu şemada, entegrasyonu ölçülebilir kılma çabalarına rağmen konunun tartışmalı kaldığı da yazarlar tarafından kabul edilmektedir. Nitekim, entegrasyon kavramının literatürde zaman zaman asimilasyon kavramının yerine kullanıldığı da görülmektedir. Yine de entegrasyonun temelde göç eden topluluğun sosyal hayata daha fazla katıldığı bir düzen arayışını işaret ettiği söylenebilir. Özellikle göç olgusunun içerisine nesillerin de dahil olduğu durumlarda, entegrasyon konusu çok daha önemli hale geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Zorunlu olarak göç etmiş kimselerle, göç edilen toplumun ilişkilenebilirliği başlamasıyla oluşabilecek yapısal ve toplumsal durumların bazı düzenlemeler gerektirmesi olağan bir durumdur. Ancak “entegre olma” eyleminin içerisinde barındırdığı “bir kültürü diğerine dahil etme” durumu, bazı akademisyen ve araştırmacıların entegrasyonu asimilasyonun daha yumuşatılmış bir hali olarak tanımlamasına sebep olmuştur. Örneğin Castles ve Miller (2008), entegrasyon planlamalarının genellikle asimilasyonun daha yavaş ve kibar bir biçimi olarak karşımıza çıktığını söylemektedir. Bu durum, asimilasyonla entegrasyonun aynı anlama geldiğini göstermemekle birlikte, entegrasyonun kimi noktalarda asimilasyon politikalarını barındırabileceğine işaret etmektedir. Nitekim oluşturulan politikalar başarıya ulaşsa dahi, konunun öznesi insan olduğu için çıktılar üzerinde tamamiyle hakimiyet kurmak da söz konusu değildir.

Günümüze kadar pek çok entegrasyon politikası denense de bunlardan hangisinin “en iyi” olduğunu bulmaya çalışmak kimilerine göre sonuçsuz bir arayış temsil edebilir. Bu durumun nedeni olarak karşımıza çıkan açıklamalardan biri, entegrasyondan kastedilenin karmaşık olması, bu politikaların ülkelerin tarihsel deneyimleri ve yapılarından kaynaklanan farklılıklara göre şekillenebilmesi ve bir politikanın diğer ülkede aynı şekilde çalışmasının zor bir ihtimal olmasıyla açıklanmaktadır (Unutulmaz, 2017; 2018). Bu nedenle Unutulmaz’a göre (2017, s. 221), uygulanan entegrasyon politikalarının ve bu konuda yapılan akademik tartışmaların hangi bağlamda gerçekleştiğini belirtmek önem kazanmaktadır.

Unutulmaz'ın (2017, s. 222) aktardığı üzere, entegrasyon asimilasyonu içermeyen, hatta onun tam tersine tekabül eden ve pek çok etmeden meydana gelen kompleks bir kavramdır. Buna göre etkili bir entegrasyon politikası ortak bir kimlik duygusu geliştirme, asimilasyonun siyasi ve açık bir hedef olarak tamamen reddedilmesi, anaakımlaştırma ile göçmenleri topluma yakınlaştırma olmak üzere üç temel; sosyal etkileşim ve anlamlı iletişim, iki yönlü dinamik yaklaşım ve dil ve eğitim olmak üzere üç potansiyel yardımcı enstrüman içermektedir (Unutulmaz, 2017, s. 222). Castles ve Miller (1998), dilin yanında kültürel hakları da ekleyerek konuyu ele almıştır. Göç edenlerin dil ve kültürü koruma yönündeki eylemlerine karşı göç edilen toplumun bunu çoğu zaman bir tehdit olarak algıladığını ve göç edenin dili ve kültürünün *ötekilik* sembollerine dönüştüğünü belirtmektedirler. Onlardan vazgeçmek, göç ülkesinde başarı ve entegrasyon için gerekli görülüyor. Bunu yapmamak, ayrılıkçılık arzusunun bir göstergesi olarak kabul edilir. Farklı dillere ve kültürlere düşmanlık, ekonomik başarı için resmi dilin gerekli olduğu ve modern seküler bir toplum için göçmen kültürlerin yetersiz olduğu iddiasıyla rasyonelleştirilir (Castles & Miller, 1998, s. 243-244).

Öte yandan kültürel entegrasyon, entegrasyon başarısını ölçmede entegrasyonun alt dallarından biri olarak ortaya çıkmaktadır ve dile hakimiyet, aidiyet hissi, toplumun fertlerine duyulan güven ve yakınlık ve toplumun kültürünü tanıma ve değerlerini benimseme gibi göstergeleri içerisinde barındırmaktadır (Unutulmaz, 2018, s. 145).

Kültürün girift yapısı, onu pek çok yönetim biçiminde farklı yönlerden itilmeye müsait kılmaktadır: “Etnik çeşitlik ve kültürel çoğulculuk sadece ulusal güvenliğe değil, aynı zamanda Batı'nın liberal değerlerine de birer tehdit olarak algılanmaktadır” (Göksel, 2019, s. 15). Yani farklı kültürler, ulusa tehlike arz edebildiği gibi liberal kültürlerle de uyum gösteremeyen bir öteki ve hatta bir tehdit olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla entegrasyon konusu hem oldukça evrensel hem de fazlasıyla yerel doneleri içerisinde barındırır. Bu durum konuya dair pek çok yaklaşımı beraberinde getirmektedir. Göksel'in (2019) *adil entegrasyon* yaklaşımı bunlardan biridir. Göksel'e göre entegrasyon kavramı varsaydığı gibi farklılıkları kabul etme yönünde yeterli mantıksal çerçeveyi tam anlamıyla sunamamaktadır. Göksel (2019, s. 27), mevcut entegrasyon yaklaşımlarının göçmenlerin entegrasyon

sorununa sosyal uyum, ulusal kimlik ve ev sahibi ülkenin güvenlik endişesiyle yaklaştığını iddia eder. Ona göre göçmen entegrasyonuna bir adalet sorunu gibi yaklaşılmalıdır; çünkü ancak bu şekilde sosyal, ekonomik ve siyasi alanlara entegrasyon için engel teşkil eden kimi eskimiş uygulamalar ortadan kaldırabilir. Örneğin, kültür ve bireysel kimlik arasındaki bağa ulusal kimlik gibi katı bir farklılık üzerinden yaklaşıldığında göçmenlerin kimliklerine sindirilecek ya da gelişmesi desteklenecek bir şey gibi davranılmaktadır (Göksel, 2019, s. 31). Oysa Göksel’e (2019, s. 78) göre cevaplanması gereken soru, bu katı yaklaşımın göçmenlerin kimliklerine gösterebileceği hoşgörü derecesinin ve kapsamının ne olacağıdır: “Adil entegrasyonun dönüştürücülüğü, keskin kültürel kimlikleri ve haliyle toplum içindeki kültürel ve etnik grupların sınıflandırılmalarını kaldıracağı için faydalı bir alan açmaktadır” (Göksel, 2019, s. 110). Bu bağlamda Göksel’in iki toplumu da dönüştürücü bir yaklaşımla sürece bakmayı savunduğu söylenebilir.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere diğer kavramlarda olduğu gibi entegrasyon kavramı da farklı bakış açılarına göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, yukarıda aktarıldığı üzere dil, göç edilen ülke yönünden entegrasyon politikalarını başarıya ulaştırıcı bir etken pozisyonu alabiliyorken, göçmen kitle için kültürel kayba tekabül eden bir duruma da işaret edebilmektedir. Bu da entegrasyon kavramının neden net bir tanımı olmadığını ancak bu konu üzerinde tekrar tekrar düşünmenin neden anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.2. Sosyal Uyum

Genellikle entegrasyon kavramıyla birlikte kullanılan sosyal uyum kavramı, literatürde dayanışma, toplumsal kültür, yan yana yaşama ve birliktelik gibi kavramlarla yan yana getirilerek tanımlanmaya çalışan kavramlardan biridir. Sosyal uyum kavramı sadece göç literatüründe değil, çeşitli toplumsal tabakalar arasındaki sosyal uyumu, yani toplulukların birlikte yaşayabilme durumunu ifade etmek için de kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu kavramın doğrudan gündelik hayat pratiklerini içerdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Forrest ve Kearns (2001, s. 2126) de gündelik hayatın süregelen yapısının küçümsemenin çok kolay olduğundan bahsetmiştir. Göç bağlamında sosyal uyum Bartram, Poros ve Monforte tarafından “Göçmenler ve yerli kişiler arasındaki farkı sorunsallaştıran ve ortak kimlikler ve

paylaşılan değerleri teşvik ederek bu tarz problemleri çözme arayışı içinde olan düşünce öbeği” şeklinde tanımlamıştır (2017, s. 293). Buna göre sosyal uyum, göç alan toplumun normlarına, kültürüne ve gündelik hayatı yaşayış biçimine göçle birlikte girmeye çalışan farklılıklardan doğan durumlara bir yanıt arama çabası gibi görülebilir. Bartram, Poros ve Monforte (2017, s.293) de ortak değerler ve/veya kültürün bazen toplumsal uyum için temel şartlar olarak düşünüldüğünü belirtmiştir.

Sosyal uyumun tam olarak bir tanımının olmaması, kavramın hem akademi hem de politika yapıcılar tarafından başka kavramların yerine kullanılmasına ve kavrama dair yeni tanımlamalar yapılmasına neden olmuştur. Örneğin literatürde sık sık ‘entegrasyon’ yerine ‘sosyal uyum’ kavramının kullanıldığı görülmektedir.⁵ Öte yandan Türkiye’de bulunan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün [GİGM] uyum tanımında uyumun ne asimilasyon ne de entegrasyon olmadığı; “Göçmenlerle toplumun gönüllülük temelinde birbirlerini anlamalarıyla ortaya çıkan harmonizasyonu”nu önceleyen bir yaklaşım olduğu belirtilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). GİGM’in kavramı bu şekilde tanımlamayı seçmesi, aslında kavramların politikayla ne kadar iç içe ya da ilgili olduğunu da ortaya koymaktadır. Devletler yeri geldiğinde örneğin uluslararası ölçütlerden bağımsız bir yerde durmak gibi pragmatik nedenlerle kavramların esnekliğinden faydalanabilmekte ya da yeni kavramlar üretebilmektedir.

Forrest ve Kearns (2001, s. 2129) sosyal uyumun alanlarını ortaya koymak adına Tablo 3’ü oluşturmuştur.

⁵ Bkz. Ark Yıldırım & Özer Yürür, 2019; Taştan , İrde, & Özkaya, 2018.

Tablo 3.

Forrest ve Kearns'ün Sosyal Uyum Tablosu

Alan	Tanım
Ortak değerler ve yurttaşlık kültürü	Ortak amaç ve hedefler; ortak ahlaki ilkeler ve davranış kodları; siyasi kurumlara destek ve siyasete katılım
Sosyal düzen ve kontrol	Mevcut düzene yönelik genel çatışma ve tehditlerin olmaması; kabalığın olmaması; etkili gayri resmi sosyal kontrol; tolerans gösterme; farklılığa saygı; gruplar arası işbirliği
Sosyal dayanışma ve gelir eşitsizliğinde azalma	Uyumlu ekonomik ve sosyal gelişme ve ortak standartlar; kamu maliyesinin ve fırsatların yeniden dağıtılması; hizmetlere ve sosyal yardımlara eşit erişim; sosyal yükümlülüklerin kabulü ve başkalarına yardım etmeye gönüllü olma
Sosyal ağlar ve sosyal sermaye	Topluluklar ve aileler arasında yüksek derecede sosyal etkileşim; yurttaş katılımı ve dernek faaliyetleri; kolektif eylem sorunlarına kolay çözüm
Mekan aidiyeti ve kimlik	Mekanla güçlü bağ kurma/bağlanma; kişisel ve mekan aidiyetini birleştirmek

Not: Forrest ve Kearns'ün "Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood" (2001, *Urban Studies dergisi*, sayı 28, s.2129) adlı çalışmasından alınmıştır.

Forrest ve Kearns Tablo 3'ü göç odaklı yapmadıkları için tam olarak göç bağlamında değerlendirilemese de, tablodaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere sosyal uyumun göç eden toplulukla göç alan toplum arasındaki farkları doğrudan ya da dolaylı yollarla gidermeye çalışan bir süreç tahayyül ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. GİGM'nin "Sosyal Uyum" başlığı altında göçmenlerin Türkiye'nin siyasi yapısı, dili, kültürü ve hukuk sistemi gibi konularda eğitici kurslara katılabileceğini belirtmesi bunun bir örneği olarak görülebilir. Sosyal uyumun bu yönü, asimilasyonu çağrıştırmaması gerekçesiyle eleştirilmiştir (Bartram, Poros, & Monforte, 2017, s. 293-294). Örneğin, Erdoğan'a göre uyum kavramı göç eden grubun asimile olmasına zemin hazırlayan bir kavramdır (akt. Bostan, 2018, s. 52).

Uyum konusunu “uyum sorunu”⁶ başlığı altında ele alan çalışmaların varlığı bu bağlamda anlamlı görünmektedir. Nitekim uyum konusunu “sorun” ile bağdaştırmak aslında göçmen grubun birtakım problemler yarattığına ve dolayısıyla bir ötekileştirmeye de işaret etmektedir. Sorunu göçmenler yaratıyorsa ve bunun çözümü kültürel farklılıkları homojenize etmekse, o halde bu göçmen grubun kendi kültüründen vazgeçmesine tekabül edecektir. Dolayısıyla bu noktada uyumdan kastedilen asimilasyona benzemektedir. Bu da doğal olarak uyum kavramına da eleştirilerin gelmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak sosyal uyum kavramının sadece göçü değil toplumsal tabakaları da ilgilendiren, mekân ve birlikte yaşama pratikleriyle iç içe olan bir kavram olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Ancak bu kavramla entegrasyon arasına çizgi çekmek pek mümkün değildir. Sosyal uyum kavramının tıpkı entegrasyon kavramının yükselişte olmasıyla benzer bir noktadan, asimilasyon ve çokkültürlülük vb. kavramların gücünü yitirmesiyle daha çok kullanılmaya başladığını söylemek mümkündür.

2.4. Kültürleşme

Kültürleşme, antropoloji, sosyoloji gibi farklı sosyal bilim dalları tarafından tanımlanmış ve kullanılmış olmasının yanında, John W. Berry’nin katkılarıyla birlikte özellikle psikoloji disiplini tarafından oldukça ilgi gören ve göç yazınında karşımıza çıkan kavramlardan birisidir. Kavramın genel geçer tanımlarını 1936’da Redfield, Linkton ve Herskovits ve 1954’te Sosyal Bilim Araştırma Konseyi ortaya koymuştur. Redfield ve diğerleri (1936, s. 149) kültürleşmeyi “farklı kültürlere sahip grupların *sürekli* ve *ilk elden* temas halinde bulunmasıyla meydana gelen değişikliklere atıf yapan bir fenomen” olarak tanımlamıştır. İki grubun karşılaşması sonucunda başlayan süreç, gruplardan birinin ya da ikisinin birden, birtakım dönüşümlere uğraması durumunu içerisinde barındırmaktadır.

Kültürleşme terimi başlangıçta grup düzeyine referans veren bir terim olarak kullanılsa da daha sonradan “psikolojik kültürleşme” terimi ile birey düzeyine de taşınmıştır (Graves, 1967). Berry (2005) de, kültürleşmenin hem grup hem de birey düzeyinde gerçekleşebileceğini belirterek, grup seviyesinde iki grubun birbiriyle

⁶ Bkz. Karasu, 2017.

çatışma olmadan nasıl ilişki kurabileceğine odaklanırken; birey seviyesinde yine çatışma olmadan kişilerin nasıl bir arada yaşayabileceğine odaklanmaktadır. Berry, grup düzeyinde yaşanan değişimlere beş, birey düzeyinde yaşanan değişimlere iki kategori belirlemiştir. Grup düzeyinde yaşanan değişiklikler, fiziksel (yeni tipte ev, mekânsal değişim, şehirleşme vb), biyolojik (yeni bir beslenme düzeni, hastalıklar vb), politik, ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkisel değişikliklerdir. Berry'nin (1994) tanımın kalbi olarak tanımladığı kültürel değişiklikler, dil, din, eğitim gibi başlıkları içerisinde barındırmaktadır. Birey düzeyinde yaşanan değişiklikler ise kültürleşme stresi (kültür şoku) ve davranışsal değişiklikler olarak tanımlanmıştır.

2.4.1. Kültürleşme Modelleri

Yukarıda Berry etrafında özetlenen kültürleşme kavramına dair var olan tartışmalar en temelde iki düşünürün ortaya koydukları etrafında şekillenmiştir. Bunlardan biri sosyolog Milton M. Gordon'un (1964) etrafında yapılan kültürleşme modeli, diğeri ise Berry (2006) tarafından temsil edilen kültürleşme modelidir. Bu iki kültürleşme tartışmasının çeşitlendiği yer, kültürleşmenin tek boyutlu mu yoksa çok boyutlu mu olduğu noktasıdır (Saygın & Hasta, 2018, s. 304).

Gordon (1964), Amerikan Yaşamında Asimilasyon isimli kitabında asimilasyon ve kültürleşme kavramlarını incelemiş ve kültürleşme ve asimilasyon kavramlarına dair yapılan temel tanımları karşılaştırmıştır. Gordon'a (1964, böl. 3) göre göç eden kişilerin, göç edilen toplumun değerlerine uyum sağlamaları bekleneceği için asimilasyon kaçınılmazdır. Ona göre kültürleşme zorunlu olarak asimilasyona yol açmayabilir ancak yapısal kültürleşmeye neden olmaktadır. Ayrıca, asimilasyon, kültürleşmeyle aynı anda ya da ondan sonra ortaya çıkarsa, tüm diğer asimilasyon tipleri bunu takip edecektir (Gordon, 1964, böl. 3).

Gordon (1964), "Kültürleşme tamamen tek boyutlu bir süreç midir?" sorusuna Amerika örneğini inceleyerek cevap vermiştir. Ona göre, "çekirdek grup" olarak tanımladığı göç edilen ülkedeki grup, azınlıklardan minimal düzeyde etkilenmiştir. Tarım, sanat, bilim gibi alanlarda yaptıkları bu etkileri bireysel katkılar olarak değerlendiren Gordon (1964, s. 110), kapsamlı bir etkinin ancak din alanında görüldüğünü belirtmektedir.

Bugün hala asimile olmuş ve olmamış gruplardan bahsedebildiğimiz için Gordon'ın görüşleri eleştirilmiştir. Dinh ve Bond (2008), kültürleşme sürecinin tek yönlü algılanmasının bir eksiklik olduğunu ve ev sahibi ülkenin geçirdiği değişimlerin de değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Onlara göre göç eden topluluğun geçirdiği değişim, sürecin yarısını ifade etmektedir. Berry de kavrama bu noktadan, yani iki taraflı değişimi içeren bir süreç olarak bakmıştır.

Berry (2006, s. 27), Skelton ve Allen'a atıfla kültürel olarak çoklu toplumlardan bahsetmektedir. Bu toplum, bir dizi kültürel ve etnik farklılığa rağmen ortak bir sosyal ve politik çerçevede yaşayan gruplardan oluşmaktadır. Yani Berry, göç eden grubun kültürel özelliklerini sürdürebildiği bir kültürleşme sürecini mümkün görmektedir. Berry'e göre eskiden tek kültürlü toplumlar var olmuş olsa da günümüzde tek dil, din ve kimliğin bulunduğu bir toplumun olmadığı gayet açıktır. Sonuç olarak İki Boyutlu Kültürleşme Modelleri azınlık gruplarının bir *melting pot* (*eritme potası*) içerisinde tamamen kaybolmasındansa iki tarafta da sabit kalan ya da değişebilen özelliklerin varlığına dikkat çekmektedir.

2.5. Bourdieu'nün Teorik Çerçevesi

Bourdieu'nün kavramları ve düşünce araçlarının göç ve kültür ilişkisini ortaya çıkarmada etkin bir yaklaşım yarattığını savunan çalışmalar disiplinde yeni bir alan açmıştır.⁷ İnsan hayatı ve mevcut toplum yapısı, kadın/erkek, objektif/sübjektif, ampirik/teorik, Doğu/Batı gibi karşıtlıklarla bezeli haldedir.⁸ Nitekim göç araştırmalarında da genel olarak böyle ikiliklerle tasnif edilerek yapılan çalışmaların çokluğu görülmektedir (İhlamur Öner & Şirin Öner, 2018, s. 13). Bu tasnif biçimi, diyalektiğin sonunu büyük/net/güçlü olanın diğerine üstünlüğüyle sonuçlandırmaktadır. Zira “objektif” kavramının anlamı, kendiliğinden sübjektifliğin önüne geçecek şekilde zaten belirlenmiştir. Böylece objektifi düşünürken zihinde oluşan tez, antitezini dahi oluşturmadan, kendisini geçerli kılar. Bu da aslında diyalektiğin kendisinin çarpıtılmış olduğunu göstermektedir. Nitekim Bourdieu (1990) de sosyal bilimleri en çok zedeleyen karşıtlıklardan birinin nesnellik öznellik tartışması olduğunu yazmıştır. Oysa insan da toplum da devamlı bir akış halinde

⁷ Bkz. Gray, 2008; Nowicka, 2015; Akis Kalaylıoğlu, 2014; Erel, 2010.

⁸ Konuyla ilgili ileri felsefi okuma için bkz. Özlem, 1999.

değişmektedir. Bourdieu sosyolojisinin belki de en önemli noktalarından biri, bu ikiliklerin aşılması gerektiğinin farkında olması ve hatta bunları aşmasıdır. Bu sebeple pek çok alanda Bourdieu'nün kavramsal çerçevesi kullanılmış ve kullanılmaya devam edilmektedir.

2.5.1. Alan, Habitus, Sermaye

Bourdieu'nün teorik çerçevesi, kendi sözleriyle, inşacı yapısalcılık ve yapısalcı inşacılık etrafında oluşmaktadır (Bourdieu, 1989, s. 14). Bu aslında sosyal bilimlerde var olan ikilikleri aşma çabasının bir örneği olarak da görülebilir. Nitekim Bourdieu (1989), yapısalcılık derken, sosyal dünyanın içerisinde, yalnızca dil gibi sembolik sistemler içerisinde değil, faillerin kendi iradeleri ve bilinçleri dışında onların pratiklerini yönlendirebilen objektif yapılar olduğuna işaret etmektedir. Bourdieu'nün inşacılıktan kastı ise, iki katlı bir sosyal yapıdan söz etmektir. Bu yapıda bir tarafta, habitusu kuran algı, düşünce ve eylemler mevcuttur. Diğer tarafta, alan ve grup olarak anılan, normalde sosyal sınıflar dediğimiz, sosyal yapılar bulunmaktadır (Bourdieu, 1989, s. 14).

Görüldüğü üzere Bourdieu'nün kavramları, birbirinden bağımsız parçalar halinde düşünülmemelidir. Bu bağlamda örneğin Kalaylıoğlu'nun 2014'teki Ankara'da yaşayan İranlılar ile ilgili yaptığı çalışmada birden fazla Bourdieu kavramından yararlanmış olması yerinde bir tercih gibi görünmektedir. Bourdieu'nün alan kavramını anlatabilmek için kullandığı oyun metaforunda kavramların birbiriyle olan ilişkisi açıkça görülmektedir. *Alan*, oyun gibi kuralları belirli bir şekilde yaratılmış olmasa da oyuncuların, kazanmanın, kaybetmenin ve çıkarların var olduğu bir oyun gibidir. Burada oyuncular toplumdaki bireylerdir. “Oyuna yatırım söz konusudur: Oyuncular ancak oyuna ve bahislerine inancı (doxa) paylaştıkları ölçüde oyuna katılır ve -bazen kıyasıyla bir rekabetle- birbirlerinin karşısına çıkarlar” (Bourdieu & Wacquant, 2016, s. 82). Bu oyunda oyuncuların kozları, *sermayeleridir*. Dolayısıyla alan, sermayeden bağımsız var olamaz. (Power, 1999, s. 50) Bourdieu iktisadi (maddi kaynaklar), kültürel (beceriler, ünvanlar vb.), toplumsal (bir grubun parçası olmakla gelen sermaye) ve simgesel/sembolik olmak üzere dört adet sermaye türü belirlemiştir. İlk üçü ana sermaye türlerini oluştururken, dördüncü sermaye örneğin hayır kurumlarına bağışta bulunan bir üst sınıf

mensubuna ahlaki nitelikler atadığımız zamanda ortaya çıkar. Yani sembolik sermaye, diğer sermaye tiplerinin keyfi doğası yanlış anlaşıldığında ortaya çıkmaktadır. (Power, 1999, s. 50) Bir sermaye halihazırda bir koz görevi görebilir, nitekim sermayeler birbirine dönüşme özelliğine de sahiptir. (Power, 1999, s.50). Bu oyun sırasında oyunu oynayanların geliştirdiği çeşitli taktik ve stratejiler ise habitusa denk düşmektedir. *Habitus* kavramı, dünyayı algılama, yargılama ve içerisinde hareket etme durumumuza etki eden sistemi adlandırır (Wacquant, 1998, s. 220-221). İnsanda var olan bu bilinçdışı şemalar, belirli sosyal koşullara kalıcı olarak maruz kalındığında, dış zorlamaların içselleştirilmesi yoluyla oluşmaktadır (Wacquant, 1998, s. 221). Yani bir anlamda, içerisinde var olduğumuz çevreyi içselleştirmemiz ve aynı zamanda bu şekilde çevremizde var olma biçimimiz habitusla bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır (Wacquant, 1998, s. 221). Dolayısıyla habitusun, insanların günlük pratiklerinde yaptıklarına dair önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Bourdieu'nün amaçlarından biri de gündelik hayatın mantığını ve gündelik pratikleri anlamaya çalışmaktır (Power, 1999, s. 48).

Bourdieu, göç çalışmalarına hem araçsal hem de düşünsel bir katkı sağlamıştır. Bourdieu'nün kültürü ve diğer yapıları birbirinden bağımsız olarak algılamaması ve determinist yaklaşımların dışına çıkması, göç ve kültür alanlarını birbiriyle konuşturabilmek adına bir kapı aralamaktadır. Nitekim Erel (2010, s. 656) de göçmen grubunda kültürel pratiklerin yerel, ulusal ve ulusötesi bağlamlara göre farklı anlamlar kazandığı belirtmektedir. Dolayısıyla göç ve kültür konusunda gerçekleştiği bağlam içinden kesip çıkarmaya çalışmak etkili bir çözüm mekanizması üretmenin önüne geçebilmektedir. Bu nedenle göç çalışmalarında Bourdieu'nün kavramsal araçlarını kullanmak hem literatüre hem de konuya katkıya sağlayabilecektir.

Nowicka, Berlin Humboldt Üniversitesi'nde yürütülen “Transforming Migration: Transnational Transfer of Multicultural Habitus” isimli projede yazdığı ön çalışmada Bourdieu'nün “sosyal aktörün değerlerinin, yönelimlerinin, inançlarının ve davranışlarının, kendisinin de parçası olduğu alanla ilgili dinamik dönüşümlerine dikkat çekmesi” (2015, s. 8) nedeniyle konu için önemli bir çerçeve çizdiğini belirtmiştir. Umut Erel (2010), İngiltere ve Almanya'daki vasıflı Türk ve Kürt kadınlarını ele aldığı çalışmasında Bourdieu'nün “kültürel sermaye” kavramını kullanmıştır. Erel (2010, s. 643), göçmenlerin vasıflı istihdama erişmek için

yararlandığı kaynakları, kültürel sermaye üzerinden düşünme girişiminde bulunduğu çalışmada göçmenlerin göçe özgü yeni kültürel sermayeler yarattığına değinmiştir. Ona göre, kültürel sermaye göçmenlerin “heybelerinde bir yük” gibi getirdikleri şeyler değildir ve göç ile birlikte kültürel sermaye yeniden üretime girmektedir. Göçmenlerin yeni bir kültür içerisinde başarılı bir şekilde var olma kabiliyetini nasıl geliştirdiklerini sorgulayan bu çalışma, aynı zamanda bu edinilen becerilerin bireyler ve mekanlar arasında aktarılıp aktarılmadığını çözümleyebilmek için Bourdieu’den yararlanmıştır.

Son olarak Kalaylıoğlu, 2014 yılında Ankara’da yaşayan İranlılar üzerine yaptığı çalışmada Bourdieu’nün kavramlarını kullanarak göç teorilerinin açıklamakta yetersiz kaldığı noktaları aşmaya çalışmıştır. Kalaylıoğlu, diğerlerinden farklı olarak, göç ve kültür kesişimindeki çalışmaların çoğunlukla Bourdieu’nün sermaye kavramından yararlandığını belirtirken, bütünsel bir yaklaşım iddiasıyla düşünürün birden fazla kavramından yararlanarak çalışmasını ortaya koyduğunu belirtmektedir. Nitekim bu sayede “İranlıların uluslararası göçü, sadece ekonomik veya politik nedenlerden değil, yaşam tarzı bağlamında kültürel sermayelerini koruma isteklerinden de kaynaklanmaktadır” sonucuna ulaşmıştır (2014, s. 202).

2.6. Sonuç

Bu bölümde temel olarak göç ve kültür kavramlarının literatürde hangi kavramlar altında tartışıldığı anlaşılmaya ve aktarılmaya çalışılmıştır. Görüldüğü üzere konu asimilasyon, çokkültürlülük, kültürleşme, entegrasyon, sosyal uyum ve Bourdieu’nün kavramsal araçları çerçevesinde sık sık tartışılmıştır. Bourdieu’nün kavramları hariç geriye kalan kavramların pek çok sosyal bilim kavramında olduğu gibi kesin tanımları bulunmamakla birlikte, bu kavramların kültür kavramını yaklaşımları içerisinde barındırdıkları ve ona yer verdikleri söylenebilir. Genel olarak kavramların deviniminin kültürü tanımaya ve ona yer açmaya doğru değiştiği söylenebilir.

Devam eden metodoloji bölümünde önce çalışma için uygulanacak araştırma yönteminin ne olduğu, nasıl uygulandığı gibi soruların cevabı verilecek, betimsel analizin (Suriye göçü ve kültür çalışan akademisyenlerin unvanı, cinsiyeti vb.) ardından yukarıdaki kavramlar kodlama birimine dönüştürülerek kültüre olan yaklaşım ortaya konulmaya çalışılacaktır.

BÖLÜM III

METODOLOJİ

Bu çalışmanın verilerinin analiz edilebilmesi için seçilen yöntem içerik analizi yöntemidir. Bunun en önemli sebebi içerik analizinin çalışmanın iki amacına uygun esnekliğe ve araçlara sahip olmasıdır. İçerik analizi, uygulanma şekline göre hem nicel hem de nitel olabilen bir yöntemdir. Bu durum, içerik analizini çalışmanın ortaya koymak istediği veri setinin hem betimsel (cinsiyet, bölge, unvan, disiplin vb.) hem de anlamsal (kültürün ele alınış biçimi) yönünü analiz edebilmek için uygun bir yöntem olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ayrıca çalışma için yapılması gereken ön tarama da içerik analizinin sunduğu araçlar gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu çalışma için içerik analizi ön tarama, betimsel analiz ve anlamsal analiz için üç defa uygulanmıştır. Bu bölümde önce içerik analizi yönteminin ne olduğu açıklanacak, ardından ön tarama ve çalışmada yöntemin nasıl kullanıldığı anlatılacaktır.

3.1. İçerik Analizi

Günümüzde sosyal bilimlerde nicel verilerin sıkça kullanılması, nicel verilerin karşılaştırılabilirlik ve objektiflik gibi güçlü yönlerine karşın nitel verilerin kuvvetli yönlerini kaçırmaya tehlikesi yaratmaktadır. Özellikle sosyoloji, psikoloji, uluslararası ilişkiler gibi disiplinlerdeki disiplinler arası çalışmalarda içerik analizi gibi nitel verilerden nicel veri elde edebilen araştırma yöntemleri konuların dip akıntılarına erişebilmek açısından tanınması ve kullanılması gereken yöntemlerdendir. Röportaj, makale, gazete, blog, tweet gibi nitel verileri saymak ve sınıflandırmak oldukça zordur. Nitel datanın sınırlılıklarını aşmak ve onu desteklemek amacıyla içerik analizi yardımcı bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte, içerik analizinde elde edilen nicel veriler, nitel veri içinde yer alan bilgilerin tutarlı ve nesnel ölçütlerini sunarken, bu ölçümlerden elde edilen anlamın hala büyük oranda öznel ve yoruma açık olması söz konusudur (Brancati, 2018, s. 248) Nitekim, bu çalışmada da kategoriler ve kodlar araştırmanın sorularına

yanıt ararken gerekli olduğu düşünülerek araştırmacı olarak benim tarafından geliştirilmiş, ölçüm ve sonuçlar bunlara dayanarak ortaya çıkmıştır. İçerik analizi yaparken hala sosyal gerçeklikle ilgilendiğimiz için içeriğin öznel yanının korunması aslında oldukça olağandır. Dolayısıyla içerik analizinin öznel tarafı olması onu “keyfi” yapmamaktadır. Stone ve ark. (1996, s. 3-5) belirttiği gibi, *nesnel, sistematik, niceliksel, açık ve belirgin prosedür* geliştirerek içerik analizini bilimsel dayanaklara dayandırabilir ve araştırmanın sonucunda açık, objektif, güvenilir sonuçlara ulaşılabilir. Bu iki ilkeyi ortaya koymak için içerik analizi yapılacak konu iyi seçilmeli, kaynaklar doğru teknikle ölçüme tabi tutulmalıdır. Bunun için içerik analizinde kullanılan kaynak ve teknikleri bilmek gerekmektedir.

3.1.1. İçerik Analizinde Kullanılan Kaynak Tipleri

Araştırmacılar içerik analizi yaparken pek çok farklı kaynak tipinden yararlanır. Bu kaynaklar, birincil, ikincil, internet bazlı veya elektronik iletişim kaynakları olabilmektedir (Brancati, 2018). Bu çalışmada yazılı ve birincil kaynak kullanıldığı için sözlü ve görsel kaynakların detayları devam eden bölümde ele alınmayacaktır.

Basılı ya da online olması fark etmeksizin en çok kullanılan materyallerden bir tanesi gazetelerdir (Brancati, 2018, s. 248). Gazeteler, dünyanın dört bir yanındaki olayları incelemeye imkan tanınması bakımından önemli olmakla birlikte dijitalleşen dünyayla birlikte mailler, tweetler ve bloglar da yazılı materyallere örnek olarak gösterilebilir. Popüler dergiler ve ders kitapları, gazeteler gibi tarihi olayları incelemekte çok kullanılmamakla birlikte, sosyal ve kültürel değerlerle ilgili araştırmalarda ya da etnisite, din, azınlık sorunlarıyla ilgili yapılan araştırmalarda kullanılan önemli materyallerdir (Brancati, 2018). Örneğin, New York Times Kitap İncelemesi'nde yayınlanan 10.000 kitap incelemesi üzerinde içerik analizi kullanılarak yapılan bir çalışmada, erkeklerin değerlendirilen kitapların üçte ikisini yazdıkları ve kadın yazar kitapların yorumlarının cinsiyet klişelerini yansıtmaya eğiliminde olduğu bulunmuştur (Brancati, 2018).

Bugün elektronik medya ve online içeriklerde –mail, tweet, blog hatta web site araması dahil- içerik analizinde sıkça kullanılmaktadır. Her birinin avantajlarının yanında, sınırlılıkları da bulunmaktadır. Örneğin Brancati'ye (2018) göre mail,

tweet, blog gibi kaynaklar, teknolojik araçlara erişimi kısıtlı, düşük gelir grubuna sahip, yüksek öğrenim almamış vb. kimseleri temsil etmeyi pek başaramamaktadır. Bu nedenle içerik analizinde kaynağı manipüle edecek faktörler ve örneklem de iyi düşünülerek seçim yapılması ve araştırma yürütülmesi gerekmektedir.

3.1.2. İçerik Analizinde Ölçüm

Araştırmacılar, içerik analizini kullanarak, nitel materyallerden bir dizi farklı nicel veri elde eder. Bu ölçümlerin en yaygın türleri *boyut (size)*, *counts (sayım)*, *konum (location)* ve *similarities (benzerlik)*'tir (Brancati, 2018).⁹ Bu çalışmada kullanılan içerik analizi *sayım* ölçüm türüne dayanmaktadır.

Belli sözcüklerin veya resimlerin bir metinde görünme sayısına bağlı olarak da içerik analizi kullanılabilir. Bu yöntem, bir metnin genel tonunu veya duyarlılığını pozitif veya negatif olarak nitelemek için sıkça kullanılır (Brancati, 2018, s. 253). Brancati (2018) sayma yöntemi, kelime ve kelime gruplarına odaklandığı için, boyut kullanılarak yapılan araştırmalardaki stilistik ve dilsel problemleri aştığını söylemektedir.

Belirli kelimelerin sayısı farklı amaçlar için kullanılmaktadır. Seçim, doğal afet veya terör saldırısı gibi olayların gazetelerde kaç defa yer aldığını bulmak için kullanılabilir (Brancati, 2018). Brancati'ye göre kelime sayıları, yazarlar arasındaki stilistik veya dilsel farklılıklara bağlı değildir, çünkü belirli kelimelere veya kelime gruplarına dayanmaktadırlar. Ayrıca, bu sebeple, bir metin veya resimdeki ilgisiz veya yabancı içerikten de etkilenmezler, dolayısıyla araştırmayla direkt bağlantılı içerikler hedeflenmiş olur.

Bu ölçüm biriminin de çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Örneğin, “sarkastik” kelimelerin tespit edilemeyecek olması, bir sınırlılığa işaret etmektedir (Brancati, 2018). Bu bağlamda Brancati belirli kelimelerin veya nesnelerin

⁹ Araştırmacıların içerik analizinden elde ettikleri en temel bilgi türü, yazılı, sözel ya da görsel malzemenin boyutudur. Yazılı bir metnin boyutu, metnin uzunluğu veya daha spesifik olarak, kullanılan toplam kelime sayısı ile ölçülür. Boyut tabii ki ölçmenin en mükemmel hali değildir. Yazılı ve konuşulan içeriklerde uzunluk stillere göre kısmen belirlenir (Brancati, 2018, s. 251). Çünkü bazı insanlar söyleyecekleri konusunda kısa ve öz olabilir. Bu büyük bir tehlike ve sınırlılıktır. Ya da dillere göre uzunluk değişebilir (Brancati, 2018, s. 251). Örneğin bu tez için makalelerin boyutlarına odaklanmanın herhangi bir anlamlı sonucu olmayacaktır. Dolayısıyla boyut, ölçüm araçlarından biri olarak kullanılmamıştır. Benzerlik ve konum ölçüm türleri de bu araştırmanın amacıyla uyuşmadığı için kullanılmamıştır. Bu ölçüm türleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Brancati, Social Scientific Research, 2018.

sayılması, yorumlanması ve anlamının doğru bir şekilde çıkarılmasının oldukça zor olduğunu belirtmiştir. Örneğin, "dövmek" kelimesi birisine fiziksel olarak zarar vermek anlamına gelebilir veya bir yarışmada bir başkasını geride bırakmak anlamına gelebilir (Brancati, 2018, s. 254).

Brancati (2018) tek kelimelerin kelime sayılarının özellikle sorunlu olduğunu belirtmiştir. Çünkü kelimelerin anlamı, onlardan önce gelen veya takip eden kelimelere bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin, depresyon kelimesi psikolojik bir sıkıntıyı da ekonomik depresyonu da çağrıştırabilir (Brancati, 2018, s. 254). Ona göre sözcük sayılarıyla ilgili bu özel problem, ardışık sözcük kümeleri analiz edilerek çözülebilir. Bu çalışmanın da ön taramasında Dergipark'ın tırnak işareti kodu kullanarak kelime grupları aramaya dahil edilmiş ve daha anlamlı sonuçların listelenmesi hedeflenmiştir.

3.1.3. İçerik Analizi Nasıl Uygulanır?

Pek çok sosyal bilimler araştırma yönteminde olduğu gibi, içerik analizinde de temel çıkış noktası *araştırma sorunsalı ve örneklemdir*. İçerik analizinde örneklem oluştururken diğer sosyal bilim alanlarında olduğu gibi en önemli koşullardan biri örneklemin araştırma evrenini temsil etme yeteneğidir. İçerik analizi yönteminde evren dört şekilde sınırlandırılabilir; *nerede, ne zaman, hangi aracıyla, hangi konuda* (Koçak ve Arun, 2006, s. 24). Örneğin bu çalışmada evren, "Türkiye’de, 2014-2020 yılları arasında, makaleler aracılığıyla, kültür ve Suriye göçü konusu nasıl çalışılmıştır?" sorusuyla sınırlandırılmıştır.

Akdenizli’ ye (2012, s. 139) göre içerik analizinin önemli aşamaları aşağıdaki gibidir:

- Araştırma kategorilerinin oluşturulması (Bu aşamada önemli olan, araştırma sorusuna uygun kategorilerin oluşturulması ve tanımlanmasıdır).
- Kategorilerin amaca uygun ve anlamlı olmaları. (Örneğin bu çalışmanın ön tarama için kategoriler bağlantılı sonuçların listelenmesi hizmet etmeli)
- Kategorilerin bütünsellik taşıması ve eksiksiz olması: Her çözümleme biriminin girebileceği bir kategori olmasıdır. (Tablo 4’te verilen kodların, kategorilere düzgünce yerleşebilmesi)

- Kategorilerin objektif olmaları: Farklı kodlayıcılar aynı öğeleri aynı kategorilere yerleştirebilmelidirler. Bu içerik çözümlemesinde kodlayıcılar arası güvenilirlik olarak da anılır.

3.1.4. Kod cetvelinin oluşturulması

İçerik çözümlemesinin en çok zaman harcanan kısımlarından biri kodlama bölümüdür. Araştırma verileri kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bu bölümlere ayrılır, yani araştırmacı tarafından kodlanır. Araştırmanın kodlama cetveli oluşturulurken, kodlama cetvelinde bulunan kod birimleri araştırmanın amacına uygun ve anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde meydana getirilmiştir. Kod cetveli formu anket formuna oldukça benzemektedir (Olgun, 2008, s. 68). Kodlama cetveli “her bir yayın veya yazının veya her ne ise bir paragraf veya bir cümle gibi daha küçük bir araştırma biriminin kodlanabilmesine yarayan değişkenlerin bir listesini içerir” (Olgun, 2008, s. 68).¹⁰

3.1.5. Verilerin Çözümlemesi

İçerik analizi yönteminde çözümleme, kodlama kâğıdıyla yapılmaktadır. Elde edilen veriler, datanın büyüklüğüne bağlı olarak bilgisayarda istatistik programlarıyla veya araştırmacı tarafından yazılım kullanmaksızın analiz edilebilmektedir. Veri büyüklüğü kavramının net bir tanımı elbette bulunmamaktadır. Bu noktada araştırmacının veriyi hangi yolla daha efektif ve hatasız olarak analiz edebileceğine karar vermesi gerekmektedir.

3.2. Ön Tarama ve İçerik Analizinin Uygulanması

Araştırmada Dergipark’ın veri tabanı kullanılarak Türkiye’de yazılmış “Suriye göçü ve kültür” konularını içeren makaleler taranacak, sınıflandırılacak ve analiz edileceği için, çalışmaya başlamadan bir ön tarama yapılması gerekmektedir. Bu

¹⁰ Kodlama Cetvelini Sınanması ve Güvenilirliğinin Ölçülmesi önemli bir adımdır. İçerik analizi çok sayıda birimden gelen bilgileri içerir. Bu yüzden farklı kodlayıcıların aynı verileri araştırmaları araştırmanın tutarlılığının kontrol edilmesi açısından önemlidir. Bu amaçla farklı kodlayıcılar birbirinden bağımsız olarak aynı metni kodlayarak tutarlılığı kontrol etmiş olur (Neuman, 2007, 473). Bu çalışmada kodlamanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla tez danışmanı ikinci bir kodlayıcı olarak verilerinin tutarlılığını kontrol etmiştir.

ön tarama çalışmanın yapılabilirliğini (yeterince dökümana ulaşılabilecek mi vs) görmek açısından özellikle önemli olmuştur. Ancak bu ön koşul sağlandıktan sonra, araştırma için belirlenen kategoriler (cinsiyet, unvan, bölge, şehir vb.) üzerinden sağlanan veriler sayesinde göç ve kültür ilişkisinin Türkiye akademisinde ele alınışını ortaya çıkarmak ve bunları tartışmak mümkün olabilecektir. Dergipark üzerinde ön tarama ve verileri toplama 2020 yılının Mart-Mayıs ayları arasında yapılmıştır.

Bu türden bir çalışma için, yöntem olarak içerik analizi uygun bulunmuştur. İçerik analizi en temelde sosyal gerçeğin belirli özelliklerinden belirli olmayan yanları ortaya çıkarmamıza yarayan bir araştırma yöntemidir. Buna göre, araştırma sorusuna göre kategoriler oluşturulur ve kodlama cetveliyle ölçülen bu kategoriler üzerinden çıkarım yapılır. Çalışmada ön tarama sırasında 4 temel arama kategorisi oluşturulmuş, bu kategoriler 11 farklı kod (unvan, cinsiyet, şehir, bölge vb.) ile kodlanmıştır. Bu kodların seçilmesinin nedeni, göç ve kültür konusunda yapılan çalışmaların genel envanterini ortaya koymak için gerekli oldukları düşüncesidir.

Çalışma için Mayıs 2020 tarihinde yapılan ön taramada, Dergipark'ın gelişmiş arama kodları kullanılmış ve makaleler, İngilizce ve Türkçe olarak çeşitli kelimelerle taranmıştır. Sonuç olarak 351 makaleye ulaşılmıştır. Dergipark'ın websitesinde bulunan arama yapma algoritması herhangi bir X veya Y kavramının yazılıp ilgili tüm makalelerin dökümüne ulaşma üzerine kurulmamıştır. Gelişmiş arama motoru özelliklerini kullanmadan ilgili makalelerin çoğunluğuna erişmek bu algoritma nedeniyle oldukça zordur. Örneğin başlıkta arama yapmak için “title”, yazarı belirtmek için “author”, aramayı genişletmek için “or”, daraltmak için “and” gibi kodlar kullanarak aramalar detaylandırılmaktadır. Bunun dışında kelime grubu aratmak, yıl ile sınırlamak gibi çeşitli filtrelemeler de bulunmaktadır. Bu nedenle taramalar Dergipark algoritmasına uygun olarak geniş ve daraltılmış şekilde yapılmış, böylece olabildiğince çok makaleye ulaşılması hedeflenmiştir. Dergipark'ın arama motorunda kullanabilecek kelime ve işaretlerin anlamları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4.

Dergipark Arama Motoru Kodları ve Anlamları

*Title	Makale başlığında arama yapmak için
Pubyear	Bir yıla ait olan makaleleri aramak için
Author	Bir yazara ait makaleyi aramak için
*Keywords	Arama sonuçlarını anahtar kelimeye göre filtrelemek için
Abstract	Öz’de arama yapmak için
Institution	Yazarın kurumuna göre arama yapmak için
ISSN ve DOI	ISSN ya da DOI numaralarını yapıştırarak doğrudan aramak sağlamak için
*Tırnak işareti “ ”	Bir kelime grubunu aratmak için
*AND	Aramayı daraltmak için
*OR	Aramayı genişletmek için
*Artı (+)	Arama sonuçlarını artırmak için
*Eksi (-)	Arama sonuçlarını azaltmak için
Yıldız ()	Yazımı tam olarak hatırlanmayan kelimeyi aratmak için

Not. Araştırma için yapılan aramalarda kullanılan Dergipark kodları yıldız (*) işaretiyle tabloda belirtilmiştir.

Kaynak: (Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi, 2020)

Ön tarama için Dergipark algoritmasına uygun olarak yapılandırılan aramalar şu şekildedir:

- **Türkçe Filtrelenmiş Arama:** Bu aramanın amacı Türkiye’de yayınlanan göç ve kültür temalı makalelerin büyük çoğunluğuna erişebilmektir. Bu nedenle arama aşağıdaki gibi dizayn edilmiştir.

DergiPark’ın gelişmiş arama kodları kullanılarak "title: göç title: suriyeli mülteciler title: kültür title: entegrasyon OR keywords: göç*, kültür*, entegrasyon*, zorunlu* -edebiyat -sağlık" şeklinde yapılmıştır. Bunun Dergipark üzerindeki anlamı, başlığında göç, Suriyeli mülteciler, entegrasyon kelimeleri bulunduran veya

göç, kültür, entegrasyon, zorunlu kelimeleri ve türevlerinin geçtiği ancak edebiyat, sağlık gibi kavramların çıkartıldığı kaynakların listelenmesidir.

- **İngilizce Filtrelenmiş Arama:** Bu arama Dergipark'ta yalnızca İngilizce yazılmış makaleler de bulunduğu Türkçe tarama sırasında bu makalelerin kaçırılmak istenmemesidir.

Bu arama DergiPark'ın gelişmiş arama kodları kullanılarak "title: *migration* title: *syrian refugees* title: *integration* OR keywords: *migration**, *culture**, *integration**, *forced**, *-literature -health*" şeklinde yapılmıştır. Arama, başlığında göç, Suriyeli mülteciler, entegrasyon kelimeleri bulunduran veya göç, kültür, entegrasyon, zorunlu kelimeleri ve türevlerinin geçtiği ancak edebiyat, sağlık gibi kavramların çıkartıldığı kaynakların listelenmesi anlamına gelmektedir.

- **“Uyum” Taraması:** Bu aramanın amacı Türkiye'deki entegrasyon kavramı yerine uyum kavramının sıkça kullanılması nedeniyle konuyla ilgili yazılmış olan makaleleri kaçırmamaktır. Dergipark'a uygun olarak düzenlenen anahtar kelimeler aşağıdaki gibidir.

“Title: *harmonization* title: *syrian refugees* title: *integration* title: *social harmonization* title: *uyum* title: *suriyeli mülteciler* title: *entegrasyon* title: *sosyal uyum*”. Bunun anlamı yazılan anahtar kelimelerle ilgili var olan araştırmaların dökümünün istendiğidir.

- **Daraltılmış Tarama:** Bu aramanın amacı yukarıda yapılan üç kapsamlı aramanın ardından gözden kaçırılmış bir makale olmaması ya da en azından olabildiğince çok makalenin kapsama dahil edilmesidir. Bu arama sırasında çoğu makaleyle daha önceki taramalar sırasında karşılaşıldığı tespit edilmiştir. Tarama aşağıdaki şekilde dizayn edilmiştir.

Bu arama Dergipark'ın gelişmiş arama kodları kullanılarak "kültürel entegrasyon" şeklinde yapılmıştır. Bu kelime grubunun birlikte geçtiği makaleleri taramaktadır.

Sonuç olarak ön tarama sırasında kullanılan kategoriler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tarama sırasında konuyla tamamıyla alakasız olduğu tespit edilen makaleler listelere eklenmemiş olup, ayrı bir dosyada kaydedilmiştir. Taramanın sonlarına doğru, genişten daraya doğru yapılan aramalarda giderek aynı makalelerin sonuç olarak listelendiği görülmüştür. Bu bağlamda olabildiğince çok sayıda makaleye erişildiği düşünülmektedir.

Tablo 5.

Dergipark Makaleleri İçin Oluşturulan Kategori ve Kodlar

Kategoriler	Türkçe	İngilizce	Uyum	Kültürel Entegrasyon
Kodlar	Göç (başlık)	Migration (başlık)	Harmonization (başlık)	
	Suriyeli mülteciler (başlık)	Syrian refugees (başlık)	Uyum (başlık)	
	Kültür (başlık)	Culture (başlık)	Syrian refugees (başlık)	
	Entegrasyon (başlık)	Integration (başlık)	Suriyeli mülteciler (başlık)	Kültürel entegrasyon (kelime grubu)
	Göç (anahtar kelime)	Migration (anahtar kelime)	Integration (başlık)	
	Kültür (anahtar kelime)	Culture (anahtar kelime)	Entegrasyon (başlık)	
	Entegrasyon (anahtar kelime)	Integration (anahtar kelime)	Social harmonization (başlık)	
	Zorunlu (Anahtar kelime)	Forced (anahtar kelime)	Sosyal uyum (başlık)	

Tüm bu sürecin sonunda Dergipark aramalarından çıkan birkaç bin makale arasından¹¹ 351 makale yeniden elemeye tabii tutulmak üzere listelenmiştir. Bu listeleme, makalenin başlığı, anahtar kelimeleri, yazıldığı yıl, yazar/yazarların adı, cinsiyeti, üniversitesi, ünvanı, fakültesi, bölümü ve bulunduğu üniversitenin yer aldığı şehir ve bölge parametrelerine bağlı kalarak yapılmıştır. Ardından tüm bu makaleler iki ayrı parametre üzerinden bir daha elemeye tabii tutulmuştur. Bu eleme için kullanılan ölçütler:

- Makalenin Suriyeli göçü ile ilgili olması
- En azından başlık ya da anahtar kelimelerde kültür, entegrasyon, uyum vb. gibi göç ve kültür ekseninde tartışılabilir kavramları bulundurmasıdır.

Bu ölçütler üzerinden makale başlığı ve anahtar kelimeler tek tek incelenmiş ve 66 adet makaleye ulaşılmıştır. Yukarıdaki ikinci kıstasa uymayan fakat başlığı dolayısıyla konuyla alakalı olabilecek bazı makalelerin içeriği özel olarak taranmış ve listede istisnai olarak yer almıştır. Toplanan verilerin analizi için her bir parametre ayrı olarak yeni bir dosyaya alınmış, kod cetvelleri oluşturulmuş ve analiz edilmiştir. Analiz sırasında yazılım kullanmadan analiz yapılmasının sebebi, konunun istisnai örnekler barındırması ve kalan makale sayısı nedeniyle program kullanmadan çalışmanın daha fazla kontrol alanı sağlayacağı düşüncesidir. Ayrıca çok fazla kategori ve kod bulunduğundan bu kodları tek tek bir veri analizi programına tanıtmak yerine kodların altında doğrudan verilere ulaşmak zaman kullanımı açısından da fayda sağlamıştır. Kategoriler altında bulunan kodların sayımı sırasında her sayım en az iki defa kontrol edilmiştir.

Devam eden bölümde verilere içerik analizi uygulandıktan sonra elde edilen tablolara yer verilecek ve bulgular açıklanacaktır. Bu nedenle metodoloji bölümünde makalelere uygulanan içerik analizinin kategori ve kodlarına ayrıca yer verilmemiştir.

¹¹ Dergipark üzerinden yapılan tarama işlemlerinde aramalar ne kadar özelleştirilirse özelleştirilsin websitesinde kullanılan algoritma nedeniyle doğrudan hedeflediğiniz tipten makalelere erişmek mümkün değildir.

BÖLÜM IV

VERİ ANALİZİ VE BULGULAR

Çalışma için yapılan tüm taramalar ardından listelenen 66 makale 10 farklı kategori altında içerik analizine tabii tutulmuştur. Yıllara göre artış, cinsiyet*, makalenin yazar sayısı, yazarların unvan dağılımı, fakülte, bölüm, yazarların bölüm benzerliği, bölge, şehir ve kültür* kavramı olmak üzere toplamda 12 ayrı kategori belirlenmiştir.¹² Bu kategorilerin her biri için kod birimleri belirlenmiştir. Kodların, bir koda ait olan içerik biriminin diğer koda giremeyecek şekilde olması sağlanmıştır. Dolayısıyla bir kodlayıcının bir içeriği başka bir koda göre kategorileştirmesinin önüne geçilmiştir. Aşağıda önce kategorilerin kodları açıklanacak ardından analiz sonucu oluşturulan tablolar verilir açıklaması yapılacaktır.

4.1. Yıllara Göre Makale Sayısındaki Artış-Azalış

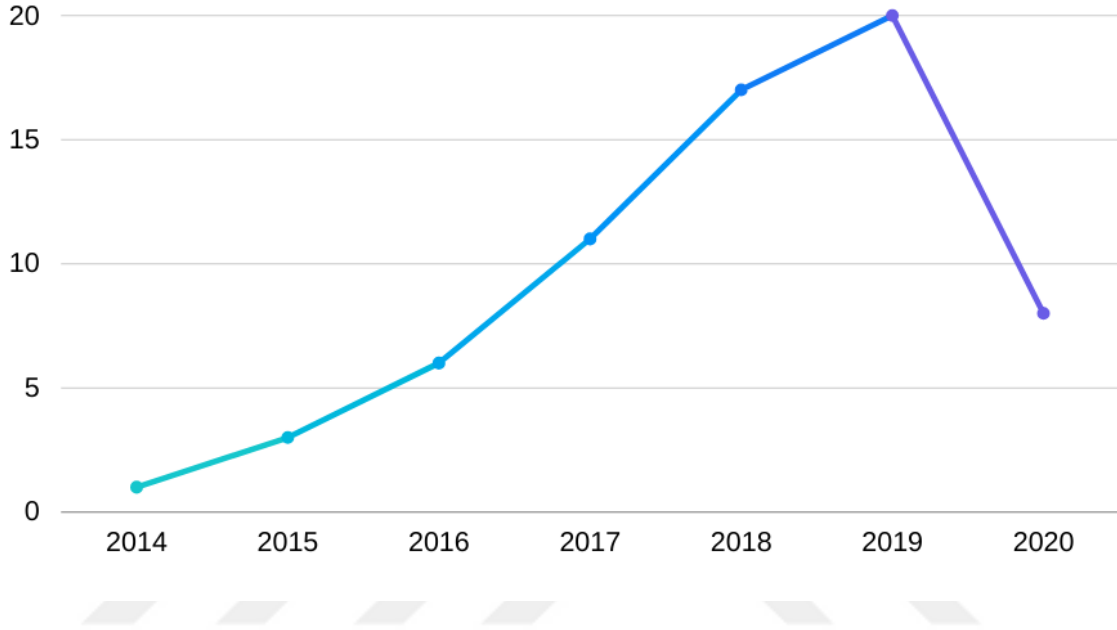
Artış azalış kategorisinin kodları 2014 yılından 2020 yılına kadar olan yılları kapsamaktadır. 2014 yılında hem Şam'daki yönetim değişikliği (buna bağlı olarak Suriyeliler'in kalıcı olduğunun düşünölmeye başlanması) hem Göç İdaresi Genel Başkanlığı'nın kurulması ve hizmete başlaması hem de Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun yürürlöğe girmiş olması gibi faktörler bu yılı anlamlı bir yıl olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu nedenle 2014 yılı başlangıç olarak seçilmiştir. Nitekim 2014'ten önce konuyla ilgili yapılmış bir araştırmaya da rastlanmamıştır. Sonuç olarak 7 kod biriminden oluşan artış-azalış grafiğı aşağıdaki gibi ortaya çıkmıştır. Buna göre 2014 yılından 2019 yılına kadar Suriye göçü ve kültür etrafında çalışılan makalelerin sayısında düzenli bir artış görölmüştür. 2020'de bir düşüş yaşanmış gibi görünse de bunun makalelerin yayına alınma sürecinin uzun sürmesiyle ilgili olabileceğı düşünölmektedir. En azından "2020 yılında düşme gerçekleşmiş" şeklinde bir kabul söz konusu olsa bile, bu etkeni göz önünde bulundurmakta faydalı olacaktır.

¹² Kültür ve cinsiyet kategorileri kendi içerisinde ikişer başlığa sahip olduklarından toplam kategori sayısı 12'dir.

Tablo 6.

Suriye Göçü ve Kültür Konusundaki Makalelerin Yıllara Göre Artış-Azalış Grafiği

Suriye göçü ve kültür konusundaki makalaların yıllara göre artış-azalış grafiği

Yapılan analiz sonucunda, 2014 yılında 1, 2015 yılında 3, 2016 yılında 6, 2017 yılında 11, 2018 yılında 17, 2019 yılında 20 ve 2020 yılında yayınlanmış 8 makale olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak 2020 yılındaki düşüşe rağmen, tabloda genel bir yükseliş olduğunu ve 2014'ten sonra bu yükselişin başlamasının anlamlı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

4.2. Yazar Sayısı

Bu kategori için birden fazla yazarlı ya da tek yazarlı olmak üzere iki ayrı kod belirlenmiştir. Makalelerin 2 yazarı olmasıyla örneğin 3 ya da 5 yazarı olmasının tespit edilmesinde herhangi bir anlamlı sonucun bulunduğu düşünülmemesi nedeniyle kodlar bu şekilde oluşturulmuştur. Buna göre yapılan analizden elde edilen tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 7.

*Yazar Sayısı***YAZAR SAYISI****Makalelerdeki yazar sayısı dağılımı**

Sonuç olarak 37 makale tek kişi tarafından 29 makale ise 2 veya daha fazla kişi tarafından kaleme alınmıştır. Konuyu çalışan kişilerin tek başına çalışmaya eğilimli olduğu görülmektedir.

4.3. Cinsiyet

Cinsiyet kategorisi kendi içerisinde iki ayrı alt kategoriye sahiptir. Bunlardan ilkinde, toplam yazar sayısındaki cinsiyet dağılımı tespit edilmiş (Kaç erkek kaç kadın yazar var?) diğ erinde ise makalelerin yazar cinsiyetlerine göre (Kadın yazar/yazarlar tarafından mı, erkek yazar/yazarlar tarafından mı yoksa hem kadın hem erkek yazar tarafından mı yazıldı?) dağılımı bulunmuştur.

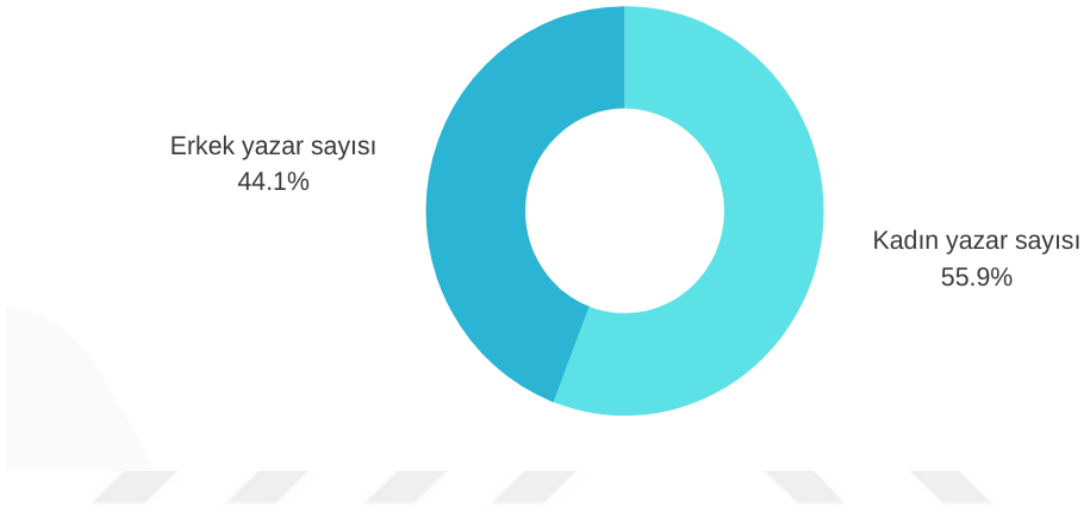
4.3.1. Toplam Yazar Sayısına Göre Cinsiyet Dağılımı

Tablo 8.

Toplam Yazar Sayısına Göre Cinsiyet Dağılımı

CİNSİYET

Toplam yazar sayısına göre cinsiyet dağılımı

Analiz sonucunda 66 makaleye katkı veren yazar sayısı 111 olarak tespit edilmiştir. 111 yazarın 62'si kadın 49'u ise erkektir. Cinsiyet dağılımı tablosu aşağıdaki şekilde görüldüğü gibidir.

Sonuç olarak kadın yazarların konuyu daha çok çalıştığı ortaya çıkmıştır.

4.3.2. Yazarların Cinsiyetlerine Göre Makalelerin Dağılımı

Bu kategori için üç ayrı kod oluşturulmuştur. Bunlar; *kadın yazarlı* (bir ya da birden fazla kadın yazar) makaleler, *erkek yazarlı* (bir ya da birden fazla erkek yazar) makaleler ve *hem kadın hem erkek* (en az 1 erkek ve 1 kadın yazar) yazarlı makalelerdir. Kodlar oluşturulduktan sonra her bir koda yerleşen birimler tek tek sayılmış ve sonuç olarak aşağıdaki tabloya erişilmiştir.

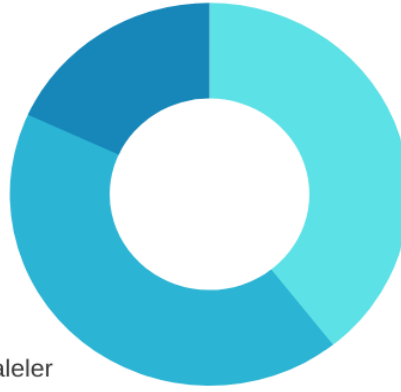
Tablo 9.

*Yazarların Cinsiyetlerine Göre Makalelerin Dağılımı***CİNSİYET****Yazarların cinsiyetlerine göre makalelerin dağılımı**

Hem kadın hem erkek yazarlı makaleler
18.2%

Erkek yazarlı makaleler
42.4%

Kadın yazarlı makaleler
39.4%

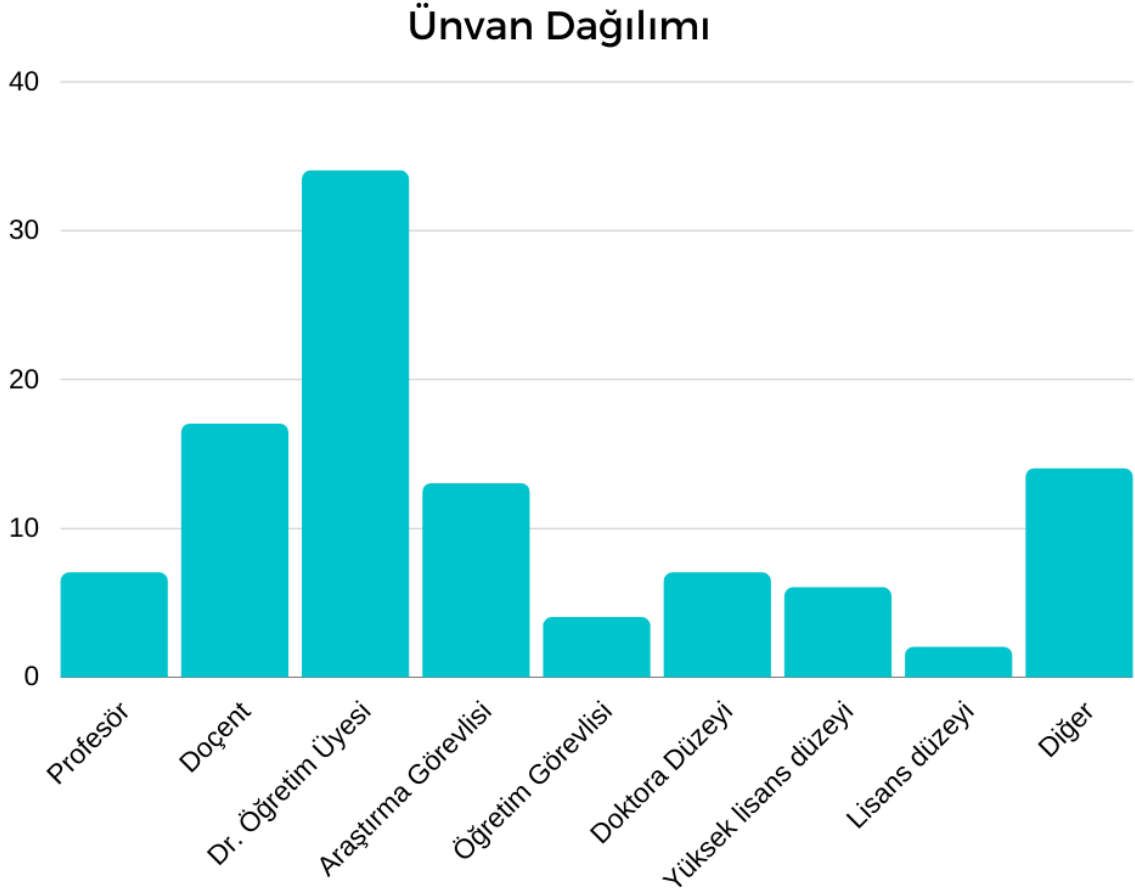

Tabloya göre 66 makalenin %39.4'ü kadın yazarlar tarafından, %42.4'ü ise erkek yazarlar tarafından ele alınmıştır. Hem kadın hem erkek yazar ya da yazarların bulunduğu kategorinin yüzdesi ise %18.2 çıkmıştır. Sadece kadın yazarlı (bir veya birden fazla kadın) makalelerin sayısı 26, sadece erkek yazarlı (bir veya birden fazla erkek) 28, hem kadın hem erkek yazarlı makalelerin sayısı ise 12'dir.

4.4. Unvan Dağılımı

Konunun nasıl bir akademisyen kitlesi tarafından (genç, kıdemli vb.) çalışıldığını anlamak amacıyla *unvan dağılımı* kategorisi oluşturulmuştur. Kategorinin kodları; profesör, doçent, doktor öğretim üyesi, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, doktora, yüksek lisans, lisans ve diğerleri şeklinde belirlenmiştir. Diğer kategorisinde akademik hayatta bulunmayan örneğin öğretmenler, uzmanlar vb. gibi kimseler bulunmaktadır. Bu kişilerin dışarda bırakılmama sebebi, mesleği akademisyenlik olmasa da veyahut herhangi bir akademik süreç içerisinde (lisans, yüksek lisans, doktora) yer almasa da konuya dair ilginin kimlerden geldiğine dair bir fikir sunuyor olmasıdır.

Tablo 10.

Unvan Dağılımı

Unvan kategorisi için yapılan sayımlarda, 66 makaleye katkı veren 111 yazarın 7'sinin unvan bilgisine erişilememiştir. Kalan tüm yazarların unvan bilgisine ulaşıldığından sayıma dahil olan birim sayısı 104 olarak belirlenmiştir. Analiz 104 yazarın unvan bilgileri üzerinden yapılmıştır. Belirlenen 9 koddan *doktora düzeyi*, *yüksek lisans düzeyi* ve *lisans düzeyi* isimli kodlara dahil olan veriler mezun ya da öğrencileri içerecek şekildedir. Diğer kodundaki kişiler akademisyen olmasa da konuyla ilgilenen uzmanlar vb. kişiler olduğu için veri olarak tabloya dahil edilmiştir.

Unvan kategorisi için yapılan sayım sonuçlarına göre 66 makaleye katkı veren yazarların 7'si profesör, 17'si doçent, 34'ü doktor öğretim üyesi, 13'ü araştırma görevlisi, 4'ü öğretim görevlisi, 7'si doktora düzeyi (öğrenci/mezun), 6'sı yüksek lisans düzeyi (öğrenci/mezun), 2'si lisans düzeyi (öğrenci/mezun) ve 14'ü başka mesleklerde çalışan kimselerden oluşmaktadır. Tabloda açıkça görüldüğü

üzere konuya en çok eğilen kesim doktor öğretim üyeleridir. Sadece akademik unvan olarak baktığımızda, doktor öğretim üyelerinin ardından doçentler ve araştırma görevlileri gelmektedir. Bu verilerle birlikte profesörlerin doktora öğrencilerine eşit bir şekilde ortaya çıkması birlikte değerlendirildiğinde, konuya akademik hayatına başlamış ve belirli bir miktar yol kat etmiş akademisyenlerin çalıştığı söylenebilir.

4.5. Fakülte ve Bölüm

Çalışma için yazarların mensup olduğu fakülte ve bölümlere ayrı ayrı bakılmıştır. 66 makaleye katkı sağlamış 111 kişiden 4'üne dair fakülte bilgisine erişilememiştir. 13 kişi ise akademisyen değildir. Dolayısıyla değerlendirme kalan 94 birim üzerinden yapılmıştır. 94 birimin analiz edilmesi için belirlenen kodlar; *İİBF, Sosyal Bilimler Fakültesi, Sağlık Bilimleri, Eğitim Fakültesi, Hukuk Fakültesi, Spor Bilimleri, İlahiyat Fakültesi, İletişim Fakültesi, Araştırma Merkezi ve diğer* şeklinde belirlenmiştir. Bu kategoride doğru ve anlamlı kodlama yapmak için, genellikle aynı bölümleri içeren ancak farklı olarak isimlendirilen fakülte isimleri tek tipleştirilmiştir edilmiştir. Örneğin; *fen edebiyat fakültesi, insan ve toplum bilimleri fakültesi, sosyal ve beşeri bilimler fakültesi, insan bilimleri ve edebiyat fakültesi, dil tarih coğrafya fakültesi* gibi farklı isimlendirilen fakültelerin tamamı “Sosyal Bilimler Fakültesi” kodu altında değerlendirilmiştir. Bu yöntem “Sosyal Bilimler Fakültesi” kodu dışında üç ayrı kod için daha kullanılmıştır. Bunlar; “İİBF”, “Sağlık Bilimleri” ve “Eğitim Fakültesi” kodlarıdır. “İİBF” kodu *iktisadi ve idari bilimler fakültesi, işletme fakültesi ve siyasal bilgiler fakültesi* altında yer alan içeriklerin kodlanmasında; “Sağlık Bilimleri” kodu *sağlık bilimleri fakültesi ve sağlık bilimleri yüksek okulu* altında toplanan içeriklerin kodlanmasında ve sonra olarak “Eğitim Fakültesi” kodu *eğitim fakültesi ve eğitim bilimleri fakültesi* kodu altına toplanan içeriklerin kodlanmasında kullanılmaktadır. Diğer tüm kodların karşılığı kendisidir. “Diğer” kodunun altına ise yalnız bir birim bulunan *güvenlik bilimleri enstitüsü, mimarlık fakültesi, Gölhisar MYO, yabancı diller, uygulamalı bilimler yüksekokulu, mühendislik ve mimarlık okulu* gibi sayı olarak anlamlı şekilde değerlendirmenin mümkün olmadığı düşünülen içerikler yerleştirilmiştir. Araştırma merkezi kodunun oluşturulma sebebi, son yıllarda çok sayıda araştırma merkezinin açıldığı ve

buralarda pek çok çalışma yapıldığı bilindiğini için az ya da çok bir rakamın elde edilmesinin anlamlı bir veriye tekabül edeceği düşüncesidir.

Bölüm kategorisinde, 66 makaleye katkı sağlamış 111 kişiden 10'unun bölümüne dair bilgiye erişilememiştir. 13 kişi ise akademisyen olmadığından fakülte bilgisi bulunmamaktadır. Kalan 88 birim arasında analiz yapmak üzere toplam 16 kod belirlenmiştir. Bu kodlar *Uluslararası İlişkiler, Kamu Yönetimi, Sosyoloji, Sosyal Hizmet, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Coğrafya, İktisat, İşletme, Eğitim Bölümleri, Araştırma Merkezi, Hukuk, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Ekonomi, Çocuk Gelişimi, Şehir Bölge ve Planlama ve İnsan Kaynakları Yönetimi*'dir. Tıpkı fakülte kategorisinde olduğu gibi bu kategoride de benzer isimli bölümler tek kod çatısı altında toplanmıştır. Örneğin, "Uluslararası İlişkiler" kodu altında *uluslararası ilişkiler* ve *siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler* bölümlerinden gelen veriler yer alırken; "Kamu Yönetimi" kodu altında *kamu yönetimi* ve *siyaset bilimi ve kamu yönetimi* gibi bölümlerden gelen veriler yer almaktadır. "Eğitim Bölümleri" kodu altında Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi, İngiliz Dili Eğitimi, Okul Öncesi Eğitimi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Eğitim Bilimleri, İlköğretim Eğitimi, Okul öncesi Eğitimi, Eğitim Yönetimi; "Sosyoloji" kodunun altında Sosyoloji ve Din Sosyolojisi; "Hukuk" altında Anayasa Hukuku ve Milletlerarası Hukuk bulunmaktadır. Kalan tüm kodlar doğrudan kendilerini ifade etmektedir. Bu kategoride örneğin Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Ekonomi vb. gibi bölümlerin konuyu az çalışmaları da anlamlı olarak yorumlanabileceğinden bir adet makale bulunan bölümler için de ayrıca kod açılmış bu nedenle "diğer" gibi bir kod altında veriler toplanmamıştır.

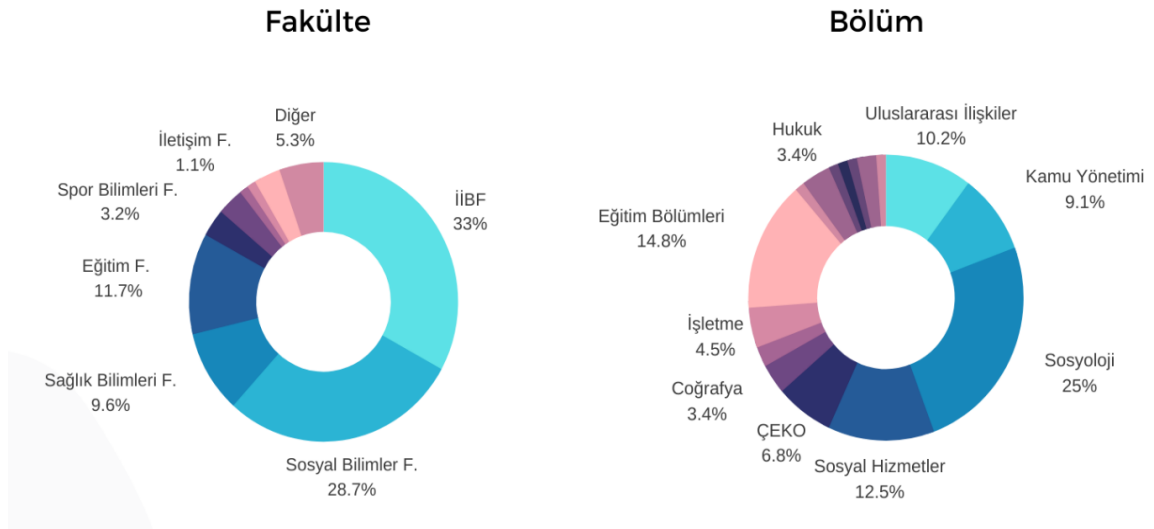
Fakülte ve bölüm kategorilerinde yapılan analiz sonucunda çıkan tablo aşağıdaki gibi olmuştur. Bölüm kategorisinde elde edilen bulgulara göre en yukarda 22 yazarla sosyoloji bölümü gelmektedir. Bunu, eğitim bölümleri 13 yazar, sosyal hizmet 11 yazar, uluslararası ilişkiler 9 yazar ve kamu yönetimi 8 yazar ile takip etmektedir. Fakülte sayısında ise 31 ile İİBF ilk sırada, 27 ile Sosyal Bilimler ikinci sıradadır ve bunu 11 ile Eğitim Fakültesi takip etmektedir. Tüm bu sonuçlar ve daha fazlası aşağıdaki tabloda detaylıca belirtilmiştir.

Tablo 11.

Makale Yazarlarının Fakülte ve Bölüm Dağılımları

FAKÜLTE VE BÖLÜM

Makale yazarlarının fakülte ve bölüm dağılımları

Fakülte sayısında İİBF yüksek çıkarken bölüm sayısında sosyal bilimler altından sosyolojinin ilk sırada olması hem İİBF ve Sosyal Bilimler'in sayılarının birbirine yakın olması hem de bölüm kategorisinde uluslararası ilişkiler ve kamu yönetiminin birbirinden ayrı kodlar olarak belirlenmesinde payı olduğu düşünülebilir. Sonuç olarak, iki kategoriye yan yana koyduğumuzda Sosyoloji ve Uluslararası İlişkiler/Kamu Yönetimi gibi bölümlerin konuya en çok eğilen bölümler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca eğitim fakülteleri ve bölümleri de konuya ilgi göstermektedir.

4.6. Bölüm Benzerliği / İnterdisiplinerlik

Birden fazla yazarı bulunan makalelerin, aynı bölümden meslektaşlarıyla mı yoksa farklı bölümden meslektaşlarıyla mı bir arada makale yazdıklarını tespit edebilmek için *bölüm benzerliği* kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategorinin kodları *aynı bölüm* ve *farklı bölüm* olmak üzere iki koddan oluşmaktadır. Yukarıda yazar sayısı kategorisinin sonuçlarında belirtildiği gibi toplamda 29 makalenin en az iki

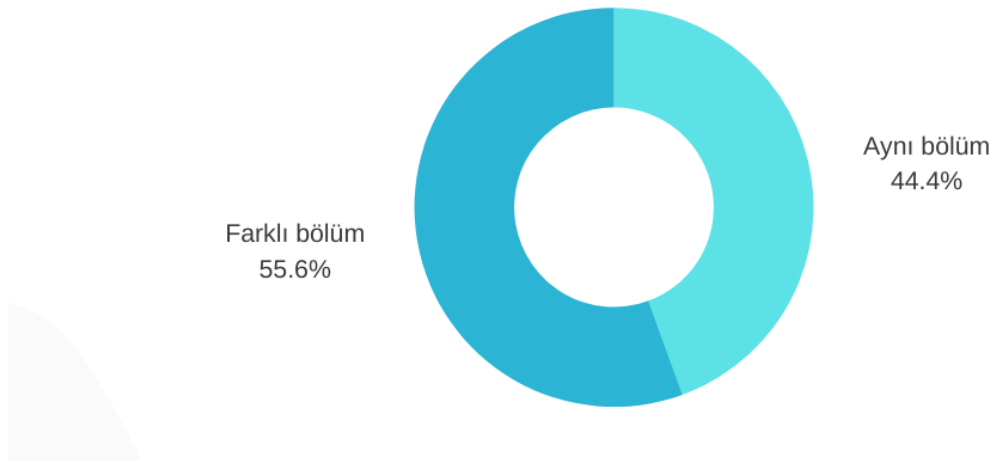
veya daha fazla yazarı bulunmaktadır. Bu makaleler arasından en az iki yazarın aynı anda bölüm bilgisine ulaşamayanlar, akademisyen olmayanlar vb. çıkarıldığında geriye kalan makale sayısı 18 olarak belirlenmiştir. 18 makale üzerinden yapılan analizde 8 makaleye ait yazarların aynı bölümden 10 makalenin yazarları ise farklı bölümlerden olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler aşağıdaki şekilde tablolastırılmıştır.

Tablo 12.

Birden Fazla Yazarlı Makalelerde Bölüm Benzerliği

BÖLÜM BENZERLİĞİ

Birden fazla yazarlı makalelerde bölüm benzerliği

Sonuç olarak birden fazla yazarlı makalelerde aynı bölüme mensup olanların oranı %44.4, farklı bölüme mensup olanların oranı %55.6 olarak bulunmuştur. Verilerde yazarların farklı bölümlerden hocalarla çalışmaya bir miktar eğilimli olduğu görülse de, veri yetersizliği nedeniyle birden fazla yazarlı makalelerin tamamının analiz edilememiş olması ve analize dahil eden makale sayısının 18 olması nedeniyle bu verinin güçlü bir veri olarak alınmaması gerekmektedir.

4.7. Şehir

Yazarların üniversite bilgileri kullanılarak elde edilen şehir verilerini¹³ anlamlı bir biçimde kodlayabilmek için kod cetveli üç ayrı kıstasa göre hazırlanmıştır. Süreç aşağıdaki şekilde işlemiştir:

a) Türkiye’de en çok Suriyeli’yi barındıran şehirlerle Türkiye’nin en çok nüfus barındıran illerinin kesişimi kümesinin alınması

- En çok Suriyeli’nin bulunduğu ilk 15 şehir¹⁴: İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Konya, Kilis, Ankara, Kahramanmaraş, Mardin, Kayseri, Kocaeli
- En çok nüfusun bulunduğu ilk 15 şehir¹⁵: İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Antalya, Adana, Konya, Şanlıurfa, Gaziantep, Kocaeli, Mersin, Diyarbakır, Hatay, Manisa, Kayseri

Sonuç olarak buradan çıkan kodlar şu şekildedir: İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Konya, Şanlıurfa, Gaziantep, Kocaeli, Mersin, Hatay ve Kayseri.

b) Suriye’ye sınırı olan illerin listelenmesi

- Türkiye-Suriye sınırında bulunan Kilis, Hatay, Şırnak, Şanlıurfa, Mardin ve Gaziantep olmak üzere altı il bulunmaktadır. Bu illerden Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa önceki kod listesinde var olduğu için ele alınmamıştır. Geriye kalan Kilis, Şırnak ve Mardin kod cetveline yerleştirilmiştir.

¹³ Çalışmanın zaman kısıtlılığı nedeniyle şehir verileri araştırmacıların üniversitelerinin bulunduğu şehirlerden oluşturulmuştur. Dolayısıyla bu kategori, “Hangi şehirlerdeki akademisyenler Suriye göçü ve kültür konusunu çalışıyor?” sorusunun cevabını aramaktadır. Öte yandan, örneğin Adana’da konuyu çalışmış bir akademisyen bulunmasa da başka bir şehirde örnekleme Adana olan bir akademisyen konuyu araştırmış olabilir. Tezin çerçevesi dahilinde makalelerin içerikleri detaylı incelenmediği için bu durum çalışmaya dahil edilmese de, durumun göç çalışmaları için önemli bir veriyi ortaya çıkarabileceği akılda tutulmalıdır.

¹⁴ Tam liste için bkz. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

¹⁵ Tam liste için bkz. <https://www.nufusu.com/turkiyenin-en-kalabalik-sehirleri>

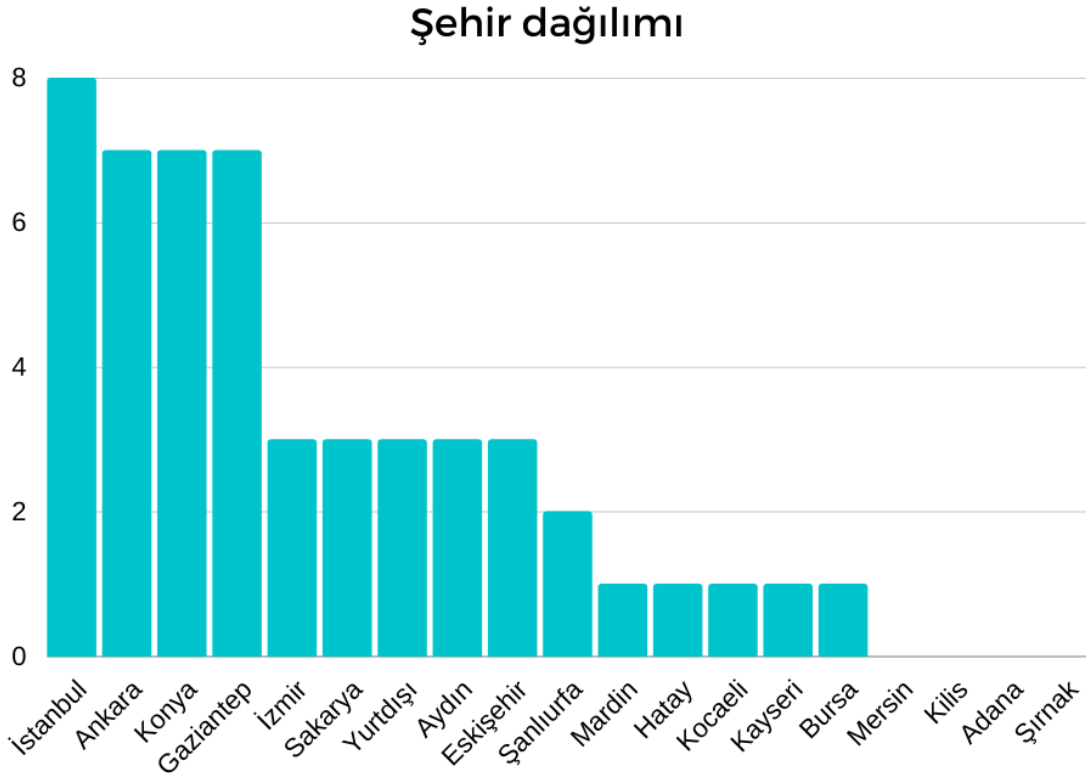
c) Veriler arasında en az üç defa bulunan illerin tespit edilip, kod cetveline eklenmesi

- Veriler arasında en az üç defa bulunan şehirlerin alınmasıyla kod cetveline 4 kod daha eklenmiştir.

Sonuç olarak, analiz için anlamlı sonuçlar üretme ihtimali olan ve kapsayıcılık bakımından yeterli olması amaçlanan bu kod cetveli oluşturma sürecinde toplam 19 kod oluşturulmuştur. Kalan şehirler bir veya iki kez bulunmaktadır ve bir veya iki kez bulunan şehirlerin toplam sayısı 23'tür. 66 makaleyi yazan yazarların bulunduğu şehirlerin tamamına ulaşılmış olup, toplamda 74 şehir bilgisine erişilmiştir. Sonuç olarak şehirlerle ilgili çıkan tablo aşağıdaki gibidir. Kod cetvelinde bulunan şehirlerin sayısı 51'dir.

Tablo 13.

Şehir Dağılımı

Tabloya bakıldığında hem en çok nüfusu barındıran hem de en çok Suriyeliyi barındıran şehirlerden çıkan makalelerin daha fazla olduğu görülmektedir. Öte yandan Kilis, Adana, Mersin gibi oldukça fazla Suriyeli nüfus barındıran şehirlerden makale olmamasın rağmen Eskişehir, Aydın gibi daha az göçmen nüfusa sahip olan şehirlerden makale gelmiş olması dikkat çekicidir. Örneğin GİGM'nin Ocak 2021 verilerine göre, Adana'da 252 bin 462 Suriyeli bulunurken (il nüfusuna oranı %11.28) Eskişehir'de sadece 5479 kişi (il nüfusuna oranı %0.62) bulunmaktadır.¹⁶

Son olarak, YÖK'ten alınan bilgilere göre, İstanbul'da 60, Ankara'da 22, Konya'da 5, Gaziantep'te 4, İzmir'de 10 üniversite bulunmaktadır.¹⁷ Bu durumda oransal olarak Konya, konunun en yoğun olarak çalışıldığı il olarak karşımıza çıkmaktadır. Rakamsal olarak birinci sırada İstanbul (8 makale) bulursa da Ankara (7), Konya (7) ve Gaziantep (7) rakamsal olarak İstanbul'a yakın durmaktadır.

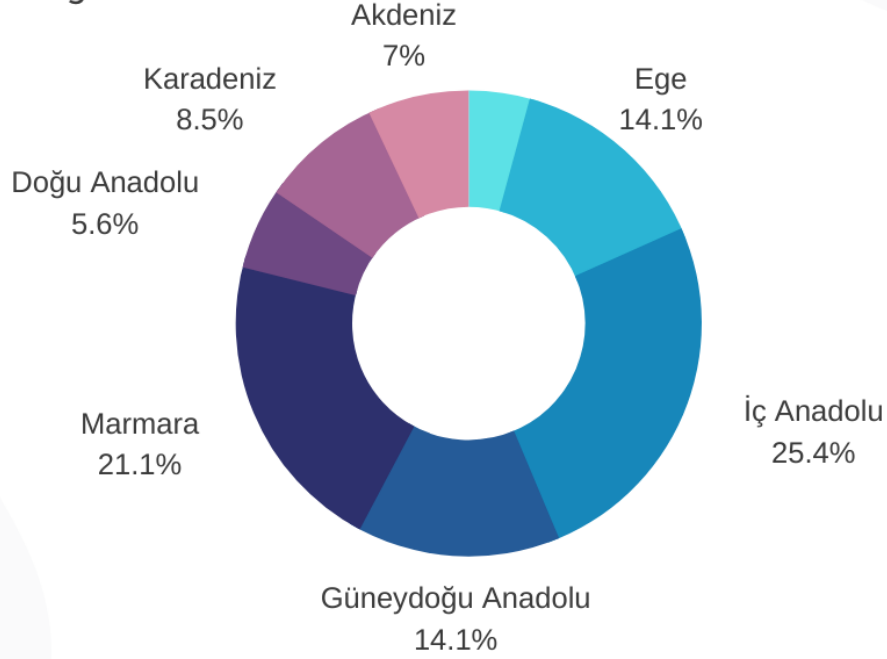
4.8. Bölge

Bölge dağılımı kategorisinin kodları oluşturulurken doğrudan Türkiye'nin bölgeleri kullanılmış bunun yanı sıra *yurtdışı* kodu eklenmiştir. Analize dahil olan toplam 90 birim bulunmaktadır. Sayım sonucunda, 20 Marmara Bölgesi, 20 İç Anadolu, 12 Ege Bölgesi, 12 Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 10 Akdeniz Bölgesi, 7 Karadeniz Bölgesi, 5 Doğu Anadolu bölgesi ve 4 adet de yurtdışından makale bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bölge dağılımının yüzdelik cinsten gösterimi aşağıda şekilde olmuştur.

¹⁶ Verilerin tamamına erişmek için bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

¹⁷ Üniversite sayılarına erişmek için bkz. <https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz>

Tablo 14.

*Bölge Dağılımı***BÖLGE****Bölge dağılımı**

Konunun en çok çalışıldığı bölgeler Marmara ve İç Anadolu'dur. Bu iki bölge yakın çıkmış olmakla birlikte Marmara Bölgesi'nde İstanbul'un etkisi, İç Anadolu Bölgesi'nde yoğun göç alan yerlerin olması ve Ankara faktörü olduğu düşünülmektedir. Güneydoğu Anadolu ve Ege Bölgesi sayısal olarak aynı çıkmıştır. Konuya en az ilgi gösteren bölge Doğu Anadolu olarak belirlenmiştir.

4.9. Kültür

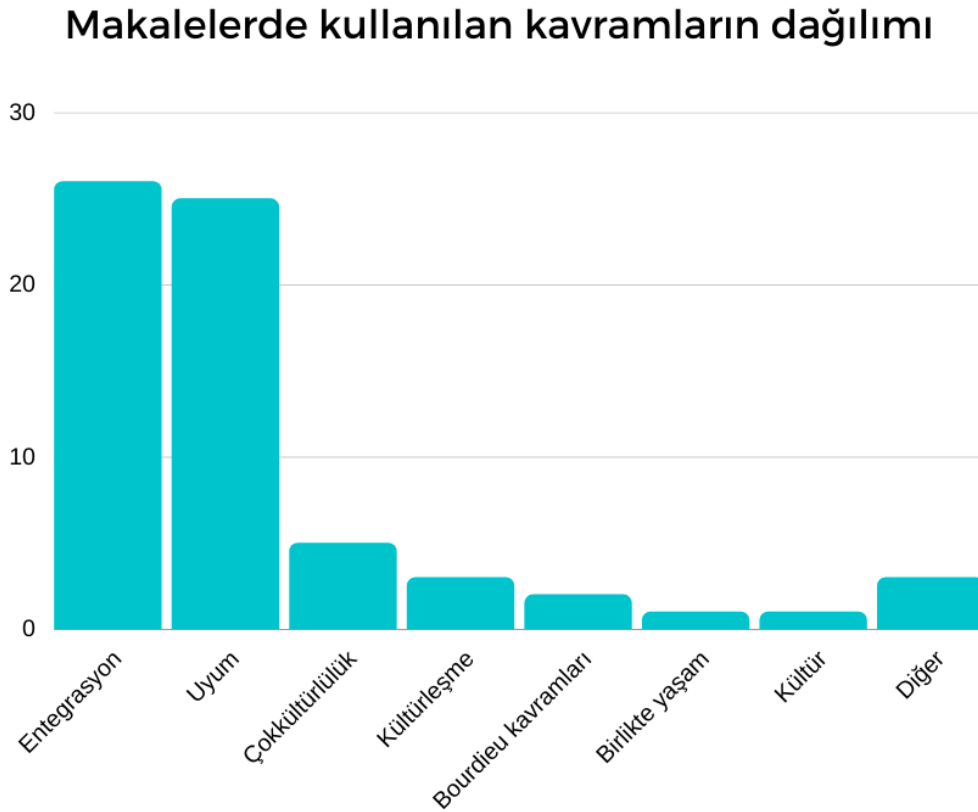
Seçilen makalelerin hangi kavramlar üzerinden kültüre yaklaştığını ve bunu yaparken doğrudan kültüre odaklanıp odaklanmadığını tespit etmek için iki ayrı kategori oluşturulmuştur. Birinci kategoride "Hangi makale hangi kavramı kullanıyor?" sorusunun cevabı için sayım yapılmıştır. İkinci kategoride ise makalelerin *özet* bölümü taranarak makalelerin doğrudan kültürü merkeze alıp almadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

4.9.1. Makalelerde Kullanılan Kavramların Dağılımı

Bu kategori için sekiz kod belirlenmiştir. Bu kodlar *entegrasyon*, *uyum*, *çokkültürlülük*, *kültürleşme*, *Bourdieu kavramları*, *birlikte yaşam*, *kültür* ve *diğer* şeklindedir. Amaç, makaleleri odaklandığı kavramlar üzerinden kategorileştirmektir. Bu nedenle örneğin bir makale entegrasyon ve uyum kavramları geçse dahi özet bölümünde (ve gerekirse makalenin geneli taranarak) hangi kavramı amaçladığı anlaşılmalı çalışılmış ve her bir makale bir kategoriye dahil olacak şekilde sayılmıştır. Eğer bir makale kodlardan ikisine de uyuyorsa, içerik analizinde bir birimin iki koda aynı anda dahil olması mümkün olmadığı için bunlar “diğer” kategorisine yerleştirilmiştir.

Tablo 15.

Makalelerde Kullanılan Kavramların Dağılımı

Yapılan analiz sonucunda; 26 makale entegrasyon, 25 makale uyum, 5 makale çokkültürlülük, 3 makale kültürleşme, 2 makale Bourdie’nun kavramları, 1 makale birlikte yaşam, 1 makale kültür kavramı üzerinden yazılmıştır. Bu

makalelerde diğerkategorilerin kavramları bulunuyor dahi olsa, ana olarak kullanılan kavramlara odaklanarak analiz yapılmıştır. Çıkan sonuca göre en çok kullanılan kavramlar entegrasyon ve uyum kavramıdır. Entegrasyonun son dönemde, özellikle çokkültürlülüktan sonra popülerleşen bir kavram olması ve uyum kavramının ise Türkiye’de siyasiler tarafından seçilen kavram olması nedeniyle sonuçların anlamlı olduğu söylenebilir. Öte yandan doğrudan kültür çalışan makale sayısı 1, birlikte yaşama üzerinden çalışan 1, Bourdieu kavramlarıyla konuya bakmaya çalışan 2, kültürleşme kavramını kullanan 3 makale bulunmaktadır. Diğer kategorisinde ise 3 makale bulunmaktadır. Bu makalelerde iki ana kavram kullanıldığından diğer kategorilere yerleştirilememiştir. Sırasıyla birinci makalede çokkültürlülük ve sosyal uyum; ikincide asimilasyon ve entegrasyon; üçüncüde entegrasyon ve asimilasyon kavramlarına odaklanılmıştır.

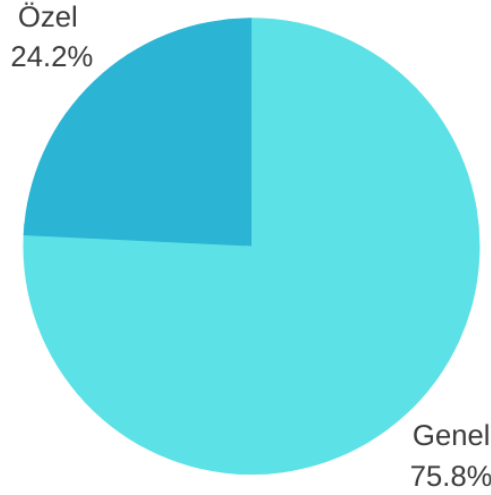
4.9.2. Makalelerin Ana Amaçlarının Kültür Kavramıyla İlişkisi

Bu kategoride anlaşılmak istenen şey, makalelerin kültür kavramına özel bir yöneliminin olup olmadığını görmektir. Kategoriyi kodlamak için örneğin bir makale doğrudan sosyo-kültürel açıdan bir amaca odaklanıyorsa bu ve bu gibi makaleler *özel* koduna yerleştirilmiştir. Ancak, örneğin bir başka makale uyum kavramını kullanıyor ve kültürü içerisinde barındırıyor olsa da asıl hedefi uyum politikalarının eşitlikçi olup olmadığını araştırmak/tartışmak ise bu tip daha genel odaklı makaleler *genel* kodu içerisinde yer almıştır. Dolayısıyla bu kategorinin *genel* ve *özel* olmak üzere iki kodu bulunmaktadır. Makalelerin kodlara yerleştirilmesi için tüm makalelerin özet kısmı ve gerekli görüldüğü takdirde makalenin tamamı taranmıştır. Çıkan sonuç aşağıdaki şekilde görselleştirilmiştir.

Tablo 16.

*Makalelerin Ana Amaçlarının Kültür Kavramıyla İlişkisi***MAKALELERİN KÜLTÜR
KAVRAMIYLA İLİŞKİSİ**

Makalelerin ana amaçlarının kültür kavramıyla ilişkisi

Analiz sonucunda 66 makalenin yalnızca 16'sının doğrudan kültüre odaklanan amaçlarla sorunsallarını oluşturup araştırmaya çalıştığı görülmüştür. Kalan 50 makale örneğin entegrasyon, uyum vb. kavramlar üzerinden konuyu çalışsa da başka amaçlara sahiptir. Genel kodunda vatandaşlık sorunu, iş piyasası, kamu politikaları, suç, kente uyum gibi çeşitli konuların çalışıldığı görülmüştür. Özel kodunda ise örneğin kadınların sosyo-kültürel değişimine adaptasyonunu sorgulayan, doğrudan sosyal ve kültürel entegrasyona odaklanan makaleler bulunmaktadır.

4.10. Sonuç

Sonuç olarak, “Suriye göçü ve kültür konusu Türkiye akademisinde nasıl çalışılıyor?” sorusuna çeşitli yönlerden cevap aramak üzere 12 farklı kategori üzerinden konu değerlendirilmiş olup, hem değerlendirme sürecinin kendisi (başlangıçta çıkan makale sayıları ve eleme süreci vb.) hem de analiz sonuçları kimi anlamlı cevaplar ortaya koymuştur. Konuya olan yönelime rağmen, 66 makale bulunması ve bu makalelerde doğrudan kültüre bağlı konuları çalışmayı

amaçlamayan makale sayısının genel sayıya oranının %24.2'sini oluşturması dikkat çekicidir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli ve Türkiyeli toplumların 10 yıllık bir yaşam tecrübesi elde ettiğini düşünürsek, hem genel olarak makale sayısının hem de kültüre doğrudan odaklanan çalışmaların sayısının -yükselen grafiğe rağmen- beklenen düzeyde olmadığı söylenebilir. Bu durum ilgi çekici olmakla birlikte, aslında şaşırtıcı değildir. Nitekim tezin başında da belirtildiği gibi geçen 10 yıla rağmen toplumların temas seviyesi ve bu temasın niteliği tartışılmaya değer görünmektedir.

Öte yandan konuyla ilgili çalışmalarının sayısının zaman içinde artması, konu ile ilgili araştırmacılar arasında cinsiyet dağılımı açısından derin bir ayrımın bulunmaması pozitif doneler olarak görülebilir. Oldukça yüksek oranda Suriyelinin yaşadığı Adana, Mersin vb. gibi şehirlerden çalışma bulunmaması ya da az bulunması dikkat çekici bir başka bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuya en çok ilgi gösteren fakülteler iktisadi ve idari bilimler fakültesi ve sosyal bilimler fakültesi gibi bünyesinde uluslararası ilişkiler, sosyoloji gibi konuyu sıkça çalışan bölümleri barındıran fakülteler olmuştur. Öte yandan eğitim fakülteleri/bölümleri ve sosyal hizmetler gibi bölümlerden de yapılan katkının anlamlı olduğu görülmüştür. Fakülte/bölüm dağılımlarının, konunun disiplinlerarası çalışılması gerektiğine işaret ettiği söylenebilir. Nitekim öne çıkan tek bir dominant fakülte/bölüm tespit edilememiştir.

Buraya kadar olan bölümde “Türkiye akademisinde Suriye göçü ve kültür nasıl çalışılıyor?” sorusuna cevap bulabilmek için konu hem betimsel hem de içerik olarak değerlendirilmeye çalışılmış ve bulgular ortaya koyulmuştur. Devam eden **Tartışma ve Sonuç** bölümünde bulgular detaylıca ele alınıp, tartışmaya açılacaktır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzde Afganistan'dan Myanmar'a; Libya'dan Latin Amerika'ya ve dünya üzerinde daha birçok farklı bölge ve ülkede göç hareketlerinin giderek ivme kazandığını görmekteyiz. Birleşmiş Millet Mülteci Örgütü [UNCHR] (Refugee Data Finder, 2021) verilerine göre, 2020 yılının sonu itibari ile dünya genelinde 82,4 milyon insan çatışma, şiddet, insan hakları ihlali gibi nedenlerle yaşadıkları ülkelerden zorunlu olarak göç etmek durumunda kalmıştır. Aynı verilere göre dünyada bulunan 26,4 milyon mültecinin 6,7 milyonunu Suriyeliler oluşturmaktadır (Refugee Data Finder, 2021). Bu bağlamda 3,7 milyon Suriyeli ile Türkiye, en fazla Suriyeli nüfusu barındıran *ev sahibi ülke* konuma gelmiştir. Türkiye'de bulunan Suriyelilerin önemli bir özelliği ise mültecilerin *kent mültecisi* olmalarıdır. 2019 verilerine göre Suriyelilerin yalnızca %1,77'si kamplarda yaşamaktadır (Erdoğan, 2020, s. 29). Dolayısıyla çalışmanın da varsayımları arasında bulunan birlikte yaşam pratiklerinin ve buna bağlı olarak da kültür ve göç çalışmalarının günümüz ve geleceğin önemli konuları arasında olacağı varsayımı giderek güçlenmektedir.

Dünya çapındaki bu insan hareketliliği son on yıldır Ortadoğu ve özellikle Suriye'de yaşanan çatışma, savaş ve krizlerle yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalan insanların sayısı, göç deneyimleri ve gittikleri yerlerdeki toplumlarla ilişkileri yaşamları ile ilgili konuları hem siyasetin hem de araştırmaların odak noktası haline getirmiştir. 2011 yılında Suriye'de başlayan şiddet sarmalı ve 2014'ten sonra Türkiye'ye gelen Suriyeli sayısındaki artış akademik çalışmalarda da konuya olan ilgiyi artırmıştır. Bu çalışma, "Türkiye'de Suriye göçü ve kültür nasıl çalışılıyor?" sorusu kapsamında konu hakkındaki veri setini çeşitli parametreler üzerinden ortaya çıkarmak ve betimsel profili ortaya koyduktan sonra bu literatürün bize sunduklarının neler olduğunu ve değerlendirmesini yapmayı amaçlamıştır. Çalışma için listelenen 66 makale 12 farklı kategori altında analiz edilmiştir. Kategoriler, *yıllara göre artış*, *cinsiyet**, *makalenin yazar sayısı*, *yazarların unvan dağılımı*, *fakülte*, *bölüm*, *yazarların bölüm benzerliği*, *bölge*, *şehir* ve *kültür** kavramı olarak

belirlenmiştir.¹⁸ Kültür kavramı dışında kalan kategoriler betimsel profili oluşturmak için kullanılırken, kültür kategorisi altında makalelerin içeriklerine odaklanılmıştır.

Dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke olarak Türkiye’de de konuya dair araştırılacak ve araştırılması gereken alt başlıkların sayısı oldukça fazladır ve bu başlıklar artmaya da devam etmektedir. Bu başlıklardan biri de Suriye göçü ve kültür konusudur. Özellikle Mart 2016’dan sonra konuyla ilgili araştırma sayısında gerçekleşmiş olan ivmede, aynı yılda Avrupa Birliği ve Türkiye arasında imzalanan Mülteciler için Mali Yardım paketinden gelen 6 milyon Euro ve buna bağlı olarak araştırma fonlarında gerçekleşen artışın etkisi olduğu söylenebilir. Bu yardımların büyük bir kısmı Suriyeliler ve Türkiyelilerin beraber yaşam pratiği kazanmasını hedeflediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim anlaşma doğrultusunda sadece “Sosyal Uyum ve Koruma” teması altında 10.000.000 Avro katkı sağlanmıştır (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2017).¹⁹ Öte yandan eğitim, göç yönetimi vb. başlıklar için de ayrı fonlar gelmiştir. Anlaşma, 16 Mart 2021’de süresini henüz doldurmadan önce Avrupa Birliği’den Anlaşma’yı yenilemek üzere sinyaller gelmiştir.²⁰ Nitekim, 25 Mart’ta Brüksel’de gerçekleşen Avrupa Birliği Liderler Zirvesi’nden sonra yayımlanan rapora göre AB ülkeleri Türkiye’ye Suriyeliler için yaptığı yardıma devam etme kararı almıştır (European Council, 2021, s. 6). Bu da gelecek olan fonlarla birlikte konu hakkında araştırmaların artarak devam edebileceğine işaret etmektedir.

5.1. Betimsel Verilerin Sonuçları Üzerine

Türkiye’de Suriye göçü ve kültür çalışmalarının yıllara göre artışına bakıldığında, 2014 yılından 2019 yılına kadar “Suriye göçü/Suriyeli mülteciler” hakkında göç ve kültür bağlamında yazılan makalelerin sayısının çoğaldığı gözlenmiştir. 2020 yılında görülen düşüşün sebebi, konuya dair ilginin azalmasından

¹⁸ Cinsiyet ve kültür kategorisi kendi içerisinde ikişer kategoriye sahiptir. Bu nedenle toplam kategori sayısı 12’dir.

¹⁹ Verilen miktar sadece Suriye vatandaşlarının sosyal uyumu için değil, aynı zamanda Türkiye’de bulunan Iraklı mülteciler için de kullanılmıştır. Nitekim Avrupa Birliği konuya “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler” olarak değil, “Türkiye’deki Mülteci Krizine Avrupa Birliği’nin Müdahalesi” olarak bakmaktadır. Bkz: <https://www.avrupa.info.tr/tr/turkiyedeki-multeci-krizine-avrupa-birliginin-mudahalesi-710>

²⁰ AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi’nin konuya dair açıklamaları için bkz. <https://www.dw.com/tr/borrell-ab-t%C3%BCrkiye-m%C3%BClteci-anla%C5%9Fmas%C4%B1n%C4%B1n-yenilenmesi-gerekti%C4%9Fini-s%C3%B6yledi/a-56883188>

ziyade bu çalışma için verilerin toplandığı Mart-Mayıs 2020 tarihinde henüz 2020 yılına ait makalelerin bir kısmının yayına alınmamış olması vb. gibi değişkenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen betimsel profilde *yazar sayısına* baktığımızda konuyla ilgili yazılan makalelerin %56.1'i tek yazarlıdır. Elbette makalelerin tek yazarlı ya da çok yazarlı olması olumlu ya da olumsuz gibi keskin kavramlar üzerinden değerlendirilemez. Ancak her ilişki, kavram ve olgunun giderek daha kompleks bir hal aldığı günümüz dünyasında özellikle sosyal bilimlerdeki gibi bağlam-odaklı konuların fazlaca tartışıldığı alanlarda çok yazarlı çalışmaların artmasının beklenmesi oldukça doğaldır. Nitekim Ossenblok, Verleysen ve Engels'in (2014, s. 889) 2000-2010 yılları arasında sosyal bilimler ve insan bilimleri alanlarında yapılan çalışmalarda tek ve çok yazarlı makale sayısını araştıran çalışmalarında tek yazarlı makalelerin sayısında ciddi bir düşüş görülmüştür.

Dünyada pek çok alanda olduğu gibi, akademi de eril tahakkümünün zaman zaman baskın olduğu bir mekanizmadır. Bununla birlikte, bu çalışmanın *cinsiyet* kategorisinde derin bir ayrışmaya rastlanmamıştır. Araştırma örneklemini olarak ele alınan 66 makaleye katkı veren 111 yazarın %55,9'u kadın yazarlardan oluşmaktadır. Cinsiyet kodlamasındaki ikili sistem dünyada değişmektedir. Artık akademisyenler de kendi tercih ettikleri cinsiyet kimliklerini belirtmektedir. Ancak Türkiye'de henüz bu tip uygulamalara sık rastlanmadığından araştırma bağlamında yalnızca iki kod üzerinden analiz yapılabilmektedir. Öte yandan çok yazarlı çalışmalarda hem kadın hem erkek yazarlı makaleler yalnızca %18,2 oranındadır. Dolayısıyla çok yazarlı makalelerde kadınlar kadınlarla, erkekler ise erkeklerle çalışmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda yeterli çeşitlilik sağlanamadığı söylenebilir ancak yalnızca bu bulgu üzerinden konunun nedenleriyle ilgili bir sonuca varmak oldukça zordur. Bu konu için örneğin başka bir çalışmada akademisyenlerle derinlemesine mülakat ya da konuyla ilgili soruları içeren anket kullanımı gibi yöntemlerle detaylı bilgi edinebilir.

Unvan kategorisinde elde edilen bulgulara göre konuyu en çok çalışanlar doktor öğretim üyeleridir. Bunu ikinci sırada doçentler ardından profesörler takip etmektedir. Öte yandan akademi dışındaki meslek kategorilerinden de, örneğin, genç uzmanları ve Milli Eğitim Bakanlığı'na [MEB] bağlı çalışan öğretmenlerden konuya

katkı gelmiştir. Ayrıca profesörlerin verdiği katkıyla doktora öğrencilerinin verdiği katkı eşit çıkmıştır. Özellikle başka mesleklerden kişilerin konuya katkı sunması ve ilgi duymasının hem göçün girift yapısına ve dolayısıyla pek çok farklı özneyi etkilemesine ve ondan etkilenmesine işaret ettiği söylenebilir.

Fakülte ve bölüm kategorisinin sonuçlarına göre 22 yazarla sosyoloji bölümünü 13 yazarla eğitim bölümleri, 1 yazarla sosyal hizmet, 9 ve 8'er yazarla uluslararası ilişkiler ve kamu yönetimi bölümleri takip etmektedir. Fakülte sayısında 31 ile İİBF ilk sırada ve 27 ile Sosyal Bilimler Fakültesi ikinci sırada gelmektedir. Fakülte sayısında İİBF'nin yüksek çıkmasına rağmen bölüm sayısında sosyal bilimler fakültesinde yer alan sosyolojinin önde gelmesinde uluslararası ilişkiler ve kamu yönetimi kodlarının ayrı ayrı belirlenmiş olmasının etkisi olduğu unutulmamalıdır. Sonuç olarak sosyoloji ve uluslararası ilişkiler/kamu yönetimi gibi bölümler konuya en çok eğilen bölümlerdir. Bu bağlamda konunun ne kadar interdisipliner olduğu bir kez daha karşımıza çıkmıştır. Göç ve kültür çoğu zaman disiplin-bağımsız bir konu olabilmektedir. Bu nedenle eğitim bilimlerinden işletmeye; sosyal hizmetlerden hukuka kadar çeşitli alanlarda aynı konunun çalışması mümkün olabilmektedir. Nitekim *bölüm benzerliği* kategorisinde birden fazla yazarlı makalelerde bölüm benzerliğine bakıldığında farklı bölümden yazarların oranı %55.6 olarak saptanmıştır. *Yazar sayısı* kategorisinin sonuçlarında belirtildiği gibi toplamda 29 makalenin en az iki veya daha fazla yazarı bulunmaktadır. Bu makaleler arasından en az iki yazarın aynı anda bölüm bilgisine ulaşamayanlar, akademisyen olmayanlar vb. çıkarıldığında geriye kalan makale sayısı 18 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla, yazarların farklı bölümlerden araştırmacılarla çalışmaya bir miktar daha eğilimli olduğu görülse de, veri kısıtı nedeniyle bu sonuç güçlü bir kanıt görevi görmemektedir. Ancak yine de konunun interdisiplinerliğini destekleyici nitelikte algılanabilir ve ilerleyen yıllarda yapılabilecek benzer çalışmalarda daha derinlemesine araştırılabilir.

Araştırmanın betimsel boyutu için son olarak belirlenen kategoriler *şehir ve bölge* kategorileridir. Şehir dağılımı kategorisinden elde edilen sonuçlara göre hem nüfus olarak kalabalık olan şehirlerde (İstanbul, Ankara, Konya, Gaziantep gibi) bulunan akademisyenlerin konuya daha fazla katkı sağladığı görülmektedir. Bu beklenebilecek bir sonuçta olsa da örneğin Kilis, Adana, Mersin gibi Suriyeli

sayısının oldukça fazla olduğu illerden konuya dair makaleye erişilememiştir. Öte yandan Eskişehir, Aydın gibi daha az göçmene sahip illerden makale katkısı gelmiştir. Bu bağlamda konuya dikkatin arttığı iller için değişkenler hem Suriyeli sayısının çok olması hem de nüfusun çok olması şeklindedir. Öte yandan Eskişehir'den katkı olması ancak Adana'dan katkı olmamasının arkasında çeşitli nedenler olabilir. Örneğin, Eskişehir, büyük bir şehir olmamasına rağmen üç üniversitesi²¹ bulunan ve son yıllarda “öğrenci şehri” olarak adlandırılan ve dolayısıyla akademik çalışmaların hız kazandığı bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca hem üniversite sayısının fazla olması hem de sosyal bilimler kadrolarının Adana'ya oranla daha büyük olması bu sonucun arka planında yatan nedenlerden biri olabilir. Nitekim Ekim 2020 itibariyle, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı 414, Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri'ne bağlı 167 akademisyen bulunmaktadır.²² Diğer yandan aynı tarihte elde edilen verilere göre Adana'da bulunan üniversitelerden biri olan Çukurova Üniversitesi'nde Fen Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler ve İletişim Fakülteleri'nde çalışan toplam akademisyen sayısı 167'dir.²³ Ayrıca Adana, Suriyeli göçüyle mevsimlik işçi ve istihdam konuları üzerinden daha yoğun ilişki kurmuş bir kenttir. Tarım işçilerinin çalışma alanlarının uzakta olması ve Suriyelilerin şehrin çöküntü bölgelerine yerleşmesi kültür ve göç konusunun geri plana itilmesine neden olmuş olabilir.

Son olarak, YÖK kaynaklarına göre İstanbul'da 60, Ankara'da 22, Konya'da 5, Gaziantep'te 4, İzmir'de 10 üniversite bulunmaktadır. ²⁴ Dolayısıyla oransal olarak Konya, konunun en çok çalışıldığı il olarak karşımıza çıkmaktadır. Rakamsal olarak İstanbul 8 makale ile birinci sırada bulunsu da Ankara (7), Konya (7), Gaziantep (7) İstanbul'a oldukça yakın durmaktadır. Bu çerçevede, konuyu en çok

²¹ Eskişehir Teknik Üniversitesi'nde sosyal bilimlere dair bölüm bulunmamaktadır.

²² Anadolu Üniversitesi tam liste için bkz. <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/enstituler/987/sosyal-bilimler-enstitusu/ogretim-elemanlari>

Osmangazi Üniversitesi verilerine erişmek için bkz. <https://www.ogu.edu.tr/>

²³ Veriler üniversitenin websitesinin ilgili fakültelerin bölüm sayfalarından alınarak toplanmıştır. Maliye Bölümü sayfasının çalışmaması nedeniyle bu bölümdeki akademisyen sayısı toplam rakama eklenememiştir. Ayrıca Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü altında tüm akademisyenleri tek sayfada verirken Çukurova'da bu mümkün olmamıştır. Dolayısıyla Anadolu Üniversitesi'nin Sosyal Bilimler Enstitüsü altında değerlendirdiği bölümler Çukurova Üniversite için de kıstas olarak alınmıştır. Son olarak Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'ndeki fen bilimleri sayımdan çıkarılmıştır. Sayılara ulaşmak için bkz. <https://www.cu.edu.tr/>

²⁴ Üniversite sayılarına erişmek için bkz. <https://www.yok.gov.tr/universiteler/universitelerimiz>

çalışan bölgeler Marmara ve İç Anadolu bölgeleri olarak karşımıza çıkmıştır. Marmara Bölgesi'nin baskınlığında İstanbul etkisi, İç Anadolu Bölgesi'nin ağırlığında yoğun göç alan şehirlerin olması ve Ankara faktörü olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak betimsel profil için ele alınan kategoriler üzerinden göç ve kültür konusunun Türkiye'de kimler tarafından çalışıldığına dair çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda göç ve kültürün interdisipliner yapısının konuyu etkilediğini ve pek çok farklı alandan araştırmacının konuya katkı yaptığını söyleyebilecek olsak da konunun daha fazla çalışması gerektiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim çalışma için yapılan ilk taramada 351 makaleye erişilmiş olmasına rağmen, yapılan elemeler ardından konuyla ilgili 66 makale listelenebilmiştir. Elbette Türkiye'de makalelerin yayına alınmasının ortalama 1 yıl kadar sürmesi, göç ve kültür çalışmalarının çoğunlukla saha araştırması gerektirmesi ve başlangıçta Suriyelilerin geçici olacağı düşünüldüğünde konuya dair araştırma yapılmaması bu sayı üzerinde etkilidir. Yine de Suriye göçü ve kültür, istihdam, ekonomi, eğitim ve sağlık gibi öncelik verilen diğer konuların yanında kendini dayatan ve canlanmaya başlayan bir araştırma alanı olarak karşımızda durmaktadır. Oysa 2021 Ağustos ayının başından itibaren başlayan Afganistan göçüyle birlikte bir arada yaşama, kültür, entegrasyon vb. gibi konuların ciddiyle ele alınması gereken konular olduğunu tekrar gün yüzüne çıkarmıştır. Nitekim 2021 Ağustos'ta Ankara Altındağ'da (DW, 2021), 2019'da Adana'da (Gazete Karınca 2019), 2017'de Antalya, Sakarya ve İzmir'de (Diken, 2017; CNN Türk 2017), 2015'te Şanlıurfa'da (T24, 2015) Suriyelilere yönelik gerçekleşen ırkçı olaylar göstermiştir ki, Türkiye bir arada yaşama pratiklerini geliştirmekten oldukça geri kalmıştır. Bu bağlamda hem akademinin konuya daha çok eğilmesi hem de politika yapıcılarının bu çalışmaları ciddiye alması ve çalışmaların özgürce yapılabilmesi için zemin hazırlamaları elzemdir.

5.2. Makalelerin “Kültür”e Yaklaşımı Üzerine

Analiz bölümünün betimsel tarafı tamamlandıktan sonra çalışmanın odaklandığı ikinci ana birim kültür kavramı ve makalelerin kavrama yaklaşımı olmuştur. Bu bağlamda makalelerde kullanılan kavramların dağılımına ve

makalelerin ana amaçlarının kültür kavramıyla ilişkisine bakılmıştır. “Hangi makale hangi kavramı kullanıyor?” sorusu için içerik analizi yönteminin sayım tekniği kullanılırken, makalelerin ana amaçlarının kültür kavramıyla ilişkisini irdelemek için her makalenin özet bölümü taranmış ve genel ve özel olmak üzere iki kod birimi altında makaleler kodlanmıştır.

Kavramların dağılımına bakıldığında (bir makalede birden fazla kavram kullanıldığı durumlarda makalenin ana odaklandığı kavram dikkate alınmıştır) *entegrasyon* ve *uyum* kavramları üzerinden sırasıyla 26 ve 25 makale yazılmıştır. Öte yandan 3 makale *kültürleşme*, 2 makale *Bourdieu’nun kavramları*, 1 makale *birlikte yaşam* ve 1 makale *kültür* kavramına odaklanmıştır. Entegrasyon kavramının son dönemde asimilasyon ve çokkültürlülük deneyimleri ardından popülerite kazanması ve uyum kavramının Türkiye’de resmi otoritelerce kullanılan bir kavram olması nedeniyle bu iki kavramın yoğunlukta olması şaşırtıcı değildir. Ancak kültürleşme, Bourdieu’nun kavramlarını kullanma veya doğrudan kültüre odaklanma makalelerde oldukça az sayıda görülmüştür. Bu bağlamda Türkiye akademisinde göç ve kültür çalışanların ana akım kavramlar üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Öte yandan bu durum diğer kavramların açabileceği yollar üzerine yeterince düşünülmediği ve çalışılmadığı anlamına da gelebilir.

Çalışmada makalelerin ana amaçlarının kültür kavramıyla ilişkisine bakılarak kültür kavramına özel bir yönelip olup olmadığına dair veri elde edilmek istenmiştir. Burada örneğin bir makale doğrudan sosyo-kültürel bir amaca/soruya odaklanıyorsa özel kodu altına yerleştirilmiştir. Öte yandan örneğin uyum ve kültür konularına odaklanmasına rağmen hedefine uyum politikalarının eşitlikçiliğini koyan bir makale genel kategorisine girmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizde makalelerin %75.8’inin (50 makale) kültür kavramıyla genel bir ilişkisi varken yalnızca %24.2’lik (16 makale) kısmı kültür kavramıyla özel bir ilişki kurmuştur. Çalışmanın varsayımlarından olan “kültür kavramının hem gündelik yaşamda hem de akademik yazında soyut kalan ya da soyutlanan/dışsallaştırılan veyahut üzerine düşünmeye gerek görülmeyen bir kavram” olarak zihinlere yerleşmiş olmasının bu sonuçta payı olduğu söylenebilir.

5.3. Tartışma

Her zorunlu göç gibi, Suriye göçü, aynı zamanda kültürü de içermektedir. Çünkü göç, aynı anda göç edilen ülkenin oluşturduğu -ve hala oluşturmakta olduğu- kimlik, kültür ve normlar alanında adeta tam olarak tanımlayamayan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki tanımlanamazlık, hem Suriye göçü gibi zorunlu göçlerin aniden gelişme durumuna hem de kitlenin sayı olarak büyüklüğü nedeniyle ülkenin tüm göç tecrübelerine rağmen tamamen yeni bir tecrübe oluşturmaya işaret etmektedir. Kültüre, üst ve alt kültür gibi dar tanımların dışına çıkarak bakıldığında, onun dünyayı deneyimleme halinden çok da uzak bir noktaya düşmediğini görmek ve dolayısıyla daha anlamlı bir zemin üzerinde düşünmek, araştırma yapmak mümkün olacaktır.

Kültür kavramıyla ilgili bakış açımızı yanlış tarafa yönlendirmemize neden olabilecek bir başka düşünce, bazı insanlar tarafından kültürün “ucuz” ve “kendiliğinden” ayağımıza gelen bir “şey” olarak algılanmasıdır. Bu algıdan yapılabilecek bir çıkarım, bu düşünceye göre kültürün genel olarak somut davranışlara (örneğin tiyatroya gitmek) ya da metalara (kitap okumak) atfedilmiş bir kavram olmasıdır. Bu durumun en yakın tarihli örneği olarak Covid-19 Pandemisi başladığından bu yana, özellikle ilk dönemler olmak üzere, çok sayıda kitabın ücretsiz erişime açılması, müzelerin online turlar düzenlemesi ve sanatçıların sosyal medya kanalları üzerinden konserler vermesi gösterilebilir. Kültüre bu şekilde üstenci ve hiyerarşik bir anlam atfetmek, onun göçmen gruplar bağlamında da bir konu olabileceği gerçeğinden insan zihnini uzaklaştırmaktadır. Oysa kültür gündelik yaşantıdan, eğitime; bir arada yaşamadan, siyasete kadar pek çok farklı kategoride kendine yer bulur hem de toplulukların kolektif hafızasında bağımsız bir biçimde -ve sürekli devinim halde- kendi başına var olur, birikir, değişir ve devam eder. Parekh’in (2000, s. 143) belirttiği üzere kültür, tarihi olarak yaratılmış bir anlam ve değer sistemidir ve bir inanç ve pratik bütünü barındıran bu sistem bir grup insanın bireysel ve kolektif hayatlarını anlama, düzenleme ve yapılandırmasına yaramaktadır. Bu bağlamda kültür Parekh’e göre (2000, s. 143) dilden başlayan ve insan hayatına çok sayıda aşamada gömülü halde bulunan bir fenomendir. Dolayısıyla yaygın toplum algısı ve pratiklerindeki bu değersizleştirme ve tek tipten tanımlamaya yatkınlığın kültür çalışmalarına doğrudan önem verilmemesinin önünü

açabilir. Öte yandan, kültür sadece farklı iki toplum arasında değil; aynı etnik kökenden, ülkeden gelen ve aynı dili konuşan insanlar arasında dahi farklılaşabilmektedir. O halde kültür kavramının bu akışkan yapısını aklımızda tutarsak, kavrama tek-tip ve pozitivist tanımlamalarla yaklaşan zihniyetin konu Suriyeliler olduğunda kültürel farklılıklara negatif anlam yüklemesi, konunun göç tarafına (yani farklı iki topluma ve azınlık olmaya) ve dolayısıyla Baumann'ın da ifade ettiği türden bir “biz” ve “onlar” ayrımına işaret etmektedir.²⁵ Tam da bu nedenle bu iki konunun birlikte çalışılması önem arz etmekte, konu hakkındaki bu yerleşik algı/fikirler hakkında daha fazla fikir yürütülmesi, üzerine düşünülmesi gerekmektedir.

Bir diğer önemli nokta, konu hakkında yapılan araştırmalarda siyasetin ve dünya sisteminin mevcut önemini göz önüne alarak düşünmektir. Düzenin ulus-devlet nosyonu üzerinden kurulduğu, dünya genelinde aşırı-sağ liderlerin güç kazandığı ve Covid-19 Pandemisi ile birlikte otoriter iktidarların giderek daha fazla imtiyaz ve güç kazandığı düşünülürse, bu tip ülkelerde (dolayısıyla aşağı yukarı dünya genelinde) kültür ve kimlik kaybı olmadan entegrasyon politikalarının başarıya ulaşması mümkün olabilir mi? Ya da bu süreçte entegrasyon, uyum veya asimilasyon demek gerçekten bir anlam ifade etmekte midir? Literatüre bakıldığında da anlaşıldığı üzere bu kavramların hiçbirinin sabit ve net bir tanımı bulunmamaktadır. Nitekim kavramların içeriği devletlerin politikaları uygulama biçiminden, göç eden/alan toplumlara kadar pek çok farklı değişkenden etkilenmektedir. Bu aslında kavramların inşa edilmiş yapılarını da ortaya çıkarmaktadır. Mesele bu kavramların nasıl tanımlandığından çok, kavramların anlamlarının kim tarafından belirlendiğidir. Dolayısıyla belki de kavramları keskin bir şekilde tanımlama çabasından çok, onların inşa edilen yapısı ve esnekliğinden yararlanan disiplin, yöntem ve yaklaşımlardan yararlanmak faydalı bir yol olarak karşımıza çıkabilir. Bu bağlamda örneğin Kültürel Çalışmalar alanı bir disiplin olmak yerine pek çok farklı disiplinin katkı sunduğu bir alan olarak karşımıza çıkmakta ve konuyla ilgili yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

²⁵ Baumann “Sosyolojik Düşünmek” isimli kitabında “biz” ve “onlar” diye betimlediğimiz grupların ne anlama geldiğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda “biz”, aidiyeti temsil ederken “onlar” olmak istediğimiz biçimleri, duyguları, etkileşimleri içerisine almaktadır. İleri okuma için bkz. Bauman , 1999.

Kültürel Çalışmalar alanının kurucu isimlerinden Hall kültürü, toplumsal iktidar ilişkileri bağlamına oturtmaya çalışmıştır (Özçetin, 2010, s. 141). Yani ona göre kültür aynı zamanda ideolojiyle de yakın temastadır. Hall, ilk çalışmalarından itibaren toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanların karmaşıklığından hareket etmekte ve ideolojik ve kültürel alanların toplumsal hayatta ikincil değil, kurucu bu konumda olduklarını söylemiştir (Özçetin, 2010). Stuart Hall'un kurucularından olduğu ekolün en önemli kuramcılarında olan Chambers, kozmopolitleşen toplumları ve olayları değerlendirebilmek için yeni bir düşünme tarzı gerektiğini söylemiştir. Chambers'ın, çağımızın zihniyetini dil, müzik, kültür, kimlik gibi kavramlar üzerinden açıkladığı çalışmasında küreselleşme içerisinde göç ve göçmenleri yerine oturtma çabası bulunmaktadır. Gerçekten de göç konusunun günümüzde giderek daha global bir hal aldığı görülmektedir. Örneğin, Ağustos 2021 ayı içerisinde Taliban'ın gücünü artırması ve Kabil'e girmesiyle birlikte zaten yıllardır süren Afgan göçü yeni bir döneme daha girmiş ve uluslararası siyaseti önemli ölçüde etkilemiştir. Chambers'a (2019, s.15) göre,

Seyahat, göç ve hareket daima bizi mirasımızın sınırlarıyla karşı karşıya getirmektedir. Bu karşılaşmadan geri çekilmeyi tercih edebilir ve yalnızca eski görüşlerimizi onaylayan yerlerde kalabiliriz. Bu durumda öteki taraftaki her şey karanlıkta kalmaya ve belirsizliğini korumaya devam edecektir. Öte yandan ise tersine bir tercihle kendimizi bırakabilir, hiçbir şeyden çekinmeden her şeyin üstüne gidebilir ve o zaman dek yaşamaya alışageldiğimiz dünyadan çok daha geniş bir dünyanın meydan okumalarına karşılık verebiliriz.

Chambers'ın bahsettiği tipten bir tercih, çoğu zaman göçen kişinin konfor alanından çıkmasına denk düşse de bir özne olarak göçenin tercihi ardından karşılaşabileceği pek çok konuyu ortaya çıkarabilmek için etkin bir zihinsel alan açmaktadır. Bu zihinsel alanda araştırmacı, göçmenlerin kendi miraslarıyla yeni dünyaları arasındaki karanlık ve aydınlık bölgelerde yaşanan çekişmeleri gün yüzüne çıkarabilmek için bir başlangıç yolu bulabilir. Çünkü “göçerlik sürekli değişime maruz kalan dilde, tarihlerde ve kimliklerde ikamet etmeyi gerektirir...Eve dönmek gibi bir umudun gerçekleşmesi imkansız hale gelir” (Chambers, 2019, s.13). Suriye göçünde de kalıcılığın giderek arttığı düşünülürse, konuya dair yapılan araştırmalarda bu bakış açısının kullanılması mümkün görünmektedir. Sonuç olarak

kültürün sınırlarında gezinmek, göç ve kültür ikilisini bir arada değerlendirmeye çalışmak, göçmenleri anlama ve buna yönelik yaklaşımlar geliştirme konusundaki önemini bize yeniden hatırlatmaktadır.

Son olarak, Türkiye ve Suriye toplumlarının 10 yıllık bir arada yaşama geçmişi olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. Nitekim Erel (2010, s.656) de göçmen grubunda kültürel pratiklerin yerel, ulusal ve ulusötesi bağlamlara göre farklı anlamlar kazandığını belirtmektedir. Dolayısıyla göç ve kültür kavramlarını keskin hatlarla ayırıp, bağlam içinden çıkarmaya çalışmak etkili bir birlikte yaşama pratiği üretmenin veya daha da önemlisi konuyu etkin ve evrensel insan hakları çerçevesinde anlayabilmenin önüne geçme tehlikesi yaratabilir. Bu noktada yukarıda bahsedilen teorik bakış açısıyla birlikte Bourdieu'nün alan, habitus ve sermaye etrafında oluşturduğu kavramsal çerçevesinin de konunun araştırılması için oldukça faydalı olabileceği söylenebilir. Nitekim Bourdieu'nün kültürü ve diğer yapıları birbirinden bağımsız olarak algılamaması ve determinist yaklaşımların dışına çıkması, göç ve kültür alanlarını birbiriyle konuşturabilmek adına bir kapı aralamaktadır. Bourdieu'nün hem göçmen toplumu hem ev sahibi ülkenin toplumlarını hem de bunlar arasındaki etkileşimin meydana getirdiği sonuçları araştırmaya olanak sunması oldukça değerlidir. Örneğin kültürel ve ekonomik sermaye kavramlarının her iki toplum için hazırladığı teorik zemin, bu toplumların birbiriyle paralel ilerleyebileceği ya da çatışacağı noktaların analiz edilmesine pratik bir fayda sağlayabilir. Yine alan özellikle bir arada yaşama pratiği için kullanabilecek bir kavramdır; çünkü bizzat sosyal grupların yaşadığı mekâna bir oyun gibi bakar ve burada grupların kozları, hamleleri üzerine düşünmemizi sağlar.

Sonuç olarak, Türkiye'de Suriye göçü ve kültür üzerine yapılmış olan çalışmaların arasına eklenebilecek, hem alanı geliştirebilecek hem de ilgili kurum ve kişilere kaynak yaratabilecek potansiyel teorik çerçeveler ve çalışma alanları bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılacak olan çalışmaların gelişmesiyle bu tezin sunduğu veri ve soru seti de yeniden kullanılabilir. Böylece hem akademik literatüre katkı sağlamak hem de göç politikalarına kılavuz/kaynak yaratmak mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.
- Akis Kalaylıoğlu, Y. (2014). Uluslararası göç bağlamında Bourdieu'nun kavramları: Ankara'da yaşayan İranlılar örneği. *İdealkent*, 182-205.
- Alba, R., & Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream: Assimilation and contemporary immigration*. London: Harvard University Press.
- Ankara İl Göç İdaresi Müdürlüğü & İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi. (2019). *Yabancıların istihdam yoluyla sosyal uyumu*. Ankara: Karınca Ajans.
- Atalay, İ. (2019). Çokkültürlülük üzerine. A. Tilbe, T. Bilecen, & E. Dervişoğlu içinde, *Göç, kültür ve yazın* (s. 162-165). Londra: Transnational Press London
- Avcıoğlu, G. Ş. (2020). *Türkiye'de akademik göç çalışmaları: Göç literatürü taraması* (Cilt 4).
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2017). *Suriye ve Irak krizinden etkilenen Türkiye'deki mültecilere destek verilmesi*. <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/suriye-ve-irak-krizinden-etkilenen-turkiyedeki-multecilere-destek-verilmesi-7513> Erişim tarihi: 12.08.2021
- Bahçekapılı, C., & Çetin, B. (2015). The impacts of forced migration on regional economies: The case of Syrian refugees in Turkey. *International Business Research*, 8(9), 1-15.
- Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. Hece Yayınları.
- Bauman, Z. (1999). *Sosyolojik düşünmek*. İstanbul: Ayrıntı.
- Berry, J. W. (1994). Acculturation and psychological adaptation: An overview. A. M. Bouvy, F. J. Vivjer, P. Boski, & P. Schmtz içinde, *Journeys into cross-cultural psychology* (s. 129-142). Garland Science.
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 697-712.
- Berry, J. W. (2006). Contexts of acculturation. D. Sam, & J. W. Berry içinde, *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*. Cambridge.
- Bostan, H. (2018). Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin uyum, vatandaşlık ve iskân Sorunu. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 38 - 88.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1), 14-25.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2016). *Düşünsel bir antropoloji için cevaplar*. İletişim.
- Brancati, D. (2018). *Social scientific research*. SAGE.
- Bryson, B. (2005). *Making multiculturalism: Boundaries and meaning*. California: Stanford University Press.
- Castles, S., & Miller, M. J. (1998). New ethnic minorities and society. S. Castles, & M. J. Miller içinde, *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* (s. 212-252). London: Macmillan Press Ltd.
- Chambers, I. (2019). *Göç, kültür, kimlik*. İstanbul: Ayrıntı.

- CNN Türk (2017, Eylül 23). *Antalya'da Suriyelilere Saldırı*. Antalya'da Suriyelilere Saldırı <https://www.cnnturk.com/turkiye/antalyada-suriyelilere-saldiri> adresinden alındı Erişim tarihi: 12.08.2021
- Diken (2017, Ağustos 08). *İzmir'de suriyelilere saldırı*. <https://www.diken.com.tr/izmirde-suriyelilere-saldiri-500-multeci-mahalleyi-terk-etmek-zorunda-kaldi/> Erişim tarihi: 12.08.2021
- Dinh, K., & Bond, M. A. (2008). The other side of acculturation: Changes among host individuals and communities in their adaptation to immigrant populations. *Am J Community Psychology*(42), 283–285.
- Duman, M. Z. (2009). Küreselleşme, kimlik ve çokkültürlülük. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 93-112.
- DW. (2021, Ağustos 12). *Altındağ'da Suriyelilerin ev ve işyerlerine saldırı*. <https://www.dw.com/tr/alt%C4%B1nda%C4%9Fda-suriyelilerin-ev-ve-i%C5%9Fyerlerine-sald%C4%B1r%C4%B1/a-58836336> Erişim tarihi: 12.08.2021
- European Council on Refugees and Exiles. (1999). Position on the integration of refugees in Europe. Refworld: <https://www.refworld.org/docid/3df4d3874.html> Erişim tarihi: 05.09.2021
- Erdoğan, M. M. (2020, Temmuz). *Suriyeliler barometresi*. <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf> Erişim tarihi: 10.2020
- Erel, U. (2010). Migrating cultural capital: Bourdieu in migration studies. *Sociology*, 44(4), 642–660.
- European Council. (2021, 25 Mart). *Statement of the members of the European Council*. <https://www.consilium.europa.eu/media/48976/250321-vtc-euco-statement-en.pdf> Erişim tarihi: 07.09.2021
- Forrest , R., & Kearns, A. (2001). Social cohesion, Social capital and the neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2125–2143.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (t.y.). *Uyum Hakkında*. <https://www.goc.gov.tr/uyum-hakkinda> Erişim tarihi: 07.09.2021
- Göksel, G. U. (2019). *Göçmen entegrasyonu ve tanınma teorisi: Adil entegrasyon*. İstanbul: Pinhan.
- Gazete Karınca. (2019, Eylül 22). *Adana'da Suriyelilere ırkçı saldırılar*. <https://gazetekarinca.com/2019/09/adanada-suriyelilere-irkci-saldirilar-can-guvenlikleri-yok-saldirilar-polis-gozetiminde-oldu/> Erişim tarihi: 10.2021
- Glazer, N. (1993). Is assimilation dead? *The annals of the American academy of political and social science*(530), 122-136.
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins*. New York: Oxford University Press.
- Graves, T. D. (1967). Psychological acculturation in a tri-ethnic community. *Southwestern Journal of Anthropology*, 23(4), 337-350.
- Hürriyet. (2018, Aralık). *Meclis'te mülteci sempozyumu: '2019'u uyum yılı ilan ettik'*. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mecliste-multeci-sempozyumu-2019u-uyum-yili-ilan-ettik-41050289> Erişim tarihi: 10.2020
- Habermas, J. (1994). Struggles for recognition in the democratic constitutional State. C. Taylor içinde, *Multiculturalism: examining the politics of recognition*. New Jersey, United States of America: Princenton University Press.

- Habermas, J. (2018). Demokratik anayasal devlette tanınma savaşımı. C. Taylor, A. K. Appiah, S. C. Rockefeller, M. Walzer, & S. Wolf içinde, *Çokkültürcülük: Tanınma politikası* (s. 125-162). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hasta, D., & Saygın, S. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 302-323.
- Horton, J. (1993). *Liberalism, Multiculturalism and toleration*. New York: Palgrave.
- Ihlamur Öner, G. S., & Şirin Öner, A. N. (2018). *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim.
- Jupp, J., & Cleyne, M. (2011). *Multiculturalism and integration: A harmonious relationship*. ANU E Press.
- Kümbetoğlu, B. (2018). Göç çalışmalarında "nasıl" sorusu. G. S. Ihlamur Öner, & A. N. Şirin Öner içinde, *Küreselleşme çağında göç: kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim.
- Karasu, M. A. (2017). Göç ve uyum Sorunu. *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu*, (s. 631-649). Elazığ.
- King, R. (2012). Theories and typologies of migration: an overview and a primer. *Willy Brandt series of working papers in international migration and ethnic relations*. Sweden: Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare (MIM).
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü yurttaşlık: Azınlık haklarının liberal teorisi*. İstanbul, Topkapı: Ayrıntı.
- Lieberson, S. (1961). The Impact of residential segregation on ethnic assimilation. *Social Forces*, 52-57.
- Marying, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş*. Ankara: Bilgesu.
- Morita, L. C. (2003). Language Shift in the Thai Chinese Community. *Journal of Multilingual and multicultural development*, 485-495.
- Olgun, C. K. (2008). Nitel araştırmalarda içerik analizi tekniği. *Sosyoloji Notları*, 66-71.
- Oloomi, A. V. (2020). *Bana zebra deyin*. İstanbul: Paris.
- Ossenblok, T. L., Verleynsen, F. T., & Engels, T. C. (2014). Coauthorship of journal articles and book chapters in the social sciences and humanities (2000–2010). *Journal of the Association for Information Science and Technology*.
- Özçetin, B. (2010). İdeoloji, İletişim, Kültür: Bir Stuart Hall değerlendirmesi. *Akdeniz İletişim Dergisi*, 13, 140-159.
- Özdemir, M. (t.y.). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), s. 323 - 343. Amazonaws: <https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/39180202/5000080951-5000111641-1- Erişim tarihi: 01.04.2020>
- Özensel, E. (2012). Çokkültürlülük uygulaması olarak Kanada çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(1).
- Özlem, D. (1999). Felsefi hermenetiğe geçiş yolu olarak tarihselcilik., (s. 128-145). Ankara.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking multiculturalism: Cultural diversity and political theory*. London: MacMillan Press.
- Park, R. E., & Burgess, E. W. (1921). *Introduction to the science of sociology*. London: The Cambridge University Press.

- Power, E. M. (1999). An introduction to Pierre Bourdieu's key theoretical concepts. *Journal for the Study of Food and Society*, 3(1), 48-52.
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. (1936). Memorandum for the study of acculturation. *American Anthropologist*(38), 149-152.
- UNCHR (t.y.). *Refugee Data Finder*. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> Erişim tarihi: 18.06.2021
- Saygın, S., & Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve uyum. *Current Approaches in Psychiatry*, 10(3), 302-323.
- Sirkeci, İ., & Yüceşahin, M. M. (2014). *Editörden: Türkiye’de göç çalışmaları* (Cilt 1).
- Şimşek, D. (2019). Türkiye’de Suriyeli mülteci entegrasyonu: Zorluklar ve Olanakları. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 172-187.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türk Dil Kurumu sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 11.2021
- T24. (2015, Mayıs 17). *Şanlıurfa’da suriyelilere saldırı*. <https://t24.com.tr/haber/sanliurfada-suriyelilere-saldiri,296911> Erişim tarihi: 12.08.2021
- Taylan, H. H. (2011). Sosyal bilimlerde kullanılan içerik analizi ve söylem analizinin karşılaştırılması. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 63-76.
- Taylor, C., Appiah, A. K., Habermas, J., Rockefeller, S. C., & Wolf, S. (1994). *Multiculturalism*. Princeton University Press.
- Taylor, C., Appiah, A. K., Habermas, J., Rockefeller, S. C., & Wolf, S. (2018). *Çokkültürcülük: Tanınma politikası*. (A. Gutmann, Dü.) İstanbul, Ümraniye, Türkiye: Yapı Kredi Yayınları.
- Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi. *Gelişmiş arama rehberi*. Dergipark: <http://www.dergipark.org.tr/tr/pub/page/gelismis-arama> Erişim tarihi: 02.12.2020
- Unutulmaz, K. O. (2017). Integration of Syrians: Politics of integration in Turkey in the face of a closing window of opportunity. D. Eroğlu Utku, & K. O. Unutulmaz içinde, *Turkey’s Syrians: Today and tomorrow*. Transnational Press.
- Unutulmaz, K. O. (2018). Gündemdeki kavram: "Göçmen entegrasyonu" - Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. G. S. İhlamur Öner, & A. N. Şirin Öner içinde, *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim.
- Wacquant, L. (1998). Pierre Bourdieu. R. Stones içinde, *Key sociological thinkers* (s. 215-230). MACMILLAN Press.
- Yüceşahin, M. M., & Özgür, E. M. (2006). Internal displacement of the population in south-eastern Turkey processes and spatial pattern. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15-35.
- Yüksel, Y. (t.y.). *İçerik Çözümlemesi*. https://www.academia.edu/24209083/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K_%C3%87%C3%96Z%C3%9CMLEMES%C4%B0 adresinden alındı Erişim tarihi: 12.2020